İslam'ın bilinçaltında kadın

Fetna Ayt Sabbah

Fransızcadan çeviren: Ayşegül Sönmezay

AYRINTI: 61
İnceleme Dizisi: 33

Islam'ın Bilinçaltında Kadın
Fetna Ayt Sabbah

Fransızcadan çeviren
Ayşegül Sönmezay

Kitabın özgün adı
La Femme dans l'inconscient musulman

Éditions Albin Michel/1986
basımından çevrilmiştir.

Kapak fotoğrafı
Christine Spengler

Kapak düzeni
Arslan Kahraman

Basıma hazırlık
Renk Yapımevi (0 212) 516 94 15

Baskı ve cilt
Mart Matbaacılık Sanatları Ltd. Şti. (0 212) 212 03 40

Birinci basım
Ekim 1992

İkinci basım
Mart 1995

ISBN 975-539-029-4

AYRINTI YAYINLARI
Piyer Loti Cad. 17/2 34400 Çemberlitaş/İstanbul Tel: (0 212) 518 76 19 Fax: (0 212) 516 45 77

Fetna Ayt Sabbah

İSLAM'IN BİLİNÇALTINDA KADIN

İ N C E L E M E D İ Z İ S İ

ŞENLİKLİ TOPLUM
Ivan Illich/2. basım

YEŞİL POLİTİKA
Jonathon Porritt/2. basım

MARKS, FREUD VE GÜNLÜK HAYATIN ELEŞTİRİSİ
Bruce Brown/2. basım

KADINLIK ARZULARI
Günümüzde Kadın Cinselliği
Rosalind Coward/3. basım

FREUD'DAN LACAN'A PSİKANALİZ
Saffet Murat Tura/Tükendi

NASIL SOSYALİZM? HANGİ YEŞİL? NE İÇİN SANAYİ?
Rudolf Bahro/Tükendi

ANTROPOLOJİK AÇIDAN ŞİDDET
Der: David Riches

ELEŞTİREL AİLE KURAMI
Mark Poster

İKİBİN'E DOĞRU
Raymond Williams

DEMOKRASİ ARAYIŞINDA KENT
Kürşat Bumin

YARIN
Sanayi Toplumu Yol Ayrımında
Eleştiri ve Gerçek Ütopya
Robert Havemann

DEVLETE KARŞI TOPLUM
Pierre Clastres

RUSYA'DA SOVYETLER (1905-1921)
Oskar Anweiler

BOLŞEVİKLER VE İŞÇİ DENETİMİ
1917'den 1921'e Devlet ve Karşı Devrim
Maurice Brinton

EDEBİYAT KURAMI
Terry Eagleton

İKİ FARKLI SİYASET
Levent Köker

ÖZGÜR EĞİTİM
Joel Spring

EZİLENLERİN PEDAGOJİSİ
Paulo Freire/Tükendi

SANAYİ SONRASI ÜTOPYALAR
Boris Frankel

İŞKENCEYİ DURDURUN!
İnsan Hakları ve Marksizm
Taner Akçam

ZORUNLU EĞİTİME HAYIR!
Catherine Baker/Tükendi

SESSİZ YIĞINLARIN GÖLGESİNDE YA DA TOPLUMSALIN SONU
Jean Baudrillard/Tükendi

ÖZGÜR BİR TOPLUMDA BİLİM
Paul Feyerabend

VAHŞİ SAVAŞÇININ MUTSUZLUĞU
Siyasal Antropoloji Araştırmaları
Pierre Clastres

CEHENNEME ÖVGÜ
Gündelik Hayatta Totalitarizm
Gündüz Vassaf/4. basım

AĞIR ÇEKİM
Değişen Erkeklikler/Değişen Erkekler
Lynne Segal

CİNSEL ŞİDDET
Yaşayanların/Yaşatanların Anlatımlarıyla
Alberto Godenzi

ALTERNATİF TEKNOLOJİ
Teknik Değişmenin Politik Boyutları
David Dickson

ATEŞ VE GÜNEŞ
Platon Sanatçıları Niçin Dışladı?
Iris Murdoch

OTORİTE
Richard Sennett

TOTALİTARİZM
Simon Tormey

İSLAM'IN BİLİNÇALTINDA KADIN
Fetna Ayt Sabbah/2. basım

MEDYA VE DEMOKRASİ
John Keane/2. basım

ÇOCUK HAKLARI
Der: Bob Franklin

ÇÖKÜŞTEN SONRA
Sosyalizmin Geleceği
Der: Robin Blackburn

DÜNYANIN BATILILAŞMASI
Gezegenimizin Birörnekleşmesinin Anlamı, Önemi ve Sorunları Üstüne Bir Deneme
Serge Latouche

TÜRKİYE'NİN BATILILAŞTIRILMASI
Cengiz Aktar

SINIRLARI YIKMAK
Feminist, Yeşil Bir Sosyalizme Doğru
Mary Mellor

KAPİTALİZM, SOSYALİZM, EKOLOJİ
Yönelim Bozuklukları/Arayışlar
André Gorz

AVRUPAMERKEZCİLİK
Bir İdeolojinin Eleştirisi
Samir Amin

AHLÂK VE MODERNLİK
Ross Poole

GÜNDELİK HAYAT KILAVUZU
Susan Willis

SİVİL TOPLUM VE DEVLET
Avrupa'da Yeni Yaklaşımlar
Der: John Keane

TELEVİZYON: ÖLDÜREN EĞLENCE
Gösteri Çağında Kamusal Söylem
Neil Postman

MODERNLİĞİN SONUÇLARI
Anthony Giddens

DAHA AZ DEVLET/DAHA ÇOK TOPLUM
Özgürlük/Ekoloji/Anarşizm
Rolf Cantzen

GELECEĞE BAKMAK
21. Yüzyıl İçin Katılımcı Ekonomi
Michael Albert - Robin Hahnel

MEDYA, DEVLET VE ULUS
Siyasal Şiddet ve Kolektif Kimlikler
Philip Schlesinger

MAHREMİYETİN DÖNÜŞÜMÜ
Modern Toplumlarda Cinsellik, Aşk ve Erotizm
Anthony Giddens

TARİH VE TİN
Özgürleşme Felsefesi Üzerine Bir İnceleme
Joel Kovel

ÖZGÜRLÜĞÜN EKOLOJİSİ
Hiyerarşinin Ortaya Çıkışı ve Çözülüşü
Murray Bookchin

DEMOKRASİ VE SİVİL TOPLUM
Avrupa Sosyalizminin Açmazları, Toplumsal ve Siyasal İktidarın Dengelenmesi Sorunu ve Demokrasi Beklentileri Üzerine
John Keane

ŞU HAİN KALPLERİMİZ
Kadınlar Erkeklere Neden Teslim Olurlar?
Rosalind Coward

İKTİSADİ AKLIN ELEŞTİRİSİ
André Gorz

AKLA VEDA
Paul Feyerabend

BEYİN İĞFAL ŞEBEKESİ
Uluslararası Reklamcılık
Armand Mattelart

H A Z I R L A N A N K İ T A P L A R

GÜÇLÜ DEMOKRASİ
Yeni Bir Çağ İçin Katılımcı Siyaset
Benjamin Barber

BİR VAROLUŞ ESTETİĞİ OLARAK ETİK
Michel Foucault

YÖNTEME KARŞI
(Yazar Tarafından Gözden Geçirilmiş Yeni Basımdan Yeni Çeviri)
Paul Feyerabend

TUHAF HAVA
Sınırlar Çağında Kültür, Bilim ve Teknoloji
Andrew Ross

POSTMODERNİZM VE TÜKETİM KÜLTÜRÜ
Mike Featherstone

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

İmam Gazali ünlü yapıtı *İhya ül-ulûm id-din*'de kadını şöyle tanımlar: "Kadının kazanması gereken iyi alışkanlıklar konusunda genel olarak ve kısaca şunlar söylenebilir: Kendine ait özel dairede kalmalı ve iğinin başından ayrılmamalıdır. Dama gereğinden fazla çıkmamalı ve buradan sağa sola bakmamalıdır. Öte yandan komşularıyla çok az konuşmalı ve onların evine gitmemelidir..." Gazali başka bir yerde bütün Müslüman erkeklerin kesinlikle kaçınması gereken kadın tipini çizer: *Şadaka,* yani çok konuşan kadın. Sessizlik ve durağanlık; kadın seçiminde başta gelen ölçütler ve genel olarak Müslüman kadının temel özellikleri bunlar mı olmalıdır?

İmamlar, kadının görevleriyle yükümlülüklerini İslam'ın temel

konularından biri sayar ve sıkça tartışırlar. İmam (sözcük anlamına göre ilk, önde bulunan, yol gösteren) hem tinsel ve dinsel bir kılavuz hem de ümmetin yönetilmesi işini üstlenen siyasal bir önder olma konumundadır; bu anlamda kamudan özele her alanda, en başta da kadının yaşamında yasama yetkisine sahiptir.

Hiçbir tektanrılı dinde ve hiçbir zaman din adamları, arzu, aşk ve kadın konusunu İslam'da olduğu kadar büyük bir ciddiyetle ele almamış ve bu konuda bu denli çok çözümleme yapmamışlardır. Her ne kadar İslam'ın aşkı yansıtan yüzü savaşların ve iktidar kavgalarının curcunası içinde unutulayazmışsa da aynı yüz, yüzyıllar boyu onu arayanlara yol göstermiştir. Tunuslu Abdülvahit Budiba da bunlardan biridir. Budiba, *La Sexualité en Islam* (İslam'da Cinsellik, PUF, 1975) adlı kitabında, derin bilgisinden yararlanarak ve yetkin bir ustalıkla, Müslümanların aşktan ve arzudan söz ettikleri bu literatürü bir din ve uygarlık biçimi olarak çözümler. Cinselliği bir kenara atan ve küçük gören Hıristiyanlık'ın tersine İslam ona değer veren bir tavır içindedir. Budiba'ya göre arzu ve cinsellik İslam ile uyumlu bir biçimde bütünleşmiştir. Arzu ve cinsiyete yaşama hakkı tanınmalıdır ve eğer bu olgular bir evlilik kurumu içinde ele alınıyorsa, Tanrı'nın çöldeki Yahudiler'e gönderdiği mucizevi yiyecek olarak görülmelidir. Bu olgular bütün inananlara tanınan ayrıcalıklardır ve aynı zamanda onların meşru zevklerinin kaynaklarını oluştururlar: Geniş bir erotik literatürden yararlanmak her inananın hakkıdır; çünkü o, ancak bu yolla bu sanatı öğrenip kendini yetkinleştirebilir.

Mümin cinsel bakımdan doyuma ulaşmış bir kişidir, çünkü din onun cinselliğinin önüne asla bir engel olarak çıkmaz. Medinelerin ılık akşamlarında ihtiyaç içinde kıvrananlar şöyle buyururlar: "Ne mutlu Müslüman kocaya! Tam dört kadın hak ediyor. İster birer birer isterse tümünü birden boşayabilir." Ve erkek turistler Tunus'ta tomurcuklanan yaseminlerin, Cezayir ve Marakeş'te çiçeklenen begonvillerin gölgesinde yatıp Müslümanlar'ın yaşadığı bu toprakları düşünüp dururlar: Bu topraklarda tekeşliliğin ve onun yarattığı o bezdirici tekdüzeliğin yerini, haremler ve zincirlerinden kurtulmuş bir kösnüllük almıştır. Müs-

lümanlar'ın cinsel yaşamı bir peri masalından farksızdır. İslam'da perilere yer olmadığına göre (İslam'da ne peri vardır ne de büyücü; bütün bunlar, Akdeniz'in öbür yakasına geçer geçmez başkalaşıma uğrar ve az ya da çok uğursuz sayılan ruhlar olarak tanımlanabilecek cinlere dönüşürler), doğaüstü olayların nerede son bulduğunu ve uyanıkken görülen düşlerin nerede başladığını daha iyi incelemek gerekir.

Gözü açık düş görme süreci peçeyle birlikte başlar. Nasıl olur da Müslümanlar'ın cinsel yaşamı bu denli kutsanmışken kadınlar, bu toplumun benimsediği ülküye uygun olarak kapanmak ve peçe takmak zorunda kalırlar? Cinsiyet ayrımının anlamı nedir? Müminlerin arzusuna konu olan kadını onlardan saklama doğrultusundaki Tanrı iradesi neyle ve nasıl açıklanabilir?

Her tür ayırma ve ayrım kendi içinde belli bir miktar şiddet taşır. Denetim ve iktidar sorunu İslam'da derinlemesine ve bütün boyutlarıyla incelenmiştir. Filozoflar, tanrıbilimciler ve tarihçiler gözetim altında tutma seçeneğini her zaman reddetmiş, bunun toplumsal denetimi pekiştirmek için düşünülebilecek en kötü çözüm yolu olduğunu söylemişlerdir. Nitekim din, belli bir denetim kurma girişimidir; ancak, kaynağını polis örgütlenmesinin dışında bir yerlerde arayan bir denetim. İslam'da din adamları sınıfının olmaması, engizisyonun kurumsallaşmasına ve bürokratikleşmesine karşı duyulan şiddetli tepkinin bir sonucudur. Her birimizle Tanrı arasındaki ilişkinin asla yadsınamayacak kutsal bir ayrıcalık olduğunda ısrar eden bir dinin kadınları kapatma yoluna başvurması aleni bir çelişki ve karanlık bir gizdir.

Müslümanlar şu son on üç* yüzyıldan beri (VII. yüzyılda İslam'ın doğuşundan bu yana) aşkı, arzuyu, kadınları ve kadınların onlarda yarattığı tutkuları konu alan yüzlerce kitap yazdılar. Arzu, kösnüllük, çekicilik ve hayranlık gibi duygular pek çok incelemeye konu oldu. Üstelik bu tür incelemeleri finanse edenler, çoğunlukla halifeler ve vezirlerdi; çünkü müminlerin, bu tür garip kuvvetlerin gizleri konusunda bilgilendirilmeleri gerektiğine inanıyorlardı. Bu kuvvetler bir mümini cehennem ateşine sürükleyebilirdi. Öte yandan, diğer dinlerin aksine tan-

* Orijinal metinde, sanırız bir yanlışlık sonucu "on beş yüzyıldan beri" diye geçiyor. (Ç.N.)

nbilimciler cinsellik, erotizm ve aşk söyleminin tekelini dinselliğin dışında yer alanlara bırakmadılar.

Şairler aşk tutkusunu dile getiriyor, kassaslar (halk hikâyecileri) harika olaylarla ve söylencelerle dolu öyküler anlatarak ruhları büyülüyor, filozoflar da nefesleri kesilene dek insan ruhu ve onun coşkuları konusunda söylevler veriyorlardı. Bütün bunlar olurken imamlar her zamanki gibi basiretli davranmayı bildiler ve bu konuların küçümsenmemesi gereken bir iktidar alanı yarattığını anladılar. Ufak tefek cilve oyunlarından erotik incelemelere dek ve her tür felsefi yorumdan yararlanarak aşk duygusunun çeşitli görünümleri üstüne eksiksiz bir literatür yarattılar; böylelikle uçsuz bucaksız insan belleği içinde kendilerine bir yer edinmeyi başardılar. Kimi imamlar müminleri, sufi aşkın o görkemli şenliğine davet ederken, kimileri onları kibar bir aşkın inceliklerini tatmak gerektiğine inandırdı; kimileri de kararsız müminleri erotizmin karmaşık yollarına çekmeye çalıştı.

I. TUTKULU İSLAM: GİZEMLİ, KİBAR, HARİKALAR YARATAN BİR SÖYLEM

Günümüzde İslam, en çılgın çilecilik dini olarak görülür; bu çarpık görüntünün ortaya çıkmasındaki nedenlerden biri, yalnızca tek bir söylemin gözönüne alınmasıdır: İktidar söylemi, içtihadi İslam söylemi[1]. Kuşkusuz, İslam'ın aşka ilişkin yanı yöneticilerin ilgisini çekmez. Oysa o denli göz kamaştırıcı ve o denli zengindir ki! Nitekim Müslüman toplumun değişmeyen öğelerinden biri de tutkulu İslam ile içtihadi İslam arasında bin yıldır sürüp gelen bu mücadeledir. Bugüne dek tutkulu, hatta gizemci İslam'ın konumu, genellikle belirsiz kaldı. İslam'ın gizemci kesimini oluşturan su-

1. İslam, yasa boyutunda ele alındığında "hukuksal" değil *içtihadi* terimi kullanılacaktır; bunun amacı, dikkatleri şu olgu üstüne çekmektir: İslam, yalnızca bir yasa değil aynı zamanda bir anlayış, bir dünya görüşü, felsefi bir yaklaşım, adalete ve haklara ilişkin özel bir bakış açısıdır.

filer, bütün dönemlerde imamlar tarafından sıkı bir biçimde gözetim altında tutuldular; çünkü imamların görevi, Tanrı iradesinin ve ortodoks görüşlere giden yolun bir ifadesi olan kutsal yasayı, yani şeriatı korumaktı. Kaldı ki, ortodoks görüşleri muhafaza etmek pek o kadar kolay değildi; çünkü bir yandan, İslam'da, kendisini savunabilecek bir din adamları sınıfı yoktu; öte yandan İslam arzuyu, müminin meşru bir boyutu olarak kabul ediyordu.

Zevki yadsıyan, yasadışı ilan eden, hiç olmazsa gözden düşürmeye çalışan pek çok dinsel sistemin tersine İslam, cinsellik ve arzu karşısında olumlu bir tutum takınır. İslam, insana özgü hiçbir boyuttan vazgeçmez, hiçbir boyutu dışlamaz. Tüm sorumluluğu üstüne alarak zevk, arzu ve aşka, insanoğlunun diğer boyutları içinde bir yer verir; kuşkusuz bu boyutları yönlendirmek ve bastırmak gerekir; ancak yine de onların varlığı kabul edilmeli ve her tür oluşum onları göz önüne alarak tasarlanmalıdır. Yani Darülislam (İslam'ın evi, Müslüman topluluk, en geniş anlamda coğrafi birlik) içinde aşk ve arzuya, yasayla yan yana yaşama hakkı tanır. Ne var ki, onların gücü yasanın yüce gücüyle boy ölçüşemez; çünkü yasanın üstünlüğü tartışma götürmez.

Dinsel erotik söylem gibi sufi söylem de meşruluk kazanmış yorumlardır. Egemen bir konumda ve yasa gücünde olmasalar da yararlılıkları kabul edilir. Usta ve kurnaz bir ruhbilimci olan İslam bu yorumları, yasadan az çok yakasım kurtarabilen düzeylerde kullanır. Müslüman Tanrı, ta başından beri düşselliği ve bütün bu keyifli işleri, yasaklayıcı ve cezalandırıcı o kaba yasa mekanizmasının dışında tutar. Müslüman Tanrı, Yakup suresinde, kocasının himayesi altında bulunan bir gence çılgınca bir tutkuyla bağlanan yetişkin bir kadını anlatır ve bu olayı aktarmaktaki amacının müminin duyarsızlığını sarsmak ve bu yeni dine ilgi duymasını sağlamak olduğunu ifade eder. İslam'ın Tanrısı tutku imparatorluğunu tanır ve bu düzeyde müminle içtihadi olmayan bir dilden konuşmak gerektiğini kabul eder. Muhammet peygamber, bütün zamanını dinsel görevine adayan bir insan değildir; yaşamında aşka ve şefkate, zenginlik ve harekete de gerektiği kadar yer verir. Onun yaşamında duanın yeri ve zamanı farklıdır, eğlenceninki farklı. İslam dini ise seçimini, bu serüven dolu yaşam biçimi doğrultusunda yapar.

Tutkulu ve arzulu İslam'ı bütün duyularıyla algılamak, ona özgü simgeleri yakalamak, onun varlığını kanıtlayan işaretleri sezmek, İslam'ın bu biçimini, bastırılmış ancak varlığını ve canlılığını koruyan biçimini keşfetmektir. Sansürcülere göre sufi söylem, düşmanla majestelerini ve onun göz kamaştırıcılığını en yoğun bir biçimde birbirine karıştıran bir karşıt söylemdir; çünkü kendini Tanrı'nın, Tanrı'nın bütün hiyerarşileri yerle bir eden sıfatının, yani aşkın bir yansıması olarak görür.

A. Aşk üstüne sufi söylem

Sufiler manastırın olmadığı, papazlık ve bekârlığın sapıklık olarak görüldüğü bir dini benimsediler ve bütün yaşamlarını Tanrı'yı aramakla geçirdiler. Bu arayış günlük yaşantıyı derinden etkiledi ve kendi yarattığı alışkanlıkları coşkulu bir tinsellikle aydınlattı. Sufi söylem uzun ve ateşli bir Tanrı-Aşk arayışıdır. Cömert Tanrı kendisiyle kulları arasındaki bağı ışıltılı aşk köprüleriyle kurar: "Bil ki -ve Allah da sana bahşetsin ki- aşk tanrısal bir duraktır (Makam İlahi). Allah'ın (Kuran'da) kendini sonsuz seven ve sevilen olarak adlandırması, kendini aşka göre nitelediğini gösterir (Vadut)... Aşk (Mahabba) Kuran ve Sünnilik'te, yalnızca Tanrı'ya değil kullara da tanınan bir ayrıcalıktır..."[2] (İbnülarabi).

Hicri takvime göre 560'ta (1155) Endülüs İspanyası'nda doğan İbnülarabi'ye göre Kuran'ın sözcük yorumuyla, içtihadi yorumuyla yetinmek onun kıyısından geçmek ve onun özünü, yani tinselliğini ihmal etmektir. Ve her tür tinsellik, aşktır; o aşk ki, sufilerin elinde kozmosun temeli ve insanın yaşam amacı olmuştur. İbnülarabi şöyle der: "Bil ki, aşkın barınağı (makam) yücelerdedir ve aşk evrensel varoluşun (vücut) ilkesidir (açl.) Biz aşktan doğduk. Biz aşka göre yapıldık. Biz aşka uzanıyoruz. Kendimizi aşka veriyoruz" *(ay.y.)*. İbnülarabi'deki tanrısal aşk, kadınlar da içinde olmak üzere bütün doğayı kapsar.

---

2. *Traité de l'amour* (Aşk üstüne), *el-Fütühat ül-Mekkiye*'den seçmeler, Fransızca'ya çeviren Maurice Gloton, Albin Michel, 1986, sayfa 37.

Göz kamaştırıcı bir güzelliğe sahip olan kadın, gözlerini içtihattan ayıramayan büyük bir imam grubuna göre Şeytan'ın insan biçimindeki görüntüsü, sufilere göre ise Allah'ın bir yansımasıdır. İbnülarabi, kabul töreni için yaptığı bir yolculuk sırasında karşılaştığı Mekke'li güzel bir kız karşısında duyduğu heyecanı anlatmaktan alıkoyamaz kendini: "..kendisine bakanları büyüleyen incecik bir çocuktu; varlığıyla toplantıları aydınlatıyordu; yakınında olan herkesi şaşkına çeviriyor, hiç kimse ona duyduğu hayranlığı gizleyemiyordu. Adı Nizam (Uyum) lakabı da Ayn Aş-Şam'dı (Güneşin'in Gözü). Dindar, kültürlü, çileci ve kutsal tapınakların bilgeleri kadar bilgeydi."[3] İbnülarabi onunla karşılaştığında 46 yaşındaydı. Ünlüydü ve gizemciliğe ilişkin görüşleriyle saygın bir konum kazanmıştı. Sufilere göre karşılaşma, başlangıçtaki gelişmede önemli bir rol oynar. Allah rastlantısal karşılaşmalar aracılığıyla kendini size gösterebilir ve önemli mesajlar verebilir; bu yüzden böylesi karşılaşmaları kaçırmamak ve küçümsememek gerekir. Yolu Mekke'den, bu kutsal kentten, Peygamber beşiğinden ve O'nun keşiflerinin ufkundan geçen bu uyum-kadın, Nizam, İbnülarabi'nin gizemci edebiyata kazandırdığı en güzel şiirlerden birine esin kaynağı oldu: *Ateşli Arzuların Sözcüsü.*[4]

İbnülarabi'ye göre dişi, Uyum ile bilgeliğin insan biçimindeki görüntüsü ve Tanrı'nın bir parçası olabilir. İbnülarabi bu konudaki görüşlerini, bağıra çağıra sapkınlıktan söz eden ortodoks imamlara açıklayabilmek için bir ek hazırladı ve burada, Kuran ile ilgili dar tartışmaların aşılması gerektiğini savundu: "Bütün şiirlerimizin konusu çeşitli biçimler alan tanrısal gerçeklerdir: Aşk temaları, övgüler, kadınların ad ve nitelikleri, ırmakların, yerlerin ve yıldızların adları. *Arzuların Sözcüsü* adlı kitabımızı konu alan bir açıklama yazdık: *Âşıkların Hazinesi.* Bu açıklamayı yazdık, çünkü dizelerimizin tanrısal gerçekleri anıştırdığını savunduğumuz için kimi Halep kadıları bizi şiddetle eleştirdiler..."[5]

---

3. Gérard Leconte'un çevirisi, İbnülarabi'nin *Ruh El Kuds* adlı kitabının Fransızca çevirisi *Soufis d'Andolousie* (Endülüs Sufileri) W. J. Austin'in giriş yazısı, Sindbad, 1979, sayfa 31.
4. *Tercüman El Aşvak*, İbnülarabi, Darusader adlı Arapça yayın, Beyrut, 1966.
5. İbnülarabi, *a.g.y.*, sayfa 39.

Sufi aşk, şeriat savunucularını her zaman kaygılandıran konulardan biri oldu, çünkü müminlerin kafasını karıştırma tehlikesi taşıyordu. Zaman zaman sufiler büyük baskılarla karşı karşıya kaldılar, hatta öldürüldüler. İslam tarihinin en ünlü aşk kurbanı olan Hallac-ı Mansur 309'da (922), Bağdat'ta halife Muktedir tarafından öldürtüldü. Suçu neydi? Allah'ı o denli çok ve o denli büyük bir tutkuyla seviyordu ki, bu tutku ortodoks kesimin bütün hiyerarşik yapılarını yerle bir etmeye yetiyordu. Aşk aracılığıyla o sevgili varlıkla, Tanrı ile bütünleşiyor ve böylelikle hem halifeyle kadıdan yakasını kurtarmış oluyor hem de onların yoksul vicdanını gülünç duruma düşürüyordu:

İşte arzulayanla arzulanan birleşti ve ayrıldı. Haz verenle haz duyan (vamık). Ve birbirinin aynı olan bu ikili tek bir düşüncede birleşti; o düşünce ki onları ikili bir vicdanın bulanık sularına gömdü.[6]

Sufi şeyhler ilahilerinde şöyle seslenirler: Güzellikle dolup taşan bir yaratığı sevmek -bu yaratık ister şakıyan bir bülbül, ister yapraklarına çiğ düşmüş bir çiçek, isterse size gülümseyen bir kadın olsun- Tanrı'nın değişik biçimlerini sevmekten başka bir şey değildir.

Sevdiği kadından mı yoksa Tanrı'dan mı söz ettiği ayırt edilemeyecek kadar duygulara önem veren İbnülarabi gibi bir mümin karşısında ne yapılabilir?

"Aşkın o derin inceliklerini ben de duydum. Yoğun bir şefkat (aşk), derinlere işleyen bir tutku (heva), coşkulu bir arzu (şevk), sarıp sarmalayan bir aşk (garam), bitkinlik (nühul), uykusuzluk ve iştahsızlık. Öyle bir an gelir ki, bütün bu duyguları sende yaratanın kim olduğunu bilemezsin artık. Sevgilin, kendisini sana açık seçik göstermez olur. İşte yaşayarak hissettiğin en hoş Tanrı lütfu."[7]

Sufilere göre, insan ve Tanrı ya da erkek ve dişi ayrımları asla

---

6. Hallac-ı Mansur, *Divan*, L. Massignon'un çevirisi, Le Seuil, 1981, sayfa 100.
7. İbnülarabi, *Traité de l'amour* (Aşk Üstüne), Fransızca'ya çeviren Maurice Gloton, *a.g.y.*, sayfa 49.

bu kesimleri bölüp parçalayan engeller olarak görülemez; bunlar keşfedilmesi gereken seçeneklerdir. Kendisinden farklı olan bir başkasını keşfetmesi insanoğlunun hem kanıtı hem de ayrıcalığıdır. Sufilerin bu yaklaşım tarzı, uğradıkları bunca eziyete karşın İslam dünyasında nasıl olup da her zaman var olmayı başardıklarını açıklar; üstelik bu dünyada, geniş yığınların belleğiyle resmi bellek asla çakışmamıştır. Hallac ve İbnülarabi'nin yapıtları Kahire, Tunus ve Bağdat'taki camilerin önünde, her türlü yeniliğe karşı çıkan dinsel bildirilerin yanıbaşında, çok düşük bir fiyatla satılır.

Sufi imamlar tek bir dokunuşla ortalığı altüst ederler; oysa onların dışında kalanlar aşk konusunu ele aldıklarında tanrısal hiyerarşinin tek bir taşı yerinden oynamaz; bu kitapta, söz konusu yaklaşımı "kibar dinsel edebiyat" olarak adlandırdık. Bu tarzın en seçkin yapıtı, özlemleri ve amaçları bakımından hiç de dinsel olmayan bir aşk şiiridir: Gazel.

B. Kibar dinsel edebiyat

Kibar dinsel edebiyat imamların, tanrıbilimcilerin ve filozofların eseridir. Bu edebiyat türünün amacı Müslümanlar'ı tutkunun boğuntuları, arzunun sürprizleri konularında aydınlatmak ve bütün bunlara alışabilmeleri için onlara yardımcı olmaktır. Böylelikle, akıl-dışı olan, yani her tür direnci ortadan kaldıran ve İslam'ın temel taşlarından "akıl"ı, sağduyuyu, anlığı yerinden oynatan arzuya "akılcı" bir görünüm kazandırılır.

İmam İbnülcevzi (hicri takvime göre 597'de öldü, XIII. yüzyıl), kitaplarından birini, hevanın (aynı anda arzuyu ve tutkuyu ifade eder) etkisine girip acı çeken "mürit"lerin yardımına koşmak için yazdığını belirtir. Kitapta yer alan ilk 50 bölüme şu başlığı uygun görür: "Sağduyu ve onun yarattığı kolaylıklar"; 20. bölümde "Çekici bir kadınla karşılaşınca yapılması gerekenler anlatır; 21. bölümde şu soru yanıtlanır: "Tanış olmayan bir kadınla neden asla yalnız kalmamak (el-hulve, halvet) gerekir"; 33. bölümde, İslam'ı bekârlığa karşı çıkmaya iten nedenler ortaya

konur: "Evlenme bir zorunluluktur;" vb. " 'Akl'ın hedefini tanımlamaya çalışırken insanların yolları ayrıldı... Kimilerine göre bu bir kuvvetti (kuvve).. kimilerine göre de bir ışık (nur)..." İbnülcevzi bu ışığın niteliğinin insandan insana değiştiğini, kimilerinde oldukça şiddetli, kimilerinde de son derece zayıf olduğunu söyler. Işığın şiddetinin, bireyin kendi hevasını (arzu) denetleme kapasitesine bağlı olduğunu açıklar. [8]

Aşk konusunu işleyen imamların tümü, İbnülcevzi'nin fobik tavrını takınmaz. Şeyh Es-Sarrac'ın *Mesariu'l-Uşşak*[9] adlı kitabı şu sahneyle başlar: Halife El-Memun çevresinde bulunan alim ve şairlerden aşkın tanımını yapmalarını ister: "Ma'l-ışk?" (Aşk nedir?). Yapılan açıklamalar (tanımları) içinde halifenin en çok hoşuna gideni aşkı şöyle betimler: "Hoş bir arkadaş... Davranışları yumuşatan bir güç..."

İmam İbni Kayyim Ül-Cevziye (hicri takvime göre 691'de öldü, XIV. yüzyıl) *Ravzatü'l Muhibbin* (Âşıklar Bahçesi)[10] adlı kitabına uzun bir duayla başlar ve bizlere sevme gücü verdiği için Tanrı'ya şükreder. Ona göre aşk, ruhu yetkinliğe götüren kuvvettir. O, bizi harekete geçiren bir enerjidir; bizde olan en güzel şeyi, iradeyi canlandırır. Yazar, aşka duyduğu hayranlığı ortaya koyar: Aşk bireyin, "içindeki en iyiyi çekip çıkarmasını ya da kendini ölümsüzleştirmesini..." sağlayabilir.

İbnülarabi gibi Endülüs'lü olan ve hicri takvime göre 384'te (X. yüzyıl) Kurtuba'da doğan İbni Hazm, kibar aşk edebiyatının en ünlü yazarlarından biridir. Derin bilgisiyle dikkatleri çeker. Hem âlim, hem filozof hem de devlet adamı olan İbni Hazm'ın aşk konusunda yaptığı açıklamalar son derece büyük bir etki yaratır: "Aşk, açık seçik ortaya konamayacak kadar incedir. Onun gerçeğini yakalamak için çok sebat etmek gerekir. Bu dünyada sevmek ayıplanacak bir olay değildir ve şeriat sevgiyi yasaklamaz çünkü yüreklerimiz Tanrı'nın ellerinin arasındadır..."[11] *(Tavk ül-hamâme).*

---

8. İmam İbnülcevzi, *Zemmü'l-heva,* Tahkik Mustafa Abdülvahit, sayfa 5, yayınevi belirtilmemiş, 1962.
9. *Mesariu'l-Uşşak,* Daru'l Masdar, Beyrut, tarih belirtilmemiş.
10. Daru'l-kitabi'l ilmiyye, Beyrut, 1977 baskısı.
11. Daru Mektebeti'l-hayat, Beyrut, 1976 bakısı.

İbni Hazm'a göre, Allah'ın yarattığı zevkler içinde mutluluğa en yakın olanları, sevmek ve sevilen nesneye kavuşmaktır: "Her tür zevki tattım, her tür mutluluğu yaşadım: Prenslerin yakınlığı, servet, bir şeyden mahrum kalıp sonra onu elde etme, uzun bir ayrılıktan sonra sevdiğim bir yere dönme, tehlikeden sonra güvenlik duygusunu yaşama, ailemden çok uzaklara sürülme; bunlardan hiçbiri ruhumu, sevgilimle beraber olmak kadar derinden etkilemedi..."

Kibar dinsel edebiyatın en şaşırtıcı yanı çeşitliliğidir; imamların tümü, karakterlerine ve kişisel yörüngelerine uygun olarak olayı çözümlemeye, müminleri uyarmaya ya da tam tersine bu deneyimi yaşamaları için onları cesaretlendirmeye çalışırken, çoğu kez okuyucuyu ikna edebilecek kanıtları kendi deneyimlerinden bulup çıkarmaya çalışırlar. Örneğin, İbni Hazm ayrılık acısına değindiği bölümde yine kendi başından geçen bir olayı aktarır: Sevdiği kadın "Naam" öldüğünde o denli çok acı çeker ki, yedi ay boyunca ağlar ve üstünü başını değiştirmek gibi temel bir davranışı bile yerine getirmeyi akıl edemeyecek hale gelir. "O yok olup gittikten sonra bir kez bile mutluluğu tadamadım, onun anısını hiçbir zaman unutamadım ve onu sevdiğim kadar hiç kimseleri sevemedim..."[12]

Günümüzde bu edebiyatı, âlimlerle yeni başlayanlardan başka okuyan kalmadı; yalnızca din-dışı aşk şiirleri yüzyıllar öncesinden bugüne ulaşmayı ve kitle iletişim araçları içinde yer edinmeyi başardı.

C. Aşk şiiri

Bu şiir aşkın kurbanı olmuş büyük kahramanları anlatır; kimileri bu kahramanların gerçekten yaşadığına kimileri de söylenceden başka bir şey olmadıklarına inanır; onlar Müslümanlar'ın Romeo ve Juliet'i ya da Tristan ile İseut'üdür. Bu şiir türü içinde en çok tanınan akım, platonik aşkı konu alan 'uzrî şiirdir. Örneğin Kays ve Cemil, kendilerini yakıp kavuran aşk ateşini an-

12. *Tavk ül-hamâme*, Arapça metin, *a.g.y.*, sayfa 216.

latabilmek için şair olmuşlardır. Böylelikle onların adıyla sevdikleri kadınların adı sonsuza dek birleşir. Kays daha çok "Mecnun-u Leyla" (Leyla'nın delisi), Cemil de Cemil-ü Büseyne adıyla bilinir.

'Uzrî şiirler uzun ve ritimli öykülerdir; kaçınılmaz olarak mutsuzlukla sonuçlanan, yani birleşmeyi tadamayan bir aşkın acılarını anlatırlar. Ne Kays ne de Cemil hiçbir zaman sevgililerine kavuşamazlar; Cemil şöyle yakınır: "Büseyne'nin küçücük bir lütfu bile bana yeter; benim ondan istediklerim, kıskanç bir erkeğin isteyebilecekleri yanında hiç kalır. Bir 'hayır', bir 'yapamam', umutsuzluğa düşürecek kadar ileri bir tarih için verilmiş bir söz, anlık bir bakış ve hatta sizi hiç görmeden geçecek koca bir yıl."

Kays ve Cemil yüzyıllardır ağlıyorlar ve onların yakarışları bugün bile duyuluyor. Her akşam günbatımında, Arap Akdenizi'nin hemen hemen her yerinde dalgalar, Kays ile Leyla'nın hıçkırıklarını getirir kulağınıza; onların sesini size taşıyan ya görkemli ve özlem dolu üslubuyla Mısır'lı Abdülvahap ya da ağırbaşlı ve trajik üslubuyla Suriye'li Sabah Fahri'dir. (Bu noktada akla bir soru takılıverir: Sevme arzusuyla yanıp tutuşan erkeklerin bitmek tükenmek bilmeyen yakarışlarını anlatan 'uzrî şiir, neden kitle iletişim araçlarının akılda tutabildikleri tek tür olarak kalmıştır?)

Leyla, Büseyne ve 'uzrî şairlerin sevdiği bütün diğer kadınlar başkalarıyla evlenir. Güçlü ve zengin erkeklerle iyi evlilikler yaparlar. Şairler ise kendilerini çöllere vurur, mutsuzluğu yaşar, sevgilinin güzelliğini anımsatan uzak yıldızların ışığında ürperirler:

Ölmeden beni Leyla'ya götürecek bir yol var mıdır?
Otlak bulmak için uzaklara gidenlerin dönüşü var mıdır?
Bize isyan eden bu uzaklığı Tanrı'ya şikâyetimdir...[13]

Bu trajik şiir türünün kadınları ise, olanaksız tutkularını ses-

13. İbni Davut, *Kitab üz-Zehra*, J. C. Vadet'nin çevirisi, *L'Esprit courtois en Orient dans les premières siècles de l'hégire*'de (Hicretin ilk yüzyıllarında Doğu'da görülen kibarlık ruhu), Maisonneuve, 1968, sayfa 56.

sizce karşılarlar; tutkuları, kocaları ve kabileleri tarafından denetim altına alınır. Ne var ki, İbni Reşik gibi kimi şairler, bunu, Araplar'ın yapısında bulunan soyluluğun bir kanıtı sayarlar: "Araplar'ın kadınlara hoş sözler söyleme ve tutkulu bir âşık rolü oynama gelenekleri, şairlerin bu konularda özenli bir tutum takınmalarına neden olmuştur. Oysa Arap olmayanlarda (Acemler) öncelik kadına verilir: İlk arzu duyan ve ilk konuşan kadındır. Bu durum Araplar'ın ne denli soylu olduğunu kanıtlar..."[14]

Sonuç olarak, nedeni ne olursa olsun (sessiz Müslüman kadının soyluluğundan dem vurması ya da daha derinlerde yatan başka bir neden) aşk şiiri kültür yaşamı içinde oldukça önemli bir yer tutar; bu şiirle boy ölçüşebilecek tek bir tür vardır: Harikalar söylemi. O da diğeri gibi, kitle iletişim araçlarından nasibini alır.

D. Harikalar söylemi

Aşk şiiri gibi harikalar söylemi de halk düşselliğinin bir ürünüdür ve din dışı öykülerle masallardan oluşur. Ancak bu sonuncu özelliği, *Bin Bir Gece Masalları*'nın dinsel bir kalıpla başlamasına engel olmaz.

"Esirgeyen ve bağışlayan Allah'ın adıyla!

Âlemlerin Rabbi Allah'a hamd-ü sena!

Duaların en güzeli Elçiler'in sonuncusu, efendimiz Muhammed'in üstüne olsun!..

Ve sonra eskilerin efsaneleri yenilere ders olsun! Olsun ki insan, başkalarının başına gelenleri görsün: İşte o zaman geçmişte yaşamış halklara saygılı olacak, onların sözlerini ve başlarından geçenleri dikkate alacak ve kendini kınayacaktır" (Mardrus, Robert Laffont'un çevirisi, sayfa V).

Bin Bir Gece Masalları ve diğer halk öykülerinde olduğu gibi, harikalar söyleminin en özgün yanı anonim olmasıdır. Bu tür bizi, bir yandan toplu belleğin en duyarlı noktasına götürürken bir yan-

14. İbni Reşik, *Umde*, II. cilt, sayfa 118, A. Kilito'nun çevirisi, *L'Auteur et ses doubles: Essai sur la culture arabe classique*'de (Yazar ve onun benzerleri: Klasik Arap kültürü üstüne deneme), Le Seuil, 1985, sayfa 63.

dan da kodlanmış bilgi devrelerinin dışına çıkarır. Harikalar söylemi coşkulu bir sözelliğin imparatorluğu sayılmalıdır; bu imparatorlukta yaşayan kadınlar geleneksel rollerin tümüyle dışında kalır, engel ve sınır tanımayan bir dünyaya kanatlanırlar. Burada bilgi, erkeklerin tekelinden çıkar ve kadınlara ulaşır. Bu öyle bir bilgidir ki, ona sahip olan kötü insanlar sevimli âşıklara dönüşür.

Bunun en belirgin örneği, Şehrazat'ın eli kanlı kocası Şehriyar'dır. Şehriyar ilk karısını sevgilisinin kollarında yakalar ve ondan sonra evlendiği tüm kadınları öldürür. Bin birinci gecede, Şehzade Yasemin ile Badem Sultan'ın masalını bitiren karısı Şehrazat'a içini döker:

"Ya Şehrazat, ne hoş bir öyküydü bu!... Ey bilgili ve güzel konuşan kadın! Beni bilgilendirdin; benim başkalarının başından geçenleri görmemi, eskiden yaşamış kralların ve halkların sözlerini, onların yaşadığı olağanüstü ya da harika ya da yalnızca düşünülmesi gereken olaylara kafa yormamı sağladın. Ve işte, bu bin bir gece boyunca seni dinledikten sonra karşına, tümüyle değişmiş ve mutlu ve yaşam sevinciyle dopdolu bir ruh olarak çıkıyorum. Ve de, vezirimin kutlu kızı, sana bu denli çok ve seçkin yetenekler bahşedene ve ağzına güzel kokular verene ve diline belagat ve alnına akıl yerleştirene şükürler olsun!" (Mardrus çevirisi, sayfa 1013).

Harikalar dünyasının kadınları, kapıları çekip çıkabilir ve âşık oldukları erkeklerin peşine düşebilirler. Hiçbir şey onları durduramaz; ne kilitler ne baba otoritesi; Kral-Baba'nınki bile. İşte bir Fas masalında, âşık bir prensesin başından geçenler:

"...Üstündeki giysileri hizmetçininkilerle değiş tokuş etti; mücevherlerini ipe dizdikten sonra saçlarının arasına gizledi ve başını kaba bir bezle örttü; içerlere, kuş uçmaz kervan geçmez yerlere doğru yola koyuldu. Dolaştığı bütün kentlerde kendini dilenci olarak tanıttı ve Et-Tac Ahmet bin Ömer'i her yerde aradı."[15]

Bütün bunlar, geleneksel Müslüman evliliğinden ne kadar da uzak! Sevdikleri erkeği aramak için yollara düşen ergen kızlar, yürekleri ferahlamış ve amaçlarına ulaşmış olarak dönüyorlar ev-

15. *Contes fassis* (El-Fasi'den Masallar), El Fasi ve Dermenghem tarafından derlenmiş, Éditions d'Aujour-d'hui, 1975, sayfa 55.

lerine. Yabancı bir erkekle, hatta kimi kez insanüstü bir varlıkla evlendikten sonra dönenler de oluyor; kadınsı bir duyarlığın hissedildiği masallardaki bu küçük ayrıntı, toplum barışında en ufak bir çalkantı yaratmıyor. Müslüman ülkelerde, yasaların Müslüman olmayan bir erkekle evlenilmesini yasakladığı bilinen bir gerçektir. Oysa aynı yasalarda insanüstü varlıklar, yani cinler konusunda hiçbir belirlemede bulunulmaz.

Halk masalları, ataerkil yasalarda görülen ve kadınları aşağılayan tüm yaklaşımları ortadan kaldırır. Bu masallarda bir kız çocuğunun dünyaya gelmesi bir felaket olarak görülmez:

"Bir zamanlar bir kral vardı. Hep baba olmak istiyor ancak karısı kısır olduğu için bu isteği bir türlü gerçekleşmiyordu. Günün birinde karısı bir kız çocuğu doğurdu. İşte o gün kral çok mutlu oldu."[16] Bir erkek, on dört kızının olmasını bir sorun olarak görmez. "Uğursuz Ev" masalı şöyle başlar: "Bir zamanlar bir adam vardı. Bu adamın iki karısından yedişer kız çocuğu oldu."[17]

Bir Cezayir masalında, piç delikanlı, babası onu kabul etmediği halde prens olur: "Derler ki, bir zamanlar müthiş bir sabrı ve sarsılmaz bir mizacı olan Iraklı bir şehzade varmış. Ancak bu şehzade piçmiş ve annesinden başka hiç kimse onu kabul etmiyormuş..."[18]

Çağdaş kültürü yakından etkileyen harikalar söylemi bugün bir dağarcık gibidir; tüm sanatçı ve yazarlar gerek çocuk kitapları yazarken, gerekse radyo ve televizyon programları hazırlarken ona başvururlar. Kuşkusuz bunlar içinde en ünlü olanı *Bin Bir Gece Masalları*'dır; bahçe mimarlığı ve giyim modası alanlarında az çok bilinçsiz bir biçimde bu masallardan esinlenilir- Büdür Sultan ve Sakındaki Gül gibi kadın kahramanların bilinç sınırlarını zorlamayan yumuşak direnci; çünkü Hollywood başka teknikler kullanır ve başka düşlerin ardından gider.

Bin Bir Gece Masalları'nın kadınları harem duvarlarına, kurnaz harem ağalarına ve kalın peçelerine karşın sessiz, uysal ve durağan değildirler. Evlilik yaşantısı ve bir sürü çocuk onların yol-

---

16. "Et-Tac Ahmet bin Ömer", *Contes fassis*'de, *a.g.y.*, sayfa 48.
17. *Contes fassis, a.g.y.*, sayfa 77.
18. "Sérénité royale" (Kralın sükûneti), *Traditions algériennes*'de, J. Scelles-Millie, Maisonneuve ve Larose, 1979, sayfa 121.

culuk yapmalarına, maceraya atılmalarına ve alışılmamış davranış biçimleri göstermelerine engel olmaz. Onlar da güç kullanabilir, gemi kiralayabilir, şato edinebilir, silah alıp satabilirler. Onlar, gerçek kadınları hapseden ve sessiz kalmayı ideal davranış biçimi olarak dayatan bir dünyada, düşselliğin yarattığı kadınlardır. Erkekler kadınları kendilerine bağlamak için çeşitli söylemler üretirler; kadınları bu söylemlere indirgemek bin yıldır uygulanan ve son derece etkili olan bir yöntemdir. Oysa kadınlara ilişkin bu tür gösterimlerin yarattığı etki ve riski anlayabilmek için modern ve "gerçek" Müslüman kadının konumunu ve evrimini ortaya koymak gerekir.

II. ÇAĞDAŞ İSLAM'DA KADININ YERİ

Bütün bu edebiyat türlerinde, yani dinsel, gizemci, kibar ve diğer türlerde rastlanan kadınla gerçek kadın ve hele çağdaş kadın arasında en küçük bir ortak yan yoktur; her ne kadar imamlar bu iki kadın tipini birbirine karıştırsalar da... Yahudi-Hıristiyan geleneğine bağlı toplumlarla karşılaştırıldığında, İslam geleneğinde ayırt edici yanın dinsel ülküye yasa payesi vermek ve bu yolla bir teokrasi kurmak olduğu görülür. Müslüman olsun olmasın, hiçbir teokraside gerçek kadına yer yoktur. Gerçek kadını, yeryüzünün ötesinde bir yerlerde, tümüyle erkeklere ait olan gökyüzünde hazırlanmış bir ülkü içinde sindirip eritebilecek tek güç yasadır.

Gerçek kadınla söylemin konusu olan kadın arasındaki bu ayrım İslam'ın gizlerinden birini, o inanılmaz dinamiği açığa çı-

karan temel öğe sayılmalıdır; bu, öylesine bir dinamiktir ki, ulaşılması olanaksız bir ülküyle yönetilmesi olanaksız bir gerçeklik arasında ortaya çıkan gerilimde barınır: Gerek Humeyni ve gerekse Pakistanlı, Malezyalı, Cezayirli, Sudanlı bütün yenilik karşıtları, örneğin kadına ilişkin söylemlerinde onların *yeniden* peçeye *dönmesi* gerektiğini ifade ederler. "Yeniden dönme" sözcükleri ise, ortada çelişkili bir gerçeklik olduğunu ortaya koyar. Eğer kadınların yeniden peçeye dönmesi isteniyorsa, demek ki onlar, belli bir süreden beri başka bir yerdedir. Ve bu "başka bir yer", ne resmi İslam söylemindeki ne de devlet başkanlarının, kabilelerin ve ideologların söylemindeki yerini alabilmiştir. İşte "azemetü'l-aileti'l-müslime" (Müslüman ailenin bunalımı) diye adlandırılan olay da her şeyden önce bir söylem bunalımıdır; çünkü, Müslüman edebiyatın zenginliğine karşın İslam, modern kadından "söz edebileceği" bir dili henüz yaratmamıştır: Çağdaş kadın başka bir yerlerdedir, İslam'ı ayakta tutan ve kendisini yönetip engelleyen iki temel taşını, mekânı ve bilgiyi yerinden oynatmıştır.

Müslüman kadınların okula gitmeleri bile tek başına, Müslüman ailenin bağlı olduğu modele yönelen bir saldırıdır ve bugün genç kızların çoğu okula gidebiliyor. Kadınların eğitime katılması sistemin temel yasasını ihlal etti, iş ve mekân bölüşümünün cinsiyete göre belirlenmesi olgusunu hiçe saydı. Müslüman genç kızın okula gitme hakkını kazandığı gün Müslüman dünya da, kültürel bir yapıda somutlaşan felsefi bir ülkü olma niteliğini yitirdi. XIX. yüzyıl ortalarında sömürgeleştirmeye karşı bir direniş hareketi ve topluma eleştirel bir gözle bakma girişimi olarak ortaya çıkan ulusçu bağımsızlık mücadelesinin kazanımlarından biri de kadınların okula gitme hakkını elde etmeleriydi. Bu girişim sırasında bütün kurumlar, başta din adamları olmak üzere aydın seçkinler için önemli bir inceleme ve tartışma konusu oldu. Kadınlar da sömürgeci işgalin zorunlu hale getirdiği bu ideolojik "temizlik"ten paylarına düşeni aldılar. Ne var ki, ulusçuların ilerici kanadı, hem eşitliği sağlamak hem de pragmatik bir kaygıyla kadınların okula gitmeleri gerektiğini savunuyordu: Oğullarını daha iyi yetiştirsinler diye anneleri eğitmek.

1890'larda Mısır'da Kasem Amin'in *Kadının Kurtuluşu* adlı kitabının yayınlanmasıyla birlikte, kadınların okula gönderilmesi için verilen mücadele iyiden iyiye şiddetlendi.

Yüzyılın başında tutucular böylesi bir isteği, ahlaksızlığa ve kargaşaya davetiye çıkarmak olarak görüyorlardı. Daha sonraları, 30'lu yıllarda, Tunus'lu tanrıbilimci Tahir Haddad, *Şeriat'a Göre Kadınımız* adlı kitabında kadının kurtuluşunu işçi sınıfının mücadelesine bağladı. Bu ve benzeri görüşlere yönelen şiddetli saldırılar, İkinci Dünya Savaşı'na dek Müslüman basının manşetinden inmedi. Bu saldırılar, aynı zamanda, kazanılacak pek çok bağımsızlığın da habercisiydi. Müslüman tanrıbilimci aydınlar, kadınların okula kavuşturulması konusunda uzun süren şiddetli bir tartışma başlattılar; çünkü kadınların okula kavuşması, sokağa ve herkese açık mekânlara kavuşmasını da kabullenmeyi gerektiriyordu. Oysa o güne dek bu mekânların yalnızca erkeklere özgü olduğu düşüncesi benimsenmişti.

Hiçbir zaman İslam, kadını erkekten daha geri bir konumda görmedi. Ortodoks söylemin çözümlemesinde de görüleceği gibi onun geriliği içtihadi bir oluşumdan başka bir şey değildi. İlericilerle tutucuların üstünde tartıştıkları tema hiçbir zaman "kadın kavrama yeteneğinden yoksundur, erkek kadar zeki değildir" vb. türünde değildi. Batı'da kadınların eşitlik isteme girişiminde bulundukları her dönemde ileri sürülen bu gerekçeler, hiçbir dönemde Müslüman toplumda ciddi bir tartışmanın konusu olmadı. Tartışmalar hep ahlaksal ve töresel boyutlarda sürdürüldü: "Kadınları salıverirsek ahlaksızlıklar baş gösterir." Sistemli bir dökümü yapılmamış olmakla birlikte, Asya'dan Afrika'ya bütün İslam dünyasında tanrıbilimcilerin pek çok kitapta bu korkudan söz ettiklerini söyleyebiliriz. Çünkü bu, her şeyden önce bir mekân sorunudur: Okulun yolu sokaktan geçer.

Diplomasını eline alan her genç kız iş aramaya çıkar ve bu, son derece mantıklı bir gelişmedir; ne var ki aynı gelişme İslam'ın bir kuralı olan nafaka olgusuna, yani erkeklerin evli oldukları kadın ya da kadınların geçimini sağlama zorunluluğuna ters düşer. Bir kadının para kazanması bile, kendi başına ataerkil hiyerarşinin yadsınmasıdır; Kuran'da geçen bir ayete göre ka-

dınlar itaat etmek zorundadır, çünkü erkekler onların bakımını üstlenmişlerdir:

Allah'ın, bazısını bazısına üstün kılması
ve onların kendi mallarından harcaması nedeniyle
erkekler, kadınlar üzerinde "sorumlu- yöneticilerdir."[1]

İktisadi bakımdan bağımlı olduğu için kadının edilgen ve itaatkâr olarak tanımlandığı bir sistemde, kendi sorumluluğunu üstlenebilen ücretli bir kadın, olsa olsa bir sapma olarak görülebilir. Para kazanmak, hiyerarşinin temelini oluşturan ve erkeklerin üstünlüğünü doğrulayan iktisadi paylaşmayı bozar. Müslüman aile ülküsü, iktisadi üretime katılan kadın düşüncesini dışlar; kadının rolü, ailenin yeniden üretimini sağlamak ve erkek müminlerin cinsel doyumunu güvence altına almakla sınırlıdır. Erkek müminlere gelince; onlar ailelerinin geçimini sağlamak için tek başlarına mücadele etmelidirler. Rol ve mekânlarda ortaya çıkan her tür kargaşa İslam'ın kurallarını altüst eder: Evde oturan bir erkek ve günün bir bölümünü dışarıda geçiren bir kadın bu sistemi bozmak için yeterlidir. Kadının para kazanıp da erkeğin kazanmaması şemayı allak bullak eder; bu olgudan yola çıkılarak, içinde bulunduğumuz iktisadi bunalım döneminde erkeklerin işsiz olmalarının yarattığı psikolojik sonuçlar ortaya konabilir; aynı olgudan yola çıkılarak, "tinsel" yanı fazlaca vurgulanan ve bu doğrultuda çözümlenmeye çalışılan yenilik karşıtlığı da kabataslak açıklanabilir. Kadınların "yeniden peçeye dönmeleri" için zorlanmaları olgusu cinsel kimlik bunalımı yaşandığını ortaya koyar; bu bunalımı yaratan da erkeklerle aynı sınavlardan geçebilen, onların aldığı diplomaları alabilen, işgücünü satabilen ve bu gücü paraya dönüştürebilen kadınlardır. Müslüman olmayan basın, Humeyni'ye deli gözüyle bakmaktan çok hoşlanıyor. Ne var ki bu değerlendirmenin doğru olduğu söylenemez. Gerçekte Humeyni, imamlık görevinin gereklerini yerine getiren bir insandır; o, kadınların davranışlarını denetim altına almaya çalışmaktadır. Neden mi? Kadınların günden güne bilgiye daha çok yaklaştıkları

1. IV. sure, "Nisa", 34. ayet, Ali Bulaç'ın çevirisi. (Ç.N.)

bir ülkede, gerçeklerden uzaklaşan ideal İslam, çılgın bir düş konumuna düşmesin diye. Her ne kadar İran'da yetişkin kadınların % 70'i okuma-yazma bilmese de 12-17 yaş grubu içinde okula kayıtlı olan kızların oranı % 48'e ulaşmaktadır. Ortaöğrenime kayıtlı kızların oranı ise % 35'tir. Diğer Müslüman ülkelerin verdikleri rakamlar İran modeline oldukça yakındır. 12-17 yaş grubu içindeki genç kızlar içinde ortaöğretim kurumlarına kayıtlı olanların oranı şöyledir: Endonezya'da % 34, Irak'ta % 36, Ürdün'de % 54, Kuveyt'te % 59, Lübnan'da % 58, Suudi Arabistan'da % 47, Libya'da % 64.[2]

Kadınların okula gitmesi, İslam'ın nüfus stratejisini temellerinden yıkar. İdeal bir genç kız erken yaşta evlenmeli ve biyolojik bakımdan hazır olur olmaz bağlı bulunduğu topluluğa çocuk vermelidir. Bu ülkelerde doğurganlık konusunda yapılan son araştırmalar genç kızların, öğrenim görme fırsatını artırmak için evliliği geciktirmeye çalıştıklarını ve birkaç yıl lise öğrenimi görmüş olanların evlendikten sonra çocuk sayısını sınırlama eğiliminde olduklarını ortaya koymaktadır. Örneğin Mısır'da okuma-yazma bilmeyen kadınların ortalama çocuk sayısı 4,6'yken öğrenim görmüş kadınların ortalama çocuk sayısı 2,8'dir. Müslüman toplumların büyük bir bölümünde rakamlar üç aşağı beş yukarı aynıdır. Genç kızlar artık daha geç yaşta evlenmektedirler. 60'lı yıllarda kadınların hemen hemen % 90'ı 20 yaşından önce evlenirken, günümüzde 20 yaşından küçük evli kadınların oranı Ürdün'de % 19'a, Mısır ve Sudan'da % 22'ye, Fas'ta % 22,7'ye, Suriye'de % 29'a, Kuveyt, Pakistan ve İran'da % 38'e düşmüştür. % 5'lik bir oranla Tunus başı çekmektedir.

Evlenmeyen, okullarla eğitim merkezleri arasında mekik dokuyan, sokaklarda dolaşan bu milyonlarca yetişkin kadın bir "naşize"ler (İslam sistemine başkaldıran kadın) ordusu oluşturmaya yeter. Kutsal kitabın, Kuran'ın Arapçaya böyle bir terim kazandırması ne hoş! Üstünde durulan nokta, bu kadınların dolaşırken peçe takıp takmadıkları değildir. Onların, çocuk doğurabilecek yaşa geldikleri halde evliliği geciktirmeleri ve para

2. "Toplumda kadın", *Peuple* dergisinde yer alan bir çizelge, cilt 7, no: ", Uluslararası Aile Planlaması Federasyonu, Londra, 1980.

kazanma olasılığına gözlerini dikip bilginin peşinde koşmayı yeğlemeleri, koskoca toplumları yöneten ilkeleri altüst etmek için yeterlidir. Sokaklarda "fitne"yi artıran onlardır. Daha önceleri yalnızca erkeklerin gidebildiği mekânlara doluşarak "zina"yı artıran yine onlardır.

Zina kavramı aile sisteminin temel taşı sayılmalıdır; çünkü İslam, her tür cinsel ilişkiyi toplumsallaştırır. "Nikâh", evlilik için kullanılan hukuksal bir terimdir ve şu anlama gelir: Cinsel eylem için yapılan anlaşma. Akd-i nikâh da cinsiyeti toplumsallaştıran, bir erkekle bir (ya da daha çok) kadın arasındaki cinselliği meşrulaştıran anlaşmadır. Cinsiyet ayrımının ve kadının eve kapatılmasının amacı, dine karşı işlenmiş ender suçlardan biri sayılan ve Kuran'ın pek çok ayetinde sözü edilen zinayı engellemektir. Fıkıh bilginleri zinaya verilecek cezalar konusunda farklı görüşleri benimserler. Kimileri "had" cezasından yanadır (recim ile, yani taşlayarak öldürme), kimileri de buna karşı çıkar (bkz. J. Schacht, *Introduction au droit musulman* [Müslüman hukukuna giriş], Maisonneuve, 1983, sayfa 146 ve devamı). Kurala göre taşlama cezasının kadınlar gibi erkeklere de uygulanması gerekir; ne var ki, erkeklerin işlediği cinsel suçlar zaman aşımına uğramıştır. Zina, en ağır suçlardan biri sayılır; bu suçu kanıtlayabilmek için dört erkeğin suçüstü görgü tanıklığı gerekir. Yalancı tanıklık yapanlara da "kazf" cezası verilir.

Bütün tektanrılı toplumlar evililik dışı cinsel eylemi mahkûm ederler; yalnızca İslam, mekânı sıkı bir biçimde denetleyerek bu sorunu çözer. Örneğin Hıristiyanlık'taki günah kavramı gibi, suçluluk kavramının temelini atan başka toplumsal denetim yöntemlerini yeğleyebilirdi. Oysa İslam'ın seçimi, cinselliği mekân temelinde bölmek olmuş ve bu uygulama onu uç bir noktaya götürmüştür: Cinsiyet ayrımı, kadınların eve kapatılıp hareketsiz hale getirilmesi ve dışarıya çıktıklarında peçe takmak zorunda bırakılmaları. Bütün bunlar imamların, bütün hesapları altüst eden ve çözümü oldukça zor bir sorunla karşı karşıya kalmalarına yol açar: Mekânsal bakımdan artık bastırılamayan bir cinsellik nasıl denetlenebilir? Peçe seferberliği ilan edilmesi, Müslüman ülkelerdeki iktisadi ve siyasal gelişim süreci tarafından boğulan bir

ülkünün cesedini gizleme çabasından başka bir şey değildir.

Müslüman ülkelerin verdiği istatistiklere göre çalışan kadın nüfusu son derece düşüktür. Irak'ta işgücünün yalnızca % 2'sini kadınlar oluşturur. Libya'nın hesaplarına göre bu oran % 3, Mısır ve Kuveyt'te % 5,7'dir. Tunus ve Fas'ta ise % 8. Hemen hemen aynı kültürü benimseyen komşu ülkelerdeki oranlarla karşılaştırılınca çalışan kadın oranını düşük gösterme eğiliminin hâkim olduğu ortaya çıkar. Pakistan bu oranı % 6 olarak açıklarken, Hindistan % 25'lerden söz eder. Fas ile büyük kültürel benzerlikler gösteren Senegal ise % 31 gibi bir oran verir. Hangisine inanmalı? Müslüman kadınların genel olarak tembel olduğuna mı, yoksa kadınların iktisadi yaşama katılımı konusunda yapılan istatistik çalışmalarının yetersiz olduğuna mı?

İdeal toplum modeline göre kadınlar yalnız ve yalnız aile içinde var olabilirler. Onlar, tanımları gereği üretici değil tüketicidir; koca ise karısının maddi durumu ne olursa olsun, onun geçimini sağlama zorunluluğu taşır. Nafaka şunları kapsar: Besleme, barındırma ve giydirme. Şeriata göre, zengin bir kadın, kocası yoksul da olsa evin masraflarına katkıda bulunma yükümlülüğü taşımaz. Mal ve mülkün evlilikten doğan ortaklığı söz konusu değildir. Eğer erkek karısının geçimini sağlayamıyorsa, kadın boşanma istemiyle yargıca başvurabilir. Buna karşılık eğer kadın başkaldırıyorsa, kocası onun nafaka hakkını askıya alabilir.

Tanrıbilimcilere göre nafaka İslam inancının temel taşlarından biridir: "...Yoksullar için bir dinar ve karının geçimi için bir dinar harcıyorsan, sana en büyük ödül ikincisinden ötürü verilecektir."[3] İmam Gazali, kadınlara herhangi bir yiyecek vermenin yeterli olmadığını söyler: "Dört kadınla evli olan Ali'nin (Allah ondan razı olsun!) dört günde bir karılarından her birine bir dirhem et aldığı söylenir." Yine Gazali müminlere şu noktayı anımsatmakta yarar görür: "İbni Şirin erkeğin her hafta karısına bir faludac ya da başka bir pasta yapmasını salık verir."

Bütün tanrıbilimciler erkeğin ayrıcalıklı olmasından doğan

---

3. Gazali, *Le livre des bons usages en matière de mariage* (Evlilikte edinilmesi gereken iyi alışkanlıklar üstüne), *İhya ül-ulûm id-den*'den seçmeler, Bercher ve Bousquet'nin çevirisi, Maisonneuve, 1953, sayfa 74.

risklerin bilincindedirler: Karısını besleyemeyen ya da iyi besleyemeyen bir erkeğin cinsel kimliğinden kuşku duyulmalıdır. Çalışan kadın sayısının, bilinçli ya da bilinçsiz gizlenmesinin nedeni bu olsa gerek. Böylelikle, yani rakam ne denli düşük tutulursa söz konusu toplumun "erkeklik"i o ölçüde kurtarılmış olacaktır.

UNESCO'nun yaptığı istatistiklere göre, Arap ülkelerinde üniversitelere kayıtlı kadınların oranı şöyledir: Cezayir'de % 27, Irak'ta % 32, Tunus'ta % 30, Sudan ve Fas'ta % 26 ve nihayet Libya'da % 24. Kadınlar öğrencilikle de yetinmez ve profesörler arasında yer almaya çalışırlar; UNESCO'nun istatistik yıllığına göre bu oran şöyledir: Mısır'da % 25, Suudi Arabistan'da % 22. Müslüman ülkelerde ne kadar hızlı bir değişiklik yaşandığını değerlendirebilmek ve karşılaştırma yapabilmek üzere aynı oranın ABD'de % 24, Japonya'da ise % 10 olduğunu belirtmek istiyoruz. Üniversitede profesörlük düzeyine erişmiş kadınlarla ilgili rakamın önemli simgesel bir anlamı vardır: Bu kadınlar, iki farklı nedenle yasalara ters düşerler; birincisi evlerini terk ederler, ikincisi ve en önemlisi güç kalesini, yani bilgiyi kuşatırlar. Oysa o güne dek bilgi, kadınların toplum dışında bırakılmasını haklı göstermek için kullanılan en önemli dayanak olmuştur.

Yirmi-otuz yıllık bir geçmişe karşın kadınların bilgi üretim sürecine kitlesel olarak katılması, evlilik-aile düzenini kuran ve yöneten kuralları altüst eder. İslam'a göre bir kadın kendi kendine evlenemez. Yaşı ne olursa olsun, onu evlendirecek bir "veli"si olması gerekir. Babası, erkek kardeşi ya da amcası vb. onun velayetini üstlenebilir. Yeter ki baba tarafından akrabası olsun (asab). Gazete ilanlarıyla yapılan evlilikler Batı'da sıradan sayılan olaylardır; oysa Müslüman toplumlarda bu tür girişimler, bütün geleneksel anlayışları ve toplumsal rollere ilişkin yaklaşımları temelinden sarsmak anlamına gelir. Lübnan'dan Casablanca'ya hemen hemen bütün Arap ülkelerinde okunan ve en saygın haftalık dergilerden biri sayılan *El-Vatanu'l-Arabi*'de birkaç yıldan beri şu tür ilanlar yayımlanmaktadır: "102 sayılı ilan: Bayan

Z.G.H. Cezayirli, 29 yaşında. Devlet memuru. Beyaz tenli, lise mezunu. İyi huyları ve şerefli bir işi olan genç bir Müslüman Arap'la evlenmek istiyor. 35 yaşını geçmeyen, evliliğe saygı duyan erkekle, Arap ülkelerinden hangisinde yaşarsa yaşasın buluşup tanışmaya ve derhal evlenmeye hazır." Böylesi bir ilan bile, yasaları tek başına ayaklar altına almaya, babanın iradesini hiçe saymaya, kocanın ayrıcalıklarını ve nafakayı, üstü kapalı bir biçimde yok saymaya yetiyor.

Ve eğer, iktisadi ve toplumsal başkalaşım dünyasında yaşayan bu Müslüman ve modern genç kadın, kendi kimliğini bulmak için, atalarından kalan edebiyat mirasına başvurmaya kalkışır da imamların yazdığı kitapları okursa, giderek güçlenen ve kendine egemen olan kadına ilişkin bu yaklaşımım kendi evreniyle nasıl bütünleştirebilir?

Kesin olan şu: İmamların yaklaşımları karşısında büyük bir şaşkınlığa düşecektir; çünkü imamlar kadını ya zevk nesnesi olarak görürler (dinsel erotik söylem) ya da yasa öznesi olarak (ortodoks söylem). Her iki durumda da onlar, kendi malları olan ve fantazmalarını (erotik ya da iktidara ilişkin fantazmalar, ne fark eder?) doyuma ulaştıran bir kadın tipi çizerler. Ve elbette gerçek Müslüman kadın, bu ideal kadının son derece egzotik olduğunu düşünecektir.

III. DİNSEL EROTİK SÖYLEM

Erotik söylem, tanrıbilimciler ve hukukçular gibi dinsel davranış biçimlerinden sorumlu olan kişilerin kafasında uyanan ve er geç bütün müminlerin kafasında uyanabilecek bir soruya yanıt bulma arzusundan doğar: Müslüman kişi nasıl sevişmeli? Çiftleşme eylemini düzenleyen izin ve yasaklar nelerdir?

Erotik söylem dinsel bir söylemdir, çünkü şeyhlerin, imamların ve kadıların bir girişimidir; bu kişiler, müminlerin eylemlerini yönetme ve yönlendirme, yaratılışın en gizemli alanlarından biri olan cinsel istek olgusu karşısında benimsenmesi gereken tutumu müminler adına belirleme sorumluluğu taşıyan dinsel otorite olarak görülürler. Bu son derece zengin edebiyat türü içinde yer alan iki yapıttan söz etmek istiyorum; medinelerin sokak ve ki-

tapçılarında ucuza satılan bu kitaplar oldukça popülerdir: Şeyh Sidi Muhammed Nefzavi'nin *Zevklerin oynaştığı mis kokulu çayırlar*[1] ve hicri takvime göre 940'ta (1573) ölen İbni Kemal Paşa'nın yazdığı sanılan *Yaşlı bir insan, cinsel gücünden yararlanarak nasıl gençleşir.*[2]

Birincisi XII. yüzyılda, ikincisi de XV. yüzyılda yazılan bu kitaplar, son derece etkileyici yapıtlar veren erotik Arap edebiyatının en seçkin metinleri arasında yer alırlar. Selaheddin Müneccid *Araplar'da cinsel yaşam*[3] adlı kitabında bu türün bir dökümünü sunar. Kitabının son bölümünü "Erotik Yayınlar"a ayırır ve erotik edebiyat türünü dört kategoride sınıflar:

–Birinci kategori aşk ve erotizm sanatlarıyla ilgilidir.

–İkinci kategorinin ekseni çiftleşmenin tıbbi boyutu, özellikle diyetetik, cinsel organın ve cinsel hazzın işleyişindeki hastalık ve bozuklukların tedavisinde kullanılabilecek ilaçlar ve kürler, doğum kontrol yöntemlerdir.

–Üçüncü kategoride, yukarıda belirtilen iki önemli kategori birleştirilir; yani hem erotik teknik hem de erotizmin tıbbi yanı üstüne bilgi verilir.

–Dördüncü kategoride ise cinsellik dışı konuları işlemekle birlikte bu konuya da yer veren kitapları ele alınır. Örneğin, Ebu'l-Farac El-İsfahani'nin *Kitabu'l-Egani* adlı yapıtı. (Daru İhya' Et-surati'l- arabi, Beyrut), El-Ikdu'l-Ferid, İbni Abdi Rabbihi, Ebi Heyyan'ın *El-İsfahani* adlı yapıtı, vb.

Bu kitapta ele alınan her iki yapıt da üçüncü kategorinin kapsamındadır, yani aynı zamanda hem teknikleri hem de tıbbi konuları işlerler.

El-Müneccid'e göre, ilk erotik kitaplar hicri takvimin III. yüzyılının başlarında (yaklaşık olarak IX. yüzyıl) ortaya çıkar ve

---

1. *Er-Ravzu'l-Asîr fi Nuzheti'l-Hatir* (Arapça metnin yayıncısı belirtilmemiş). René Khawam'ın Fransızca çevirisi, éditions Phébus, 1976.
2. *Rucu'u'ş-Şeyh ila Sibah fi'l-kati' al-'l-bah,* yazarın çevirisi. Bu kitaptan yapılan seçmeler şu başlık altında çevrildi: *Le livre de la volupté pour que le vieillard retrouve sa jeunesse* (Yaşlı bir insana gençliği geri verecek şehvetin kitabı), Le Sycomore, 1979, Paris.
3. Selaheddin Müneccid, *El hayatü'l-cinsiyye inde'l- Arab,* Beyrut, 1958, sayfa 100.

hemen ardından bu tür kitaplarda büyük bir patlama görülür; böylesi bir patlamanın nedenlerinden biri, İslam İmparatorluğu'nda zengin ve işsiz güçsüz bir sınıfın ortaya çıkması ve bu sınıfın tüm zevkleri delicesine tüketip yeni zevk arayışlarına girmesidir. Bu sınıfın erotizme duyduğu ilginin bir başka nedeni daha vardır: İslam İmparatorluğu'nun dört bir yanından Bağdat'a akın akın gelen köle kadınlar: "Bu kadınlar, birbirinden farklı ve çeşitli cinsel teknik ve pratikleri de beraberlerinde getirdiler." Böylesi bir üstünlüğü geliştirerek, memnun etmek zorunda oldukları erkeklerin sarayında nüfuz kazanmaya çalışırlar. Bağdat'ın, Abbasiler döneminde iktidar, zenginlik, aylaklık ve erotik merak cenneti olması yalnızca erotik Arap edebiyatının zenginleşmesine katkıda bulunmakla kalmaz, aynı zamanda Pers, Hindistan ve greko-romen dünya gibi daha eski uygarlıklar tarafından yazılmış kitapların çevrilmesini özendirir. Nitekim, bu tür yapıtların büyük bir bölümü kral ve emirlerin buyruğuyla yazılmıştır.

Erotik edebiyat IX. ile XI. yüzyıllar arasında zirveye ulaşır; daha sonraki dönemlerde yazarlar, eski kitapların kopyasını çıkarmak ve bunları yeniden düzenlemekle yetinirler. Çözümleme için seçilen iki kitap, bu türün henüz canlılığını koruduğu, ancak sönmeye yüz tuttuğu dönemde yazılmıştır. Nefzavi'nin yapıtı kendi türünün son örneklerinden biridir ve erotik edebiyat XIX. yüzyıla dek yapıt verememiştir.

Zevklerin oynaştığı mis kokulu çayırlar bir vezirin buyruğu üstüne yazılır: Kitabın ilk versiyonunu okuyan vezir yazarın onu gözden geçirmesini ister. Nefzavi'yi bulmaları için adamlarını Tunus'un güneyine gönderir. Yazar, büyük bir korku ve şaşkınlık içinde vezirin huzuruna çıkar. Vezirin yaptığı açıklama onu rahatlatır:

"Bu ilmi işleyen ilk insan sen değilsin. Allah tarafından gönderilen bu bilgiler bir gereksinimi karşılıyor ve herkesin bunları bilmesi gerekiyor. Cahil, aptal ya da bilgisiz insanlar bunları görmezden gelir ve bunlarla alay ederler."

Bu konuşmadan sonra Nefzavi, kendisine ayrıcalıklı bir görev bahşedilen bir müminin ruhuyla yeniden çalışmaya başlar ve Tanrı'dan yardım ister:

"Bu olaydan sonra yazmaya başladım. Allah'tan yardım istedim. Allah'ın bana gönderdiği elçiye şükrettim. Allah'ın lütfu ve selamı onun üstünde olsun. Yeni kitabıma *Zevklerin oynaştığı mis kokulu çayırlar* adım verdim. Kullara doğru yolu gösterebilecek tek güç Allah'tır... En doğru yolda yürümek için bize yardım etmesini ve yol göstermesini diliyoruz."

Daha çok İbni Kemal Paşa adıyla tanınan Şemsettin Ahmet bin Süleyman, kitabını I. Selim'in teşvikiyle ve doğum oranını artırmak amacıyla yazar:

"Bu kitabı yazmaktaki amacım, kuşkusuz ne ahlaksızlığı kışkırtmak ne günaha teşvik etmek ne yasakları hiçe sayanlara yardımcı olmak ne de Allah'ın gayri meşrú saydığını meşrulaştırmak. Benim tek amacım, meşru sayılan arzuları yerine getiremeyenlerin yardımına koşmak. O arzular ki, dünyamızın kalabalıklaşmasını ve ırkımızın çoğalmasını sağlarlar. Peygamberimiz de (S.A.V.) bunu öğütlemez mi: "Çiftleşiniz ve çoğalınız ki, diğer ulusların karşısında sizden gurur duyalım."

Sözü edilen yazarlardan ilki, müminlerin çiftleşme konusundaki bilimsel bilgisine katkıda bulunmak için Tanrı'nın yardımını isterken, ikincisi müminlere yardım etmek istediğini, "izin" sınırlarını zorlamadan kendilerini gerçekleştirme, ümmetin nüfusunu artırma ve böylece peygamberin arzusunu yerine getirme gibi konularda onların işini kolaylaştırmak istediğini açıklar. Her iki kitapta, ayrıntılı bir "içindekiler" bölümü vardır; böylelikle kitapların kolayca kullanılması ve müminlerin bu kitaplardan daha iyi yararlanması sağlanmaya çalışılır. Her ne kadar bu belgeler kadınla, onun bedeniyle, arzularıyla, kaprisleriyle ve gizleriyle uğraşıp dursalar da erkek okuyucu için yazılmışlardır.

Burada sözü edilen kadın bir "omniseksüel" görünümündedir; Nefzavi'ye göre, onun bütün kişiliğini ve davranışlarını belirleyen temel öğe cinsel organı, yani "ferc", yani "daha doğrusu bir yarık"tır. "Örneğin şöyle denir: Dağda bir delik, daha doğrusu bir çatlak (ferc) ortaya çıktı..."[4] diye açıklar Nefzavi.

Burada söz konusu olan kadın bu yarığın, -yalnızca özerk bir

4. *Mis kokulu çayırlar,* sayfa 184. Yazarın çevirisi; diğer alıntılar R. Khawam'ın çevirisidir. [Bu kitabın İngilizceden yapılan çevirisi (çev: Nevzat Erkmen) *Itırlı Bahçe* adıyla yayımlandı. Yol Yayınları, 1991(Ç.-N.)].

kuvvet olarak değil, aynı zamanda kadın kişiliğinin tümünü belirleyen bir kuvvet olarak görülen- bu çatlağın özelliklerine göre tanımlandığı sürece, onun nasıl doyuma ulaştırılabileceği sorununu da çözmek gerekir. Bu kadın hangi çiftleşme biçimlerinden hoşlanır? Nasıl ve hangi koşullarda orgazma ulaşır? Bu koşullar belirlenince, söz konusu yarık-kadını doyuma ulaştırabilecek gücü taşıyan erkeğin profili ortaya çıkar. Bu erkek, doyuma ulaştırması, hoşnut kılması ve hizmet etmesi gereken kadının bir benzeridir. O da, kadın gibi omniseksüeldir; yarık-dölyoluyla orantılı bir kamış-fallusla tanımlanır ve belirlenir.

A. Omniseksüel[5] kadının hayvansılığı ve doyumsuzluğu

Bu yazılarda kadın yalnızca bedensel, yani fiziksel bir canlıdır. Onun diğer boyutları, özellikle de ruhsal, iktisadi ve doğurganlığa ilişkin boyutları ne küçümsenir ne de ikinci plana atılır; bu boyutlar düpedüz yok sayılır. Onların yokluğunu simgeleyen bu iki nitelik, yani sessizlik ve hareketsizlik, bu madde-kadının beğenilen özellikleridir:

"Pek az gülmeli, gereksiz yere konuşmamalıdır. Canı sokaklarda dolaşmak istediğinde bacaklarının ağırlaştığını hissetmelidir... Sürekli evinde oturmalıdır... Sır saklayabilmeli ve çok konuşmamalıdır."[6]

Erotik söylemin yarattığı omniseksüel kadın tipi, Eric Newman tarafından tanımlanan kadın ilkörneğindeki bilinçsizlik halini yaşar. Newman bu ilkörneği, insan ruhunun en arkaik kıvrımlarına gizlenmiş bir *Great Mother* imgesi olarak tanımlar. O, yakalayan, içine alan ve boğan bir dişidir. Newman'ın temel saydığı bu ilkörnek, toplu belleğin, bilinçaltının derinliklerinde yok olur gider. Yalnızca simgelerin aynasında, sanat yapıtlarında, söylencelerde ve anlatımın bilinçten kurtulabildiği diğer kültür alanlarında su yüzüne çıkar. O öyle bir dişidir ki kapar, yutar ve bırakmaz. Newman bu imgenin bize, dışarıdan değil içeriden

5. Omni-, Latince *omnis*'ten; sözcüğe *bütün, tümüyle* anlamı kazandıran önek. (Ç.N.)
6. *Mis kokulu çayırlar,* sayfa 101.

verildiği konusunda ısrarlıdır; bu imgenin kaynağı, ilk geçmişimizin en unutulmuş katmanlarıdır ve bu katmanlar gerçek üstünde hiçbir iz bırakmamışlardır ve hiçbir biçimde temsil edilmezler.[7]

Ruhsal boyutu gizlemek, egoyu ortadan kaldırmak için her konuda yalnız ve yalnız fiziksel boyuttan söz edilir. Omniseksüel kadının sağlığı asla bozulmaz; eti cömerttir ve erkeğini sarıp sarmalar; onun diri bedeninin bütün ağırlığını uylukları taşır. Asla değişmeyen robot-resmin başlıca özellikleri teninin beyaz, saçlarının da siyah olmasıdır; diğer fiziksel nitelikler (omuzlar, kollar, ağız, dudaklar, yanaklar, yüz, kaşlar, alın, saçlar, boyun, memeler, boy, bağır, karın, eller, ayaklar) büyük bir özenle modeldeki yerlerine yerleştirilirler. Ancak bu portrede kadının, daha doğrusu kadının arzuları çevresinde biçimlenen evrenin ayırt edici yanını belirleyen en önemli öğe, onun uylukları arasında bulunan nesnedir:

"Uylukları ve onlara bağlı olan iki kas dolgun olmalıdır; sağrısı ağır, kalçaları da geniş ve büyük olmalıdır. Bacakları sütun gibi, güzel ve iyi "yontulmuş" olmalıdır. Mangalı geniş ve kıllarla kaplı olmalıdır. Kapısı büyük, yani kıllardan kalçalara kadar etli olmalıdır. Deliği dar ve temiz olmalıdır; dudaklar birbirine yakın ve kokusuz olmalıdır; delik nemli ve sanki alev fışkırtacakmış gibi yakıcı olmalıdır."[8]

Nitekim kadının ağız, dudaklar, bağır, dil, burun, kulaklar, gözlerin rengi, çene ve boyun gibi, hemen her an göz önünde olduğu için kolayca görülebilen kimi fiziksel özellikleri, hem kadının heyecan duyma kapasitesi hem de dölyolunun biçimi ve boyutları üstüne kesin bilgiler verir. Üç öğe, yani kadının fiziksel özellikleri, cinsel organının biçimi ve heyecan potansiyeli üçlü ayna oyunu gibidir. Bu öğelerden her biri diğer iki öğeyi yansıtır, onlara yansır ve bütün bu yansımalar omniseksüel kadını temsil eder: Gözle görülen belirgin işaretlerin biçimleri kadının, o her yerde hazır ve

---

7. Eric Newman, *The Great Mother: An analysis of the archetype* (Muhteşem Anne: Bir ilkörnek çözümlemesi), Princeton University Press, 1972, III. bölüm, sayfa 24 ve 25.
8. *Mis kokulu çayırlar*, sayfa 100.

nazır olan cinsel organının boyunu, hacmini ve rengini yansıtırlar. Küçük kırmızı bir ağızla dolgun ve sert memeler dölyolunun dar ve sıcak, yani şefkatin bitip tükenmez, anlama yetisinin de mükemmel olduğunu ortaya koyar. Ağzın büyük olması, dölyolunun da son derece büyük olduğu, vb. anlamına gelir. Eğer dil kırmızı ve kısaysa, dölyolu da kesinlikle nemli ve soğuktur. Burun delikleri genişse dölyolunu doyuma ulaştırmak zordur. Çenenin küçük olması dölyolunun, erkeklerin hoşuna gidecek kadar dar olduğuna işarettir. İriyarı ve kalın enseli bir kadından kaçınmak gerekir; çünkü bu tür kadınların uylukları arasında, doldurulması oldukça güç, korkunç bir dölyolu vardır.

Omniseksüel saplantıda kadının dış özellikleri, ona ait temel öğenin, yani yarığın, çatlağın, cinsel organın basit belirtilerinden, yansımalarından, göstergelerinden başka bir şey değildir. Eğer müminleri mutlu etmek istiyorsa bir dişi cinsel organ dar, sıcak ve kuru olmalıdır.[9] Ne var ki bu yaklaşıma göre kadının cinsiyetini belirleyen hiç de müminlerin ya da onları yaratan kadir-i mutlak Allah'ın hoşuna gitme arzusu değildir; tam tersine, kadının cinsiyeti özerk, korkunç, bütün ahlak anlayışlarına karşı koyan, her tür sınır, düzen ve hiyerarşi düşüncesini ayaklar altına alan bir kuvvettir. O dinin, İslamlığın, Allah'ın, -düzenin, hiyerarşinin, sınırların kaynağı ve yaratanı olan erkek Tanrı'nın- belirlediği dünya kaygılarından tümüyle uzaktır.

Erotik söylem Allah'ın dünya üstündeki temsilcileri olan krallarla vezirlerin meraklarını gidermek üzere hazırlanmıştır; bilinçaltının, unutulmuşluğun, itilmişliğin, bastırılmışlığın, yasaklanmışlığın derinliklerinden fışkıran omniseksüel kadını müminlere sunar. Evet gerçekten de bu kadın, her şeyiyle geçmiş dönemin kadınıdır; o, tektanrılı dönem öncesine, yani İslamlık dönemi öncesine aittir; o, sınır ve engel tanımayan, çocuğun kimliğini bir kurguya, bir yasaya, yani babaya göre değil de kopup geldiği rahme, yani anneye göre belirleyen tanrıçalar döneminin, barbar dönemin, Cahiliye döneminin kadınıdır.

Erotik söylem müminlerin imgelem dünyasına, Müslüman Doğu'nun yakın geçmişinden aldığı bir mucizeyi sunar: Yeryüzü

9. *Yaşlı bir insan nasıl gençleşir*, sayfa 37.

ve dingin dişi bir gökyüzü için yaratılışı hazırlayan kadın. Oysa Allah'ın, yani erkek Tanrı'nın doğumu korkunç bir öfkeyle gerçekleşir: Kâbe'de bulunan ikonalar kırılıp parçalanır ve bu kıyıma en uzun süre dayananlar Lat, Menat ve Uzza adlı tanrıçalar olur.[10]

Erotik söylemde kadına yaklaşan erkekler onun cinsel organını hayvansı bir enerji merkezi olarak görürler; karşı konamayacak kadar kuvvetli olan bu enerji sürekli bir sarsıntı halindedir ve evreni kendine özgü bir ritmle sarsar; erkek bedeninin bu enerji içindeki yeri yalnızca büyülenmiş bir bakıştır:

"Yattı; uyluklarını, o sıcacık yerini açtı ve sallayarak onu bana göstermeye başladı. Organına bakıyordum. Kapı açılıp kapanmaya başladı; yanına aygır yaklaşırken giderek kızışan bir kısrağın kapısı gibi... Uzun bir inleyişten sonra dişi eşeğin anırmasına benzer bir ses çıkardı."[11]

Omniseksüel kadın, insanoğluyla hayvan arasındaki farklılıkların henüz ortaya konmadığı bir dünyada yaşar. Bir başka yerde kadının cinsel organı şöyle betimlenir:

"Korkunç ve şaşırtıcı bir organ; bir aslanın başına benziyor; özellikle dolgun olanlarına bakınca -hele bir de yukarıya doğru kalkmışsa- ne kadar büyük olduğu daha iyi anlaşılıyor. Bu organa "kapı" deniyor. Ne çok erkek ona kavuştuktan sonra inleyerek can verdi..."[12]

O halde, bu organ çiftleşme arzusuyla hareketlendiğinde, konuk bedenin onun kaprislerine göre davranması hiç de şaşırtıcı bir olay değil.

"Bedeninin tek isteği birleşmekti; birden uyluklarının arasında kudurmuş bir arzu uyandı ve sıcak yeri çırpınmaya başladı."[13]

Enerji merkezi, çalkantı ve çırpınmaların kaynağı olan bu cinsel organın, bir radar gibi ışınlar göndererek kendine bir fallus aramasına şaşmamak gerek. Farklı görünümler alıp farklı davranışlar göstermesine de. Öyle vantuz-organlar var ki, çevresinde kendisi için uygun olan avı algılayıp çekebiliyor:

---

10. Kuran, LIII. sure, 19 ve 20. ayetler.
11. *Mis kokulu çayırlar*, sayfa 201.
12. *Ay.y.*, sayfa 53.
13. *Ay.y.*, sayfa 215.

"...İstekli olan kapıdır; alet dilenir. Sonra da, onu ele geçirince bir çırpıda bırakmaz; çünkü ona bağlıdır, ona âşıktır."

"... "Alıcı" olan kapıdır; çiftleşmek istediği ve ona kavuşmaya hazır olduğu için, aleti uzaktan etki alanına alır, onu havaya kaldırır ve onunla buluştuktan sonra boşalmasını kabul eder."[14]

Bu vantuz-organ orgazma göre programlanmıştır; evrenin tek hâkimi olan bu organ, saf biyolojik titreşimde ve kaslarda bulunan iç reflekslerden yararlanarak hep orgazm peşinde koşar ve onu bulur:

"Kapıya kıvrımcı da denir; çünkü aleti içine aldıktan sonra mukozalarıyla öyle kıvrımlar yaratır ki, hazza ulaşıncaya kadar erkeği bırakmaz. Ayrıca ona sahip olan kadının kıvırtarak yürüdüğü söylenir... Alet hazza ulaşmakta geç kaldıysa ve içindeki su hedefin uzağındaysa 'yardımcı', iniş-çıkış hareketleri yaparak, inleyerek ve tahrik edici sözler söyleyerek onun işini kolaylaştırmaya çalışır."[15]

Dölyolu, onu orgazma ulaştıracak olan aletleri algılayabilecek ve yönlendirebilecek biçimde donatılmıştır. Bu noktadan sonra yazarlar, kadın cinselliğini bir dizi düzenleme ve kısıtlama içinde ele alan belli bir toplumsal kesimin erkeklerine, çok önem verdikleri bir soru sorarlar: Bu vantuz-dölyolunun sınırları nelerdir? Bu organ arzusunu dile getirdiğinde nereye kadar gidilebilir? Bu organ doyum eşiğine ulaşır mı? Yoksa onun, kendine sürekli olarak bir alet aramasının önüne geçmek olanaksız mıdır?

Bu sorunun yanıtını kadınlardan başka kim verebilir? Sonuçta bütün kadınlar aynı yanıtı verir ve erkekler de bu yanıtı doğrular. Kadınların duyduğu cinsel arzu erkeklerinkinden kat kat fazladır:

"Kimileri kadındaki cinsel isteğin erkeğinkinden daha çok olduğunu açıkladılar. Kimileri de kadının, asla doyuma ulaşmadığını ve çiftleşmeden sonra bitkin düşmediğini belirttiler; oysa erkek çok çabuk doyuma ulaşıyor ve yoruluyor, kendisini aşırı ölçüde kaptırdığında çiftleşme isteği azalıyordu. Söylendiğine göre, yıllar boyu gece gündüz çiftleşse bile kadın, hiçbir

14. *Mis kokulu çayırlar,* sayfa 189 ve devamı.
15. *Ay.y.,* sayfa 189 ve devamı.

zaman doyum noktasına ulaşamaz. Yani onun açlığını gidermek olanaksızdır."[16]

İkinci kitapta verilen bir örneği aktarmak istiyoruz: Bir kralın üç yüz altmış tane karısı vardır; çokeşlilik durumunda zorunlu olarak uygulanması gereken rotasyona göre, bu kadınlardan her biri, yılda bir gece majesteleri tarafından şereflendirilir. (Demek ki majesteleri, iktidarda olmanın gerektirdiği yoğun enerjiye karşın her gece, şaşmaz bir düzen içinde, bağlanma başırısını gösterdiği onca kadınla çiftleşebilecek kadar güçlüymüş. Yazar böylesi bir ayrıntıya girmiyor; ancak açıkça belirtilmese de metnin bütününden çıkan sonuç, kralın bu kadınları hiç olmazsa yılda bir kez mutlu edebilecek kadar güçlü olduğu...) Majesteleri, son derece keyifli olduğu ve haremine karşı sevecen duygular beslediği bir bayram günü, bütün kadınların dans edip şarkı söylemelerini ister. İçilen şarabın haddi hesabı yoktur. Kral, her karısının bir dileğini yerine getireceği konusunda söz verme gafletinde bulunur. Kadınlardan biri, doyuma ulaşıncaya dek sevişmek ister. Kral öfkelenir ve o gece bin erkeğe onunla yatmalarını buyurur. Ne var ki kadın bir türlü doyuma ulaşmaz. Kral danışmanlarını huzuruna çağırır ve onlardan bu sorunu çözmelerini ister. Danışmanlar kadını öldürtmesini salık verirler; çünkü o "bütün bir kent halkını baştan çıkarabilecek kadar tehlikelidir."[17] Ve işte bilgelerin bu kıssadan çıkardıkları hisse:

"Kadını yaşama bağlayan tek şey çiftleşmedir; çünkü çiftleştikten sonra bedeni büyüyüp gelişir; erkeğin kokusunu duyan kadın serpilip gençleşir. Çiftleşmek ona büyük bir haz ve sonsuz bir mutluluk verir; özellikle birleşme tekdüze değilse... Kadın, her değişiklikten ayrı bir tat alır ve her doğaçtan davranışı, onu kendisinden esirgemeyen erkeğe göre değerlendirir."

Çiftleşmenin cinsiyetler üstündeki etkisi ters yönlüdür: Birinin enerjisini artırırken diğerini zayıflatır; kadını geliştirirken erkeği yoksullaştırır. Böylesi bir boyuttan yola çıkıldığında, bu yarık-vantuz-kadınla karşı karşıya gelecek biçimde donatılmış tek erkek canlının insanoğlu değil, hayvan da olabileceğinin dü-

16. *Yaşlı bir insan nasıl gençleşir,* sayfa 72.
17. *Ay.y,* sayfa 72.

şünülmesine şaşmamak gerek. Özellikle eşekler erotik söylemin bu tür bir ilişkiye yaklaşımında başrolü oynarlar. Kadını doyuma ulaştırabilecek en ideal alet eşeğin aletidir; öyle ki, biraz ileride de görülebileceği gibi, eşeğin cinsel organı etalon sayılır ve erkeğin cinsel performansıyla (penisin boyu) gücü buna göre ölçülür. Erotik söylemde, kadınla eşeğin çiftleşmesi olayı çevresinde dönüp duran bir dizi kısa öykü anlatılır. Bu öykülerden birinde, eşeğini kiralayarak geçimini sağlayan bir hamal böylesi bir çiftleşme olayını ortaya çıkarır.

Genç ve güzel bir kadının her gün hayvanı kiralamak için gelmesi ve akşamın geç saatlerinde geri getirmesi hamalın dikkatini çeker. Hamalı en çok şaşırtan, nasıl olup da eşeğin, yorucu bir günün sonunda bu kadar canlı ve dinç kalabildiğidir. Bir gün kadını izlemeye karar verir; eşeği nereye götürdüğünü merak eder. Uğursuz bir gündür. Hamal, kadınla eşeğin girdiği kapının arkasına saklanır ve bir süre sonra yaşlı bir kadının çığlıklarını duyar. Genç kadın denetimi kaybetmiş ve iğneyi ateşli eşinin penisine zamanında batıramadığı için hazla ölümü bir arada yaşamıştır. O gün o kadar arzuludur ki, eşeğin penisini denetlemek için iğne kullandığını unutmuş, iyice kızışan eşek de aletini sonuna kadar sokmuş ve orgazma ulaşan kadının karnını deşmiştir. Meğer yaşlı kadın -omniseksüel evrende her zaman iğrençliğin simgesi sayıldığı için-, kadınla eşeğin çiftleşmesini her gün izliyordur; meraklı hamala olan bitenleri o denli ayrıntılı bir gerçekçilikle anlatır ki, söylediklerine inanmamak olanaksızdır; çünkü, bu kadar çok abartmak için müthiş bir düş gücüne sahip olmak gerekmektedir:

"Bu çocuğu ben büyüttüm. Büyük bir tüccarın kızıydı. Anababası bu evde öldü. Yapayalnız kaldı. Ona epeyce para ve altın bırakmışlardı. Yaşamımızı burada sürdürdük. Bir gün bu eşekle geldi ve onu öylesine terbiye etti ki, eşek burada bulunduğu süre içinde iki üç kez onunla çiftleşmeye başladı. Eşek için arpa alıp özenle eledi, yem aldı, her zaman soğuk su bulundurdu ve onu sürekli besledi." "Peki, eşek kadınla nasıl çiftleşiyordu" diye sordu hamal. "Sana göstereyim" dedi yaşlı kadın.

"Yaşlı kadın beni avlunun öbür yanına götürdü; genç kadın

buraya yüksekçe bir set yapmıştı; eşeğin kolayca kendisinin üstüne çıkmasını sağlamak için oraya uzanıyor ve böylece bacaklarıyla onun belini sarabiliyordu." Hamalın aklına bir soru takılmıştı: "Eşeğe bugüne dek katlanabildiğine göre, nasıl oldu da bu kez öldü? Nasıl oldu da eşek bugün kadının karnını deşti?" Yaşlı kadın, hamalın sorusunu hemen yanıtladı: "Her zaman elinde bir iğne bulunduruyor ve bununla penisin uzunluğunu ayarlıyordu. Eşek kızışıp da daha ileri gitmek istediğinde, kendisi için uygun olan noktaya elindeki iğneyi batırıyordu. Galiba bu sefer ipin ucunu kaçırdı. Orgazm sırasında, her zamanki yere iğne batırmayı unutmuş olsa gerek. Çünkü eşek bütün penisini sokarak onun karnını deşmiş."

Bu konuşmadan sonra hamal cesetin eline baktı; gerçekten de, kadının sıkı sıkı kapalı duran avucunun içinde bir iğne vardı; demek ki, yaşlı kadının anlattıkları doğruydu. "Yaşlı kadına son bir soru daha sordum: Eşeği, kendisiyle çiftleşmesi için nasıl terbiye etti?" Kadın, bu sorunun yanıtını biliyordu: "İlkinde, dişi bir eşek getirdi; onun, erkeğin yanına sokulmasına izin verdi; erkek eşek kızıştı, penisi uzamaya başladı ve diğerine binmek istedi. İşte o zaman dişi eşeği iterek onun yerine uzandı; eşeğin aletini kendi dölyoluna soktu. Erkek eşek başladığı işe devam etti..."[18]

Yaşlı kadının son söyledikleri hamalı daha da şaşırttı: Bir sürü önemli insan, zengin tüccarlar ve eşraf bu kadınla evlenmek istemişti; genç kadın, erkeklerle ilişki kurmayı kendine yasakladığını söylemiş ve bütün bu teklifleri geri çevirmişti.

Başka bir örnek ve başka bir kadın... Bu kadın ilkinden daha da uğursuz... Belki de onun kadar burjuva olmadığı için... Eşeğini evine alıp kocasının burnunun dibinde işini görür. Oysa adam, bir gün bile karısının beğenileri konusunda kuşku duymaz... Onu suçüstü yakaladığı gün bile:

"Denir ki, hamallık yapan bir adam vardı; bu adamın da bir eşeği vardı; yükleri eşeğinin sırtında taşır dururdu. Adamın karısı fazlaca coşkuluydu ve çiftleşmekten çok hoşlanırdı; bir gün bile bu işi yapmadan duramazdı. Aleti o kadar derindi ki, ancak kıllı ve çok büyük bir penis onu doyuma ulaştırabiliyordu. Kocası

18. *Yaşlı bir insan nasıl gençleşir,* sayfa 103.

onunla pek az birleşebiliyordu. Akşam işini bitirince yorgun argın karısının yanına dönüyor, yemeğini yiyip hemen yatıyordu. Eşeği yemleme ve sulama işini bile karısına bırakıyordu. Adam uyur uyumaz kadın eşeğin yanına gidiyor, onun semerini kendi sırtına yerleştiriyor, bir parça eşek pisliği ve sidiği alıp kendi elleriyle bunu sulandırıyor, hazırladığı merhemi sıcak yerinin dudaklarına sürüyor, ellerini yere koyup dört ayak üstünde hayvanın önünde duruyordu. Hayvan ona yaklaşıp yokluyordu. Önünde duranın dişi bir eşek olduğunu sanıp aletini çıkarıyor ve üstüne biniyordu. Kadın aleti eline alıyor, sıcak yerinin dudaklarına sürtüyor ve sonra karnına sokuyordu. Bu biçimde epeyce çırpındıktan sonra doyuma ulaşıyordu. Eşek bir süre sonra öyle alıştı ki, artık o da bu işten hoşlanıyordu. Kadın yanına gelir gelmez aletini çıkarıyordu."

Bir gece adam karısıyla birleşmek ister; yerinde bulamayınca onu aramaya çıkar; bir de bakar ki hayvanın altında. Kadın, eşeği ne kadar yorduğunu anlamak için semeri kendinde denediğini söyler. Bütün çabası eşeğe daha iyi bakabilmektir. Gördüğü manzara, adamda en ufak bir kuşkuya yol açmaz. Nefzavi, bu öyküyü "Kadın kurnazlığı" başlığı altında verir.

Ancak bu kadınlar, zenci kralın kölesiyle asla boy ölçüşemezler. Kralın kölesi, üç yüz askerle birleştikten sonra bir de eşekle çiftleşmekte ve ancak o zaman doyuma ulaşmaktadır. Öyküde, kadının kara tenli olduğu konusunda ısrarla durulur. (Müslüman-Arap düşselliği ve özellikle *-Bin Bir Gece Masalları* örneğinde olduğu gibi- harikalar söylemi bu ayrıntıya büyük bir önem verir.)

"Denir ki, zencilerin kralı, ordusunu düşmanlarından birinin üstüne göndermiş. Askerler onu yendikten sonra karılarından birini esir almışlar; oysa bu kadın bir süre önce kralın gözünden düşmüş ve yatağından kovulmuş. Askerler ne kadar güzel ve çekici olduğunu görünce onun ancak kendi krallarına layık olabileceğini düşünmüşler. Kadın, "Ben ona layık değilim" deyince, askerler de "Neden" diye sormuşlar. Kadın açıklamış: "Efendimin üç yüz tane kölesi vardı; onlardan benimle birleşmelerini istedi, onlar da kabul ettiler. Ancak arzumu doyurmak bir yana, dur-

duramadılar bile. O zaman da benim kent dışına çıkarılmamı buyurdu. Kralın görevlendirdiği adama emri yerine getirmesini söyledim; o da beni kentin dışında bir yere götürdü. Kırlara doğru yürüdüm ve bir eşeğin dişisiyle çiftleşmek üzere olduğunu gördüm. Penisi tam ereksiyon halindeydi. Kendimi tutamadım. Dişi eşeği kovaladım ve yerine geçtim. Üstüme bindi; ömrümde hiç böyle bir erkeklik organı görmemiştim. Ne yazık ki insanların penisi onunki kadar büyük değil!" Bu sözler askerleri tahrik etmiş ve onunla birleşecekleri anı büyük bir zevkle beklemeye başlamışlar. Kadın hepsinin isteğini, hem de aşkını ve yumuşaklığını esirgemeden yerine getirmiş. Askerler, daha da tahrik olup birkaç kez onunla birleşmiş, sonra da bırakıp gitmişler."[19]

Görüldüğü gibi eşekle rekabet etme gafletine düşen erkek hep yenilgiyle yüz yüze kalır. Bu konuyla ilgili inanışlarda eşeğin cinsel üstünlüğü su götürmez bir gerçektir:

"Kimi âlimler, eşeğin spermasının erkeğinkinden çok daha üstün olduğunu öne sürerler. Yüz erkek ve bir eşekle çiftleşen bir kadının durumu ele alındığında, kesinlikle eşeğin üstün olduğu görülecektir."

Ne var ki bu doyumsuz kadının tek yenilmez fatihi eşek değildir. Erotik söylemde yalnızca bir kez sözü edilmesine karşın, omniseksüellerin ayılara da çok büyük bir önem verdikleri anlaşılır. Ayılara bu kadar az yer verilmesinin nedenini anlamak çok kolay; Müslüman Ortadoğu'nun yarı kurak topraklarında ayı aramaya çıkmış bir kadının ne zorluklarla karşılaşacağını bir düşünsenize!

Eşekle sevişen genç kadın gibi ayılı kadın da çok zengindir. Kadının, Kahire'nin en güzel evlerinden birinde gizlediği sırrı, bu kez bir kasap ortaya çıkarır. Ayılı kadın her gün bir koyun satın alır ve bu işi o kadar düzenli bir biçimde yapar ki, kasap sonunda kuşkulanır; onu izler ve kadının bu garip ilişkisine tanık olur:

"Odaya girdiğimde kadın kuzunun paçalarını bir tencereye koyuyordu; geri kalanları, deve kadar büyük bir ayının önüne attı. Ömrümde böyle büyük bir ayı görmemiştim. Ayı kuzuya yaklaştı ve onu bir lokmada midesine indirdi. Kadına gelince; tencerede pişen yemeği son derece güzel Çin tabaklarına koydu ve do-

19. *Yaşlı bir insan nasıl gençleşir,* sayfa 94.

yuncaya kadar yedi; sonra meyve, sebze ve sos hazırladı. Kendisi için kristal, ayı için de altın bir bardağa içki koydu ve iyice gevşeyinceye kadar içti.

"Şalvarını çıkardı ve ayının önüne uzandı. Ayı yerinden doğruldu, eşeğinki kadar büyük bir penis çıkardı ve onunla çiftleşti. Kadın onu kabul etti ve benzer koşullarda bir erkeğe göstereceği sıcaklığı ayıya gösterdi. İşini bitirince ayı önce gevşedi, sonra yeniden kadının üstüne atlayarak bir kez daha çiftleşti; bu olay on kez yineledi; en sonunda ikisi de kendinden geçti ve uzun süre, öylece kımıldamadan yattılar."[20]

Görüldüğü gibi, omniseksüel kadının kimle çiftleştiği (ayı ya da eşek) işin özünü değiştirmez; önemli olan penisin boyudur. Buradaki ayının penisi eşeğinki kadar büyüktür. Rastlantı mı dersiniz? Birincisinde olduğu gibi, öykü kötü bir sonla noktalanır. Kasap kıskançlıktan çılgına döner; yanında taşıdığı keskin bıçakla hayvanın kafasını koparır ve kadına evlenme teklif eder. Kadın ise bu teklifi geri çevirerek kendisini de öldürmesi için kasaba yalvarır. Sevgilisi olmadan yaşayamayacağını söyler. Eğer kendisini öldürmeye razı olursa, tüm servetini kasaba vereceğine yemin eder. Çünkü ayısı olmadan yaşamanın kendisi için gerçek bir işkence olduğunu, bu durumda ölümü kurtuluş olarak gördüğünü söyler.

Omniseksüel kadın, eşinin kendisi için taşıdığı değeri belirlerken hayvanın penisini ölçü alır: İşte, kadın cinselliğini öğrenmeye merak saran bir vezirin ulaştığı sonuç. Eşlerinden (on tane), yaşadıkları en kuvvetli orgazmı anlatmalarını ister. Kadınlardan büyük bir bölümü, ne kadar güçlü, etkili ve büyük olduğunu ortaya koyabilmek için vezirin penisini hayvanlarınkiyle karşılaştırırlar. Biri filin penisine, diğeri eşeğinkine, bir başkası katırınkine, dördüncüsü de annesini emen bir oğlağın penisine benzetir.

Omniseksüel kadının çiğnediği ilk yasa, erkeğe pek çok kadınla birleşme hakkı tanıyan ve kadını, bu paylaşılmış ve bölünmüş cinselliği yaşamakla yetinmeye zorlayan çokeşlilik yasasıdır. Çokeşliliğe göre bir erkek dört kadınla evlenebilir. Çünkü

20. *Yaşlı bir insan nasil gençleşir*, sayfa 105.

şeriat kurallarını saptama görevini üstlenen fıkıh bilginleri bunun böyle olması gerektiğine karar vermişlerdir. Kölelik döneminde cariyeler efendileriyle cinsel ilişkiye girer ve nikâhlı kadınlarla aynı konumda görülürler; özgür kadınların çocukları gibi bu kadınlardan doğan çocuklar da mirastan yararlanabilir ve aynı haklara sahip olabilirler. Böylelikle müminlerin hak ettiği kadın sayısı kuramsal olarak sınırlanır, ancak uygulamada erkeklere sonsuz sayıda kadınla birleşme özgürlüğü tanınır. İkinci Müslüman hanedan olan Abbasiler'e ilişkin tarihsel öyküler, bir prensin yüz kadar kadınla birlikte olabildiğini ortaya koyar. Burada önemli olan çokeşliliğin kaç kadınla ilişki kurmaya izin verdiği değildir; önemli olan, çokeşlilik kurumunun ortodoks İslam'da somutlaştırdığı, simgelediği ve onayladığı bir görüştür: Erkeğin cinsel isteği kadınınkinden fazladır.

Oysa erotik söylem bu görüşün tam tersini savunur. Omniseksüel kadının istekleri onu, Müslüman düzene savaş açmak ve dinsel hukukun öngördüğü cinselliği yöneten bütün kuralları çiğnemek zorunda bırakır. İlk çiğnenecek kurallar da heteroseksüellik, sadakat, toplumsal eşdeğerlik ve kadın yaşantısının en önemli erdemi sayılan iffettir. Homoseksüellik ve zina yasaktır. Ne var ki İslam bununla da yetinmez: "Kefaet" kuralı, kadını bir "küfüv" ile, yani aynı toplumsal katmandan bir erkekle evlenmek zorunda bırakır. Kefaete göre, sınıfların denk olması evlilikte anlaşmayı kolaylaştırır. İffete gelince; kadının sonsuza dek uyması gereken başka bir kuraldır; kadın evlenmeden önce bakire, evlendikten sonra da sadık olmalıdır. Omniseksüel kadın ise, Müslüman aile hukukunun temelini atan bütün bu kurumlar sistemine savaş açacaktır.

B. Asi, yıkıcı ve zengin

Elbette, uyluklarının arasında yoğunlaştırdığı hayvansı kuvvetle yaşamını sürdüren bu kadın asla iyi bir mümin ve dörtte bir erkekle yetinmeyi bilenler gibi dini bütün bir Müslüman olamaz.

Cinsiyetlerin rollerini belirleyen ve daha da önemlisi kadının

sonsuza dek erkeğe özgü cinsel arzuların zavallı bir kurbanı, cinsel teknik konusunda tam bir kara cahil rolü oynamasını isteyen kural, meşru ve kutsal bir dilek olarak görülür. Ataerkil İslam, müminleri bu dilekle avutmaya çalışır; çünkü kendi bünyesinde ortaya çıkan boşlukları ya da güvensizlik yaratan noktaları özenle çekip çevirmek zorundadır. Aynı dilek, ataerkil İslam'da öteden beri son derece önemli bir konumu işgal eden bakirelik söylencesinde de ifade edilir ve somutlaştırılır.

Bakirelik kavramı, Müslümanlar'a özgü ruhsallığın temel taşıdır. Ne sömürgecilik ne de yeni sömürgecilik onu yerinden oynatmayı başarabilmiştir. Müslüman olan (ve olmayan) Akdeniz'de her gün yüzlerce kadın jinekologlara gider ve zifaf gecesi öncesinde kendilerine yapay kızlık zarı yaptırırlar. Elbette omniseksüel kadın için bakirelik olanaksız ve gerçekdışı bir durumdur. Onun cinsel arzuları öylesine dayanılmaz, biyolojik, hayvansı bir kuvvettir ki, doyuma ulaşma kapasitelerine halel getirebilecek bütün zamansal ve mekânsal baskılara, engellere başkaldırır. O, tanımı gereği her tür sınıflandırma ve hiyerarşi oluşturma kaygısı karşısında direnir. Manevi İslam âleminin temeli sınıf ve hiyerarşidir; bu âlemde önemli olan biyolojik yaşantının denetim altına alınarak yönetilmesi, onun, erkek tarafından erkek için belirlenen ve erkeği yücelten bir düzene boyun eğmesidir.

Her ne kadar erotik edebiyatta kadın doyumsuz bir canlı, bir asi, çılgın bir nefis düşkünü olarak tanımlansa da onun düşünsel kapasitesi asla küçümsenmez. Eros ve anlama yetisi birbirine karşıt olmayan, tam tersine birbirini tamamlayan ve ataerkil topluma zarar veren olgular olarak görülür. Kadın zekâsının en keskin olduğu an, içinde yer aldığı düzeni yıkmayı tasarladığı andır. Onun yıkıcılığı, dikkatsizliğinin bir sonucu ya da eylemlerinin toplumsal boyutunu kavrayamamasının bir ürünü değildir. İstisnasız bütün söylemlerde kadın zekâsının son derece keskin olduğuna bu yüzden de herhangi bir sistemi ve bu sisteme bağlı mekanizmaları kavrayabildiğine inanılır. Onun düşmanlığı kesinlikle yıkıcıdır; çünkü kadın, bütün eylemlerinin ve bu eylemlerden doğacak sonuçların tümüyle bilincindedir. Böylesine yıkıcı olan bir zekâ tü-

rünü özel bir adla anmak uygun görülmüştür ve Kuran, bu terimi kutsal toplu bellekte sonsuza dek yaşatma işlevini üstlenmiştir: "Keyd", yani insan zekâsının özel bir biçimi. Bu zekâ türünün en belirgin özellikleri kadınlara özgü olması ve sistemin önceden hesaplanarak, büyük bir soğukkanlılıkla, hem de kalıcı olacak biçimde yıkılmasıdır. Keyd, sıradan bir kavram olmadığı gibi, tam tersine anahtar bir kavramdır ve kurnazlığın yıkıcı bir biçimi olarak görülür. Konuşmalar sırasında en sık tekrarlanan ayet, "Yusuf" suresinin (XII. sure) 28. ayetidir: "İnne Keyde hünne la 'adim" yani "sizin düzeniniz büyüktür." Buradaki "siz" adılı kadınları temsil eder; çünkü bütün kadınların kişiliği ve kimliği, Yusuf'u baştan çıkarmaya çalışan, aşk tutkusuyla çılgına dönüp ona saldıran ve gömleğini yırtan kadınla özdeşleştirilir. Kuran'da adı anılmayan bu kadın, yani Züleyha baştan çıkarmanın ilk örneği olarak görülür. Kuran'da çoğu kez dişil adılla, bazen de evlilik ilişkisine, yani kadının mukadderatına ve kocasına göre belirlenen kimliğine uygun olarak "İmra'atu'l-Aziz", Aziz'in karısı ifadesiyle anılır. Baştan çıkarıcılık-yıkıcılık simgesi olan bu kadın genç erkekleri (Yusuf) ayartır, kocaları aldatır ve bu davranışlarıyla söz konusu insanların yücelttiği tanrıların ayağını kaydırır. Kocasının himayesindeki Yusuf'a olan tutkusu, keyd niteliğindedir; çünkü kadınca arzuları onu zinaya, kargaşaya ve yarı enseste sürükler. Kuran'da, adı anılmayan bu baştan çıkarıcı kadının, Tanrı'nın sevgili kulu olan konuğunun üstüne nasıl atıldığı anlatıldıktan hemen sonra kadınların keydinden söz edilir.

Yıkıcı keydin kökleri, genç dindarları yasak kadınların kollarına iten gizemli söylencelere ve itkilere dek uzanır. Yalnızca arzu duyan kadınlar, erkekteki güzelliği görüp onu cinsel bir nesneye dönüştürebilirler.

Bağdadi, bütün bir kitabı kadınların kurnazlığı konusuna ayırır ve daha ilk sayfalarda şu açıklamayı yapar: "Kadınlar üstüne bir kitap yazmak istedim ve olabildiği ölçüde bu kitapta şakalara, oyunlara, yasak oyunlara ve kargaşa sahnelerine yer vermeye çalıştım; bunu yapmaktaki amacım atasözlerinin kapsadığı gerçekleri ortaya koymak ve bu yaratıkların, içine düştükleri zor bir durumdan kurtulmak için nasıl hemen yalan uydurabildiklerini

göstermekti... Kitabımda yaşanmış aşkların her biri için bir bölüm açtım; aşkları anlatırken dizelerden, öykülerden ya da gerçek olaylardan yararlandım; şakaları, kargaşa sahnelerini, çılgınca önerileri, kadınların kurnazlıklarını, kocalarını ve sevgililerini kandırma becerilerini, soğukkanlılığını yitirmiş kocalar üstünde yarattıkları etkiyi, doğal dehalarıyla önceden tasarlamadan olay anında buluverdikleri ya da gerçek durumlarda önceden özenle hazırladıkları hileleri kullandım. Şimdi, bütün lütufları için Tanrı'ya şükrediyorum."[21]

Bin Bir Gece Masalları içinde yer alan düzenbaz Dalila ile sinsi kızı Zeynep'in öyküsü keydin başka bir örneğidir. "Dalila düzenbazlığın, hilenin, hırsızlığın, kalleşliğin ve her tür kötülüğün yaşlı ustasıydı; yılanı deliğinden çıkarıp kandırabilecek, İblis'e kurnazlık ve dalavere dersleri verebilecek kadar becerikli bir büyücüydü."[22]

Yaşlı Bir İnsan Cinsel Gücünden Yararlanarak Nasıl Gençleşir adlı kitabın yazarı olan İbni Kemal Paşa, Sokrates'ten bir alıntı yaparak kadının ayrılmaz bir parçası olan bu yıkıcı kuvveti özetler:

"Garip olan kadınların zina yapmaları değil, erdemli olmalarıdır; çünkü kadınlar, özü zevk (şehvet) olan yaratıklardır. Onlara egemen olan gücün cinsel istekleri olduğunu en iyi ortaya koyan kanıt şudur: Daha küçücükken ana-babası tarafından eğitilmeye başlanan, büyüyünce de onlardan yardım ve destek gören genç bir kadın, bu sayede yetkin bir anlığa ve keskin bir zekâya sahip olduğu halde, hiçbir zaman kendisi için yapılan bu iyilikler karşısında minnet duymaz. O, arzularının beğendiği ve yeğlediği erkeği seçer ve ana-babasına karşı görevlerinin, yani davranışlarının bilincinde olduğu bir yaşta, onları değil erkeği tercih eder. Bolluk ve zenginlik içinde büyüyen, yetkin bir eğitim alan pek çok genç kadın, sırf arzularını gidermek ve hazzı bulmak için yurtlarını terk edip uzak diyarlara göçüyorlar. Böylesi mantıksız

21. Bağdadi, *Les Fleurs éclatantes dans les baisers et l'accolement* (Öpücüklerin ve birleşmenin içinde açan çiçekler), René Khawman'ın Fransızca çevirisi, Albin Michel, 1973, sayfa 30.
22. *Bin Bir Gece Masalları*, Mardrus çevirisi, cilt I, sayfa 937.

bir arayış içine giren kadınlar, gözlerini kırpmadan ailelerinin şerefini iki paralık edebiliyor, kutsal olan her şeyi ayaklar altına alabiliyor, namuslarını kirletebiliyor ve kimi kez adam öldürmeye kadar gidebiliyorlar."[23]

Omniseksüel kadının tek bir hedefi vardır: Orgazm; omniseksüel kadın bencil bir arzudan başka bir anlam taşımaz; o, yalnızca bu arayışıyla ilgilenir ve Müslüman ailenin merkezi boyutu olan analıktan tümüyle yoksundur. Müslüman aile için, kendi varlığını sürdürme kaygısının önüne geçen ve en az onun kadar buyurgan olan başka bir kaygı vardır: Namusunu koruma kaygısı; bu kaygının korumaya çalıştığı kurum, aslında meşru babalık kurumudur. Meşru babalık kurumu, ana-karının sadık ve erdemli olmasını gerektirir; tersi söz konusuysa, ataerkil tasarı da kesinlikle başarısızlığa mahkûm demektir.

Sadakat ve erdem omniseksüel kadının doğal özellikleri değildir ve tümüyle onun iradesine bağımlıdır; o, sadık ve erdemli olmak için kendini sınırlamak zorundadır. Onun kasları doyum getiren her şeyi çağırır, algılar ve sürekli kımıldayıp durur; kadın, böylesi kaslarla örtülü vantuz-dölyoluna baskı uygulamak durumunda kalır. Erkeğe göre, Müslüman ailenin ayakta kalması için kadının iki anahtar rolü, yani hem karılık hem de annelik rolünü oynaması gerekir; oysa bu roller omniseksüel kadının, biyolojik gereksinimlere dayanan yapısıyla çatışır.

Cinsellikle ilgili beceriler söz konusu olduğunda erkeğin en büyük düşmanı -aletin büyüklüğü bakımından- eşektir; babalık söz konusu olduğunda ise, bu kurumun başına gelebilecek en büyük felaket başka bir erkeğin spermine rakip olmaktır. Yanı sıra toplumsal bir varlığı olan, belli bir hiyerarşi içinde yer alan bir erkek, aldatılmış bir kocanın gizlerini anlatabilir, açıklayabilir. İslam kurallarına uygun bir evliliğin anlamı şudur: Bir kadının iki erkek arasında, yani veli (nikâh vasisi) ile müstakbel koca arasında el değiştirmesi. Böylesi bir el değiştirmede kadının görüşünün sorulması gerekliliği karşısında "cebr" (kendi seçtiği erkekle evlenmesi için babanın kızını zorlama hakkı) kurumu oluşturulur; bu kurum, ister istemez şu yargılara varmamıza neden olur: Ba-

23. *Yaşlı bir insan nasıl gençleşir,* sayfa 95-96.

bayla kızı arasındaki ilişki, karşılıklı güvene dayanmamaktadır; bu iki insan, her zaman aynı hedefe yönelmez ve seçim yaparken kullandıkları ölçütler asla çakışmaz. Velinin, babanın ya da onun yasal temsilcilerinin kaygılarından biri de "kefaet", yani toplumsal homojenlik sorunudur.

İşte bu koşullarda, omniseksüel kadının seçimini yönlendiren ölçütlerle velinin, yani İslam düzeninin temsilcisi ve kefili sayılan kişinin ölçütleri, olsa olsa ters düşüp çatışır. Omniseksüel kadının ölçütleri, Müslüman ailenin yıkılmasına ve iç yıkılmaya yönelen sürekli bir tehdit niteliğindedir. Onun Müslüman aileyle içli dışlı olmasını sağlayan bağlar şiddet, kurnazlık ve şefkatle kurulur. Toplu belleğin karanlık dehlizlerinde, yıkıcılıkla dişiliği birbirine bağlayan bu bütünleşme öyle çekiçidir ve öyle kolay gerçekleşir ki, bu bağın neden bu kadar rahat kurulduğunu anlamak hiç de zor olmaz; dışarıdan teknolojinin, içeriden de toplumsal hiyerarşilere yönelen yıkıcılığın ve eşitlikçi akımların sürekli saldırısına uğrayan bir toplumun müminleri bunalıma düşerler. Erotik söyleme göre dişi erozyondur, toplumsal hiyerarşilerin tek düzlemde buluşmasıdır. Dişi kendini, ancak ve ancak yıkıcılıkla ve yıkıcılık içinde ifade edebilir.

Veliye gelince; onun görevi, temsil ettiği kadına eş seçerken kefaeti, yani toplumsal homojenliği ortaya koyan ölçütleri göz önüne almaktır. Ebu Hanife'ye göre bu ölçütlerin sayısı altıdır: İslam, bağlılık, konum (özgür ya da köle), servet, meslek ve son olarak "tedeyyün", yani davranışlarını dini kurallarına uygun hale getirme olgusu. Bir evliliğin başarıya ulaşması için, eşler ve onların bağlı olduğu aileler arasında, yukarıda anılan altı ölçüt temelinde bir homojenlik kurulması gerekir.[24] Kuşkusuz kefaet olgusu müminlerin eşitliği ilkesine büyük zarar verir; bu yüzden de fıkıh içindeki konumu oldukça tartışmalıdır. Ancak yine de sömürgeleşme süreci sonrasında görülen siyasal rönesans hareketiyle birlikte, Müslüman devletlerin aileye verdikleri yeni konumlar bu olguyu yeniden canlandırmıştır. Sonuç olarak kefaet,

24. Cedi Miku, *Al Wassit, explication de la Muduwana du statut personnel,* (El Vassit, kişisel statüde Müdevvene'nin açıklaması), Matbaatu Kevser, Rabat, 1971.

Müslüman kadının eş seçimine getirilen bir sınırlamadır. Elbette kadın böylesi bir sınırlamadan sonra, evlilik içinde ya da dışında cinsel eş seçme hakkını kullanamayacaktır. Eğer evliyse cinsel eşi, ancak ve ancak yasal kocası olabilir. Evli değilse tek yapması gereken nefsine hâkim olmaktır.

Oysa erotik söylemde kadın, cinsel eşini seçme ayrıcalığından yararlanmakla kalmaz, evlilikten önce ve evlilik sırasında kendisini yöneten ve kendisinden yararlanan erkeklerin belirlediği ölçütlere de asla saygı göstermez. Bu kadının eş seçerken göz önüne aldığı tek ölçüt fallusun boyudur ve bu ölçüt, biyoloji ve haz kümesinin bir öğesidir. Veli-erkeğin göz önüne aldığı ölçüt ise kefaettir; bu da toplumsal, kültürel ve dinsel düzenler kümesinin bir öğesidir. Kadının iradesi, doğa iradesinin ta kendisidir ve sırf bu yüzden belli bir hiyerarşiyle biçimlenmiş ve çeşitli alanlarda hiyerarşiler oluşturan ataerkil İslam'a da, kültüre de ters düşer. Omniseksüel kadın toplumsal hiyerarşiyi tahrip eder; alt konumdaki erkeklerin, yoksulların, toplum düzeni tarafından merdivenin en alt basamaklarına dek itilenlerin fallusuna açılır ve böylece değerleri altüst eder:

"Kadınlar, dişi şeytan olarak yaratıldı, onların tuzağına düşmekten sakın.
"Herkes bunu bilir...
"Arzuyla yanıp tutuşan bir kadın, efendiyle köleyi birbirinden ayıramaz; kölenin burnu olmasa da...
"Kadınların kapısı düzenli aralıklarla açılır; bu durumda tek istedikleri, onu tam anlamıyla doldurabilecekleri bir alettir."[25]

Yazarlar kadını, sürekli olarak toplumsal hiyerarşiyi sarsmaya ve yıkmaya yönelik bir odak haline getiren bu uzlaşmazlığı sayısız örnekle açıklarlar. Baba-egemen toplumun ayrıcalıklı bir yer verdiği ve ideal bir evlilik ilişkisi olarak gördüğü baba tarafından kuzenler arası evlilik olgusu, hemen hemen kutsal sayılan bir evlilik biçimidir. Bu biçim hem kanın saflığını korur hem de grubun

25. *Mis kokulu çayırlar,* sayfa 205.

kaynaşmasını sağlar ve servetin bölünmesini engeller. İşte, genç yaşta dul kalan bir kadının bu tür kutsal bir evliliğe yaptığı saygısızlık: Ticaretle uğraşan zengin ve güçlü bir ailenin üyesi olan bu kadın, kısa bir süre önce ölen kocasının mezarının üstünde sevişir. Çünkü Kuran okumaları için her gün getirttiği körlerden birinin kocaman cinsel organını görür görmez ona arzu duymuştur.

"Bana gelince; zengin bir tüccar aileden geliyorum. Bolluk ve lüks içinde yetiştim. Büyüyünce, babam beni kendi yeğeniyle evlendirdi. Kuzenim, zifaf gecesi benimle ilişkide bulundu ve benim kızlığımı bozdu. İki yıl boyunca onunla birlikte yaşadım; sonunda hasta düştü ve öldü. Onu yitirmek beni çok etkiledi. Öyle ki, intihar etmeyi bile düşündüm. Çok üzüldüm ve yasa girdim. Ona güzel bir mezar yaptım, mezarın yanı başına da büyük bir yapı; mezarında sürekli olarak Kuran okumaları için beş kör tuttum. Gece gündüz hiç durmadan okudular. En huzurlu anları orada yaşıyordum. Bir gün tan ağarırken evden çıktım ve mezara doğru yürümeye başladım. Tam varmak üzereydim ki, körlerden biri dikkatimi çekti. Sırtüstü uzanmış uyuyordu; cinsel organı bir sopa ya da pütürsüz bir direk gibi dikilmişti. Önce çok korktum. Şeytan'a lanet okuyup uyandırmaya çalıştım. Ama şeytan beni dürttü. Çevrede kimsecikler yoktu ve bu haliyle cinsel organı tam benim hoşuma giden boyutları almıştı. Bu kez hiç tereddüt etmeden yanına yaklaştım. Organını dışarı çıkardım. Güçlü, kuvvetli ve besili küçük bir hayvan gibiydi. Görür görmez yüreğim arzuyla doldu. Şalvarımı çıkardım, körün organını ve kendi organımın dudaklarını tükürüğümle ıslattım ve penisini karnıma soktum; ne kadar büyük bir haz duyduğumu anlatamam. Defalarca körün üstüne çıktım; o ise, hiç ses çıkarmadan ve hareket etmeden öylece duruyordu. Heyecanım artınca ona hakaret etmeye başladım: "Taş mısın, yoksa cansız mı? Bana yardım et. Allah belanı versin!" Bunları söyledikten sonra elini cebinden çıkardı ve beni göğsüne bastırdı; altına aldı ve bütün kuvvetiyle karnıma girdi; giderek hızlanıyordu. Beni tam on kez öptü. İşte o gün Allah'ın yolundan çıktım ve fahişeliğe başladım."[26]

Fahişeliğe yol açan neden iktisadi yapı değil, kadının cinsel ar-

---

26. *Yaşlı bir insan nasıl gençleşir,* sayfa 79-80.

zularının çok büyük olmasıdır. Bu olgu, oldukça kökleşmiş ve günümüzün anlayışlarını da etkileyen bir inançtır ve zaman zaman, bilimsel olduğu öne sürülen çeşitli deneme yazılarında ortaya çıkıverir. Bu inanca göre fahişelik, doyumsuz bir dölyolunun çırpınışlarıdır; kadın, normal olarak tek bir kişiye (kocasına) tahsis etmesi gereken şeyini, ayrım gözetmeksizin topluluğun bütün üyelerine açar. En önemli sorun, cinsel eylemin toplumsal hiyerarşiyi zayıflatması değil, yıkmasıdır. Çünkü cinsel eylem, köleleri efendi haline getirir. Az önce aktardığımız öyküde, zenginler sınıfının bir üyesi olan kadın, birleşme sırasında denetimi elden bırakmamış, kör erkekle bir otorite ilişkisi kurmuştur. Zengin kadın buyurur, zavallı köle de onun buyruklarına sözcüğü sözcüğüne itaat eder. Oysa aynı kitapta bunu izleyen öykünün dinamiği farklıdır. Genç bir anlatıcı bize tanık olduğu ve kendisini allak bullak eden bir birleşme olayını aktarır. Bu olayın kahramanı olan kadın özgür sınıfın bir üyesidir; zengin ve güçlü insanlar sürekli olarak onun çevresinde dolaşmakta, onu sevip pohpohlamaktadırlar. Oysa kadın hiçbirine yüz vermez. Anlatıcımız aynı kadının, zenci bir köle önünde kendisini nasıl küçük düşürdüğüne tanık olur; kölenin kamışı onu öylesine büyülemiştir ki...

"Zenci bir kölenin evinde gördüğüm genç kız öylesine çılgına dönmüştü ki, onu yanaklarından öpüyor, emiyordu. Köle ise, tam tersine onu itiyor, ona hakaret ediyor, hatta vuruyordu. Genç kız bacaklarını havaya kaldırıyor, ona duyduğu büyük şefkat ve dayanılmaz tutku yüzünden yaşadığı sıkıntı ve acıları anlatıyordu. Bütün bunlar karşısında, kölenin tek yaptığı hakaret etmekti. Ona sürekli "Orospu" deyip duruyordu. Kölenin saldırılarına genç kız şöyle karşılık verdi: "Efendim, ne yaparsan yap, ne söylersen söyle. Yeter ki bana saldırmaktan vazgeç ve içime gir. Üç gecedir senden uzağım ve artık dayanamıyorum." "Her zaman yaptığını yaparsan seninle yatarım" dedi köle. "Seve, seve" diye yanıtladı genç kız. Ben loş bir yerde duruyordum, onlarsa aydınlıkta. Kölenin sözünü ettiği bu "her zaman yapılan" şeyi görmek istiyordum. Adam ayağa kalktı; cinsel organı tümüyle sertleşmişti ve çok büyüktü. Genç kız onu tutup defalarca öptü, yanaklarına ve

gözlerine sürdü. Köle hemen durmasını söyledi. Bütün bunlar olup biterken kız bir yandan inleyip ağlıyor, bir yandan da adamla sevişiyordu." [27]

Öyle anlaşılıyor ki, omniseksüel kadınlarla alt sınıflara bağlı olan erkekler, özellikle de zenci köleler arasında Müslüman düzeni yıkmaya, ona bağlı hiyerarşilerle kurumları ortadan kaldırmaya yönelik gerçek bir anlaşma yapılmış!

Biz, zenci köleler,
kadına doyduk
ve ne kadar güçlü olursa olsun
kurnazlıktan korkmuyoruz.

Erkekler, sevdikleri insanları
bize emanet ediyorlar, tartışmasız
bu böyle.

Ama siz, bir sürü kadın,
o kıllı nesnenin
yokluğu karşısında
sabır gösteremiyorsunuz.

Yaşamınız ve hatta ölümünüz
o nesnenin elinde.
Gizli ilişkilerde ve toplu ilişkilerde
sizin rızanızı almak için
onu kullanmak gerekiyor.

Mutluluk kapınız, işte o kapı;
alet ise tek düşünme makineniz
İşte, hangi sınıftan olursa olsun
bütün kadınların ortak özelliği[28]

Zenci köle Dirgam'ın bu şiiri, peşinden koştuğu kadına,

---

27. *Mis kokulu çayırlar,* sayfa 126.
28. *Ay.y.,* sayfa 126.

Aylar'ın Ay'ına, efendilerin kadınına, vezir oğlunun karısına bir yanıt niteliğinde. Bu şiirsel konuşma kralın önünde yapılır. Ancak kral, saklanmak zorunda olduğu için konuşmaya müdahale edemez. Garip olaylar, onu oradan oraya gezip dolaşmak zorunda bırakmıştır. Ancak kralı yaralayan, kölenin sözleri değil, Aylar'ın Ay'ının sözleri olur; o kadar akla hayale gelmedik şeyler söyler, o denli büyük bir açık yüreklilikle konuşur ki...

Erkeklere tek söyleyebileceğim
kadınlar karşısında ayaklarını denk almaları
çünkü onların gözlerinden fışkıran arzuyla
kolaycacık sarhoş oluyorlar.

Bir kadın kurnazlığa başvuruyorsa
tetikte beklemeliler,
ister o kadın çok ünlü olsun
ister krallık ailesinden bir prenses.

Kadınlar o kadar korkunç oyunlar oynarlar ki
bir kral bile bunları bozamaz,
canlılara zulmeden
bir kral olsa bile...

Efendisinin uykusu gelince uyuyan
bir köle gibi uyur onlar (kadınlar);
işte o zaman, herkesin gözü önünde
kocalarının hizmetkârları üşüşür onların başına
ve doyuncaya kadar da ayrılmazlar.

Kral gizlendiği yerden çıkınca, Aylar'ın Ay'ından bir açıklama yapmasını ister: Rastlantı sonucu bulduğu fuhuş yuvasına gelip giden ve "önüne dikilmiş kocaman bir sütun gibi" bir aleti olan o zenci kölenin, Dirgam'ın fallusunun büyüsüne kapılan kadınlar kimin nesidir? İşte yanıtı: Hepsi de kralın hizmetinde çalışan yöneticisi sınıf içinde yer almaktadır:

"–Bu yargıcın karısı, şu da kaptanınki.

–Ya bu?
–Saray kâtibinin karısı.
–Ya öbürü?
–İkinci vezirin karısı.
–Diğeri?
–Mahkeme başkanının karısı.
–Peki, ya şu?
–Hazine sorumlusunun karısı..."

Ayrıca tüccarların temsilcisinin karısı, krallık ambarlarının kâtibinin kızları, mızraklı süvari birliği komutanının kızı, pazar müfettişinin kızı ve nihayet saray muhafız birliğinin komutanının (ne mükemmel bir simge!) kızı da oraya gelip gidenler arasında yer almaktadır.

Nefzavi'nin öyküsü şöyle biter: Kral, kadınların değil de o zenci kölenin sakat bırakıldıktan sonra öldürülmesine karar verir:

"Kral burnunun, kulaklarının ve cinsel organının kesildikten sonra suçlunun ağzına konmasını emretti; bütün bunlar yapıldıktan sonra köle, en yüksek surlara çıkarıldı ve çarmıha gerildi; yedi suç ortağı da yanına götürüldü ve teşhir edildi; bu olaydan sonra kral sarayını güçlendirip birliği sağlayabildi."

Harikalar söyleminde, efendisinin kızı ya da karısıyla çiftleşen zenci köleler kaba bir biçimde ve sistemli olarak cezalandırılırlar. Erotik söylemde ise sonuç, her zaman böyle olmayabilir; efendisinin kadınlarıyla birleşen köle cezasız kalabilir. Erotik söylemle harikalar söylemi arasındaki en önemli farklardan biri de budur. Şunu da belirtmekte yarar görüyoruz: Her iki söylemde de güçlü erkeklere bağlı olan kadınların zina suçundan cezalandırılmalarına pek az rastlanır; oysa, içtihadi söylemin (ya da Sünni, ortodoks İslam) yasalarına göre suça katılan tarafların aynı cezayı almaları gerekir.[29] İçtihadi (ortodoks) İslam söyleminde, gerek erkeklerin gerekse kadınların bedeni iktidar, otorite ve hiyerarşi kurallarının derin izini taşır. Buna karşılık erotik söylemde geçerli olan tek kural hazdır. Dünyayı, canlıları ve onların ilişkilerini düzene koyan tek ilke hazdır. Haz, kadınsı arzudan doğan ve onun içinde yer alan tek geçerli düzendir.

---

29. Kuran, XXIV. sure, "Nur", 2. ayet.

Erkeklere özgü fantazmanın mekânı olan erotik mekânda, evrensel fallusla donanmış ve alt sınıflardan gelen erkekler arasında, güçlü erkeklere bağlı kadınların baştan çıkarma isteklerine razı olduğu halde Dirgam'ın akıbetine uğramayanlar da vardır. (Bu noktada, Dirgam'ın tek bir tecavüzle yetinmediğini de kabul etmek gerek.)

En şanslı zinacılardan biri de, Halife Memun'un soytarısı Behlul'dur. Behlul "herkesin maskarasıydı. Kral ve vezirler sık sık onu gülünç durumlara düşürüyor, söylediği lafları dinlemekten keyif alıyor, hazır cevaplığına gülüyorlardı."[30] Kralı ve çevresindekileri en çok eğlendiren olay son derece yoksul olmasıdır; ondan, yoksulluğu üstüne şiirler söylemesini ister ve karşılığında armağanlar verirler. Behlul'un dış görünümü de oldukça gülünçtür; ama, "uylukları arasında bir sütun gibi" yükselen aleti sayesinde Hemdune'yi, halifeden boşanıp bir soyluyla evlenen o güzeller güzeli kadını baştan çıkarmayı başarır; "döneminin en güzel, en becerikli, en şaşırtıcı yaratıklarından biriydi. Karayla nakışlanmış kocaman gözleri vardı; mükemmel fiziği, boynunu ve bedeninin uyumunu görenler ona boyun eğmek, onun yanında alçakgönüllü davranmak zorunda kalırlardı. Onu görüp de güzelliğine, mükemmelliğine, boyuna ve bedeninin parçaları arasındaki o göz alıcı uyuma kapılmayan yoktu."

Güçlü erkekler için mükemmel bir arzu ve eğlence kaynağı olan Hemdune, "çok da güzel şarkı söylerdi; sesi, gökte uçan kuşu büyüleyecek kadar güzeldi. Ondan tek bir şarkı dinleyenin aklı başından giderdi..." Çirkin ve yoksul soytarı Behlul, işte bu güzel, zengin, yetenekli ve güçlü bir erkekle evli olan denizkızını, baştan çıkarmak şöyle dursun, adeta büyüler.

"Efendim (Behlul), güzellik bakımından beni aştı; sahip olduğum nitelikler artık hiç işime yaramıyor. Aşkınla vur bana ve kuvvetle onun (dölyolu) üstüne atıl... Kapım artık senindir, aletini bulunması gereken yere sok. Kader, sıcak yerimin Behlul ile buluşmasına karar verdi. Bütün dünyanın insanları güçlerini birleştirip alınyazımı silmeye çalışsalar da asla başaramazlar. Onların gücü kaderimi değiştirmeye yetmez. Büyük siyaset adamları

30. *Mis kokulu çayırlar,* sayfa 76.

ve ünlü ailelerin çocukları, sıcak yerimi elde etme arzusuyla öldüler; hiçbiri onu elde edemedi; hiç kimse, *kâse*'min verebileceği zevkleri tadamadı; Behlul dışında..."

Behlul, bu işten yakasını kurtarmakla kalmaz. Hemdune'nin bakan olan kocasını da işin içine sokarak ona güzel bir oyun oynar.

Omniseksüel kadın, hiçbir cezaya uğramadan bütün toplumsal engelleri ortadan kaldırır; kutsal kurumların, öncelikle de ailenin temel taşlarını yerinden oynatmayı başarır. Hiçbir bent onu durduramaz; toplumsal homojenlik kurallarıyla ne kadar kolay başedebiliyorsa heteroseksüellik kuralını da o kadar kolay ayaklar altına almayı başarır. İbni Kemal Paşa'ya göre bilge kişiler homoseksüelliği şu olguyla açıklarlar: Dişi hayvanlar mevsimlerin ritmine uyum gösterir ve yalnızca bazı mevsimlerde çiftleşme gereksinimi duyarlar; oysa kadınlar mevsimlere meydan okurlar:

"Bütün dişi hayvanların yılın belli bir bölümünde çiftleşme arzusu duymaları, kadınların ise bütün bir yıl boyunca sürekli olarak bu arzuyu yaşamaları bilginlerin dikkatini çekmiştir. Hayvanlarla çiftleşmek onların arzularını belli bir ölçüde sınırlasa ve cinsel organları üstünde yoğunlaşan dikkatlerini dağıtsa da dölyollarının bir an olsun boş kalabileceğini düşünmezler. Bir haftanın günleri kadar, yani yedi erkekle evlenmiş olması, bir kadının, kendini yatıştırmak için homoseksüel ilişkilerin peşine düşmesini engellemez."[31]

Nefzavi de aynı kuramı savunur. Zina yapan kadınların, aym zamanda homoseksüel ilişkilere girdiklerini ortaya koyar. O halde kadınların homoseksüelliği, erkeklerin yetersiz olmalarının bir sonucudur. Her iki yazarın savunduğu bir başka görüş de şudur: Homoseksüellik, olmayan bir şeyin yerine başka bir şey koymak olduğuna göre, kadınların bu uygulamadan vazgeçmeleri için "uygun bir fallus" ile karşı karşıya kalmaları yeterlidir.

Ahmed et-Tifaşi (ölümü 1253) gibi yazarlar da kadının homoseksüelliğini biyolojik bir zorunluluk olarak açıklar: "Homoseksüellik, doğuştan gelen doğal bir eğilimin sonucudur: Uyarılara yanıt veren tek nokta, kapının iki dudağının birleştiği yerde bulunan ve ters dönmüş bir çıbana benzeyen noktadır. Bu nok-

31. *Yaşlı bir insan nasıl gençleşir,* sayfa 98.

tanın çevresinde açığa çıkan buhar belli bir ısı kaynağı oluşturur ve iki dudağın kökünde şiddetli kaşıntılara yol açar... Bu kaşıntılar da ancak, başka bir kadınla temas halindeyken, sürtünmenin etkisiyle ortadan kalkar."[32] Bu konuda şu noktaya değinmekte yarar görüyoruz: Homoseksüellik İslam tarafından yasaklanmış, şeriat tarafından mahkûm edilmiştir. Bununla birlikte, yasal düzlemde yadsınan homoseksüellik bilgi alanından kovulmaz.

Şeyh Nefzavi'nin betimlediği şu "uygun fallus" yakından incelendiğinde, bütün kadınları, özellikle de lezbiyen olanları kurtarmanın ve onları doğru yola getirmenin son derece zor olduğu görülür. Nefzavi'nin örnek olarak verdiği Ebu'l-Heyce, arkadaşı Ebu'l-Hayluc ve onun hizmetkârı Meymun gibi savaşçıların gösterdiği erotik kahramanlıklar, istisnai olaylardır. İşte yiğitliklerini kanıtlayan olayların gelişimi: Evlenmek istemeyen bir prensesin sarayını kuşatırlar; bu prenses "erkek giysileri giyiyor, vahşi atlara biniyordu... Mızrak ve kılıç kullanıyor, yarışma alanlarında erkeklerle göğüs göğüse dövüşüyordu." Prenses yüz tane genç kızla birlikte yaşamaktadır. Ebu'l-Heyce ve arkadaşları, homoseksüel ilişkiye alışık olan bu bir sürü kadının erkeklerle düşüp kalkmasını sağlarlar. Ama ne pahasına? Ebu'l-Heyce'nin, tek bir gecede ve "durup dinlenmeden, seksen genç kıza'[33] girmesi gerekir... Üstlendiği görevi zorlaştıran bir koşul vardır: Bütün bunlar olup biterken "bir kez bile meni fışkırtmayacaktı." Bu görevi yerine getirebilmek için, Ebu'l-Heyce de bazı isteklerde bulunur: "İçecek olarak su katılmamış ballı deve sütü; yiyecek olarak da et ve bolca soğanla pişirilmiş nohut."

Ebu'l-Heyce'nin, bundan da zor bir koşulu daha yerine getirmesi gerekmektedir. Yönelimini değiştirmeden önce, ne elde edece-ğinden emin olmak isteyen lezbiyen prenses bu koşulu şöyle açıklar:

"Otuz gün ve otuz gece boyunca senin, bu otuz kadının ve şu kızların önünde ayakta durmanı ve aletini gece gündüz uyutmadan dik tutmanı istiyorum."

Ebu'l-Heyce görevini başarıyla tamamlayarak prensesi şaşırtır. Ancak onun da bu otuz gün boyunca, Ebu'l-Heyce'nin is-

32. *Les Délices des coeurs* (Yüreklerde yatan zevkler), R. Khawam'ın Fransızca çevirisi, Phébus, 1981, sayfa 169.
33. *Mis kokulu çayırlar,* sayfa 257, 268 ve devamı.

tediği yiyecekleri hazırlaması gerekmektedir: "Bolca soğanla pişirilmiş et ve içecek olarak soğan suyu." Zenci köle Meymun, efendilerinin başarması mümkün olmayan bir alanda onları geçer. Prensesin isteği üzerine, nefsine son derece düşkün bir kadın olan El-Muna ile "elli beş gün ve elli beş gece boyunca hiç durmaksızın" (doğal gereksinimleri dışında) birleşmekle kalmaz, görevini tamamladıktan sonra on beş gün daha bu işi sürdürmek istediğini bildirir. Başarısının sırrı şudur: Yumurta sarısı ve ekmekle beslenmek. Görevlerini yiğitçe tamamlayan kahramanlar ödüllendirilir: "İşlerini bitirdikten sonra erkekler, sarayda ne var ne yoksa tümünü ganimet olarak aldılar: Kadınlar, genç kızlar, mobilyalar ve değerli daha pek çok şey. Sonra da bunları aralarında eşit olarak bölüştüler." Dünyayı ve dünya nimetlerini fethetmenin bir aracı olarak görülen fallus, gerek bu söylemin gerekse içtihadi söylemin ana konusudur. Nitekim, biraz ileride görüleceği gibi içtihadi söylemin ekseninde, her tür iyelik biçiminin modeli olarak görülen kadın bedeninin iyeliği olgusu vardır.

Burada adı geçen erotik kitapların çoğunda, erkeğin arzuladığı ve baştan çıkarmaya çalıştığı kadınlar zengin ve/ya da güçlü kadınlardır. Erkeğin arzuladığı taban-kadın, temel-kadın genellikle üst sınıfın üyesi olan kadındır. Bu, harikalar evreninde sıkça rastlanan bir durumdur; içtihadi söylemin belli bazı düzenleme ve yasalarında da aynı durumla karşı karşıya kalınır. Müslüman-Arap ruhsallığında kadın bedeniyle zenginlik arasında kurulan belirleyici bağ, henüz pek aydınlatılamamış bir veridir. Bütün zenginliklerin ve hazinelerin anahtarı kadınlardır; çünkü kadınlar, sahip oldukları zenginlikleri oturdukları saraylarda gizlerler ve kendi bedenlerinde sergilerler. Bu zenginliğe ulaşmanın tek yolu onları cinsellikle beslemektir. Dünya zenginliklerini elde etmenin aracı çalışma değil fallustur. Erotik söylemle harikalar söylemi, işte bu noktada bütünüyle uyuşur.

Omniseksüel dünyada görülen başka bir beden ticareti biçimi de, içtihadi söylem içinde asla düşünülemeyecek olan erkek fuhşudur. Zinayı bütün biçimiyle, gerek her iki cinsiyetten insanlarla gerekse hayvanlarla gerçekleştiren kadın toplumsal sistemi ve bu sistemin yasalarını, sınırlarını, hiyerarşilerini, kategorilerini yakıp yıkmakla kalmaz; onda öylesine bir yıkma arzusu vardır ki işi,

ataerkil düzeni altüst etmeye dek götürür: Erkek fallusunu, parayla satılan ticari bir nesneye dönüştürür:

"Onu (kapı) yalnızca sevdiğimize veriyor ve böylesi bir armağan verebildiğimiz için mutlu oluyoruz; nefret ettiğimiz insanların ona dokunmasına engel oluyoruz. Sevdiğimize para da veriyoruz ve onun bize verdiği en değersiz şeyi bile alıyoruz; hiç serveti yoksa, onu olduğu gibi kabul ediyoruz. Bizi zengin edecek şeyler verse bile nefret ettiğimiz insanı kendimizden uzaklaştırıyoruz."[34] Daha önce adı geçen zenci köle Dirgam da işte bu durumdan yararlanıyor; bir yandan, vezirin karısından aldığı parayla genelevini işletirken, diğer yandan da "güzel kurbanıyla bir araya gelir", gece gündüz hiç durmaksızın onunla sevişir. Başka bir zengin kadın, bütün servetini kendine genç âşıklar satın almak için harcar ve yaşıtı olan erkekleri küçümser.

"Hali vakti yerinde, zengin bir kadınım, büyük bir servetim vardı ve genç erkekleri gördüğümde Tanrı'nın yaratma gücü karşısında hayranlık duyuyordum. Onlar için çok hara parcıyordum. Onları pohpohluyor ve en güzel giysileri satın alıp onlara armağan ediyordum."[35]

Serveti olmayanlar, âşıklarının geçimini sağlamak için çalışmaya başlarlar. Yakışıklı bir Türk paralı askerle evli olan kadının başından geçen olaylar, bu duruma iyi bir örnektir. Kral, onuruna gölge düşürdüğü için askerin hadım edilmesine karar verir. Kadın kocasını çok sevmektedir, ancak bu duruma katlanamaz. Kocası ve maiyetiyle yaptığı bir yolculuk sırasında, dolunayın ortalığı aydınlattığı güzel bir gecede, seyislik yapan bir hizmetkârının dişi bir katırla çiftleşmesine tanık olur. Seyisin penisi kimi zaman bir "süt oğlağı", kimi zaman "hareketli bir köpek yavrusu", kimi zaman da kocaman bir "manastır anahtarı" kadar büyüktür. Kadın, bu görkemli aletin tadına baktıktan sonra zengin kocasından ayrılır ve sevgilisinin geçimini sağlamak için fahişeliğe başlar. Büyük şenliklere katılır ve en büyük parayı kim veriyorsa bedenini ona satar: "Bütün kazandığımı ona veriyordum. Eğer istemeye tenezzül etseydi, büyük bir zevkle ruhumu da ona verirdim." Kadın tarafından arzulanan, sevilen ve pohpohlanan, onun arzularına göre biçimlenen bu erkek hangisi? Bu kadın, ideal erkekle gerçek erkek arasında ne tür bağlar kurar?

34. *Mis kokulu çayırlar,* sayfa 228.
35. *Yaşlı bir insan nasıl gençleşir,* sayfa 75.

C. Fallus-erkek ve onun yaşadığı sıkıntılar

Erkeğin algıladığı biçimiyle kadın arzusu çevresinde kurulan evren (omniseksüel evren); ortodoks İslam'ın, şeriatın, içtihadın oluşturduğu biçimiyle erkek arzusu çevresinde kurulan evren (ataerkil evren); bunlar arasındaki temel çelişkiyi daha iyi kavramak için şu noktayı gözden uzak tutmamak gerekir: Ataerkil evrende kadın, erkeği doyuma ulaştırmak için yaratılmış bir zevk nesnesidir. Bu evrende cinsel eylem, eşit iradeyle donatılmış iki kişiyi birleştiren bir eylem olarak görülmez ve yalnızca erkeğin iradesi göz önüne alınır. Kadın ise çoğu kez cansız nesnelerle bir tutulur ve bir mal olarak görülür.

III. surenin 14. ayetinde kadınlar altın, gümüş, at ve toprak gibi, erkekleri baştan çıkararak aşağılık bir dünyaya sürükleyen mallar arasında yer alır. II. surenin 223. ayetinde de cinsel eylemin tek yanlı bir eylem olduğu açıkça ortaya konur:

Kadınlarınız sizin tarlanızdır:
tarlanıza dilediğiniz gibi varın.

Bu surede kadını tanımlayan onun işlevi ve erkekle olan ilişkisidir. Kendi varlığına göre değerlendirildiğinde kadın topraktır, taşınmaz maldır, yani cansızdır. Erkeğin özüyle kadının özü üç boyutlu bir mekâna açılır; her birinin bir konumu, bir dinamiği (ya da dinamik yokluğu) ve belli bir yönelimi vardır; bütün bu öğeler, erkeğin özüyle kadının özünü değişmez ve belirleyici bir hiyerarşik ilişki içinde hem tanımlar hem de karşı karşıya getirirler: Dikey/yatay; hareketli-canlı/hareketsiz-cansız; iradeli/iradesiz.

Ortodoks söylemde, hareketli ve canlı erkek kendi iradesiyle belirlediği bir mekânda dikey olarak açılırken kadın iradeden yoksun kalır. Yatay ve hareketsiz olduğu için, evrene can veren o büyük kuvvete, erkek kuvvetine sunar kendini. Egemenlik ilkesinin uygulanması, ataerkil evrenden başka bir şey olmayan hiyerarşi ilkesinin oluşturulup sürdürülmesi cinsel eylem içinde ve onun tarafından gerçekleştirilir.

İktidar olgusunun var olabilmesi için egemen olmayanın kimi niteliklerinin yok edilmesi gerekir; oysa, yok etme işlemi öncesinde, egemen olacak olan ve olmayan aynı nitelikleri paylaşmaktadır. Kadının nesneleştirilmesi, ataerkil egemenlik stratejisinin baş koşulu olduğu için yaşanması zorunlu bir süreçtir. Mülkiyet, iyelik, yani egemen tasarruf hakkı kavramının ortaya atılabilmesi, yalnız ve yalnız sahip olunan öğenin her tür iradeden ve karşıt-iktidar kapasitesinden yoksunlaştırılması koşuluyla mümkündür. İslam'da cinsiyetlerarası ilişkiler konusunda ortaya attığı tutucu görüşleriyle tanınan Mahmud el-Akat *Kuran'da Kadın*[36] adlı denemesinde, kadının av konumunda yaşamaktan inanılmaz bir zevk aldığını öne sürer. Erkeğin kendisinin peşine düşmesi, kendisine göz koyması, kendisini arzu nesnesi olarak seçmesi ve yakalayıncaya kadar bütün çekiciliğini kullanması ona büyük bir zevk verir. Akat kadının erkek tarafından aranmak, cezbedilmek, seçilmek ve kovalanmak için yaratıldığını da ekler. Ona göre, Kuran'ın kadınlık konusunda benimsediği görüşler, onun hem biyolojik bir yazgı hem de toplumsal bir sistem olduğu yaklaşımından yola çıkan öze ilişkin görüşlerdir. Akat bize, bütün kadınların edilgen olduklarını, etkinliğin ise erkeklere özgü bir nitelik olduğunu söyler.

Oysa, ilişkilerin ters yönde kurulduğu omniseksüel evrende erkek eylemsizlik, kadın ise eylemdir. Modern Müslüman ataerkilliğin en belagatli kuramcılarından biri olan Akat'ın pek sevdiği avcılık terimleriyle ifade edecek olursak, kadın avcı erkek ise avdır. Burada da bir kuvvet ilişkisi söz konusudur, ama roller değişmiştir; tasarlama işini, yani orgazmı üstlenen kadındır ve buna ulaşmak için iradesini ve enerjisini ortaya koyar. Erkek ise peşinde koşulan ve fallusunun yararlığına indirgenen yalın bir araç haline dönüşür. Erkeğin profilini ortaya çıkaran, kadının elde ettiği fallusun ayırt edici nitelikleridir. O, kendi varoluşunu ve var olma nedenini doğrulayan arzunun ta kendisidir. Evrenin düzenlenişini belirleyen temel ilke, kadının penise duyduğu arzudur. Erkek kendisine göre ve kadının or-

36. Abbas Mahmud el-Akat, *El-Mer'a fi'l Kuran*, Daru'l Kitabi'l-Arabi, Beyrut, 1967.

gazm için kendisine gerekli olan bu penise duyduğu istek olarak tanımlanır.

Erkeklerin penisi, kadının arzuladığı penis olmayabilir; hadımlık korkusu kadının arzusuna göre biçimlenir. Hadımlık korkusu, omniseksüel kadını doyuma ulaştırabilecek bir penise sahip olamama korkusudur; Freud ve yandaşlarının savunduğu gibi anneyle birleşme arzusu duyulduğu için penisinin baba tarafından kesileceği korkusu değil. Freud'a göre hadımlık korkusu homoseksüel bir korkudur, iki erkek arasında yaşanan bir olaydır ve kadının bütün işlevi hedef şaşırtmaktır. Omniseksüel yaklaşımda ise hadımlık korkusu heteroseksüel bir korkudur; kadını orgazma ulaştıramayan yetersiz bir penise sahip olunabileceği ve bu yüzden, kadın tarafından terk edilebileceği korkusudur.

Her iki taraf içinde en ideal birleşme, karşılıklı ve zamandaş orgazmla son bulan birleşmedir:

"Kadının suyu inme noktasına gelinceye dek onunla oynaşmadan birleşme. Böylece onun suyu seninkiyle birleşir ve yaptığı işten zevk alır... İstediğini elde ettikten sonra hemen üstünden kalkıp ondan ayrılma. Ondan yavaş yavaş ayrıl ve işi bitmeden aletini geri çekme. Acele etmeden üstünden in ve sağa çekil... Eğer kadın erkeği seviyorsa, iş bittikten sonra onu öpecek ve birleşmekten zevk aldığı için bir arada olmaktan duyduğu mutluluğu ona gösterecektir. Böylelikle erkeğin aşkı daha da artacaktır. Gerçek yardım yalnızca Tanrı'dan gelir."[37]

İbni Kemal Paşa bu koyutu doğrulamak için Elfiye'nin yanıtını aktarır; büyük bir olasılıkla Elfiye bir söylence kahramanıdır ve adının kökeni bin anlamına gelen elf sözcüğüdür, çünkü o güne dek bin tane erkekle birleşmiştir. Kendisinden daha deneyimsiz kadınların sorduğu, "Erkek, kadının kalbini kazanmak için ne yapmalıdır" sorusuna Elfiye şu yanıtı verir:

"Birleşmeden önce onunla oynaşması, orgazmdan önce de ahenkli hareketler yapması gerekir."

Elfiye'nin bilgisi karşısında şaşkınlığa düşen genç kadınlar, onu soru yağmuruna tutarlar: "Bir çiftin birbirine âşık olup anlaşması için gerekli olan şey nedir?"

---

37. *Mis kokulu çayırlar,* sayfa 146.

Bu sorunun yanıtı şudur: "Aynı anda orgazma ulaşmak."

"Çiftin birbirinden nefret etmesine yol açan ve aralarındaki anlaşmayı bozan şey nedir" sorusunu ise kesin bir yanıtla karşılar:

"Az önce söylediğimin tam tersi."[38]

Doyuma ulaşmış bir kadının anlattıkları, Elfiye'nin görüşleriyle aynı doğrultudadır:

"Kocamla benim birbirimize duyduğumuz yakınlıktan daha mükemmel başka bir şey olamaz. Onun âleti kadar eksiksiz bir şey yoktur. Bir kez üstüme çıktı mı, beş ya da yedi kez birleşmeden inmiyor. Her seferinde arzularım en uç noktasına sürükleniyor ve kafamın içi zevkten uğulduyor. Aleti, sıcak yerime girdikten sonra bütün köşeleri dolaşıyor, yukarıya, aşağıya gidiyor, deliğin dibine geliyor ve kapımı bütünüyle tıkıyor. Sonra, çok hoş hareketler yaparak benimle oynaşıyor ve ancak belli bir süre sonra zevkleniyorum. Bütün bir gece boyunca benimle birleşiyor. Bizim yatağımız, yaşamın en güzel anlarını paylaştığımız bir yer ve bizim birbirimize duyduğumuz yakınlık, susuzluğumuzu giderebileceğimiz verimli bir kaynaktır."[39]

Son olarak, omniseksüel kadının arzularının bir yansıması olan erkek ve onun nitelikleri, aşağıda aktarılan odda kadının gözünden ve güçlü bir cinsellik simgesiyle sunulur; bu erkek oldukça gençtir, güçlü kuvvetlidir, penisi sonsuza dek ereksiyon halinde kalabilir, bu aşağılık dünyada tek geçerli zekâ biçimine, kadının bedenini ve bu bedenin gereklerini tanımayı sağlayan zekâya sahiptir:

Genç bir erkeğin bana yaklaşmasını dilerim,
benim en büyük gerçeğim olmasını,
bütün gücüyle arzularımı karşılamasını
ve ruhumda, başka birini ağırlayabileceğim
en küçük bir boşluk yaratmamasını.

O, kuvvetli ve sağlam olacak,
zekâsıyla her şeyi kavrayacak,

38. *Yaşlı bir insan nasıl gençleşir,* sayfa 61
39. *Mis kokulu çayırlar,* sayfa 223.

bütün arzularımı gideremeyecek
tam yüz yıl boyunca,

Uzayan aleti bir sütun kadar
güçlü olacak,
kendi mekânını
enine boyuna kaplayacak.

Başı, canlıların önünde ışıldayan
bir fener gibi olacak,
kendini hemen ortaya atacak,
yeryüzünde ondan daha iyisi olmayacak.

Benim aletime bir çömlekçi gibi
biçim verecek, sonra da onu
arzularıma uyarak hoşnut edecek.

Onu, hamur gibi bütün kuvvetiyle yoğuracak
ve işinin peşini hiç bırakmayacak,
öne, sonra sağa, sonra da sola doğru gidip gelecek.

Bütün kuvveti ve kararlılığıyla
başını ona vuracak;
ucunu, küçük evimin
kapısına sürtecek.

Ve o an gelince sevgilim beni yere yatıracak,
yüzüstü, sırtüstü, bir yana, öbür yana.
Yanaklarımı öpecek
ve dudağımı ısıracak.

Ondaki erimiş maden gecikecek
ve birlikte yatağa yuvarlanacağız,
ben, kollarının arasındayken
ölümün yaklaştığını hissedeceğim.

Başımdan ayaklarıma dek
beni hafifçe ısıracak,
sonra öpücükleri
o en gizli yeri bulacak.

Bunun beni keyiflendirdiğini görünce
hemen bacaklarımı açacak
ve tüylerimi öpmeye başlayacak.

Sonra onu benim elime verecek
parlatayım diye; benim merhametli aletime
uzanıncaya dek bekleyip
zevklenmem için elinden geleni yapacak.

Onunla bu, çok güzel
bir ikili oluşturacaklar;
ve bendeki kımıldanışlar
giderek hızlanacak.

O "al" diyecek, ben "ver" diyeceğim
o güzeller güzelini. Bu yolu
ve bu geniş evi, en değerli varlığım için,
gözümün nuru için sakladım.

"Ey gençliğin efendisi, sen ki
ruhumu ve aklımı esir aldın,
dur ve tavsiyelerime
kulak ver.

Tanrı aşkına, onu geri çekme,
sonsuza dek orada bırak.
Karşılığında şimdi sana ruhumu vereyim ki
başına bir talihsizlik gelmesin."

Bunları söyleyince Yüce Tanrı adına yemin edecek:

"Asla onun çıktığını görmeyeceksin."[40]

Omniseksüel bağlamda cinsel gücün anlamı, kadını cinsel bakımdan doyurma kapasitesidir ve ataerkil bağlamda olduğu gibi iktisadi bir anlam taşımaz; erkeklerin temel görevi, kadınların barınma, giyinme ve beslenme gereksinimlerini karşılamak, yani fıkıhçıların o pek sevdiği deyimle nafakalarını sağlamak değildir.

"Ey vezir, Allah senden merhametini esirgemesin; şunu iyi belle: Erkekler birleşme biçimi, *aletin boyutları, kalınlığı, sertliği* ve gevşekliği bakımından birbirine benzemezler. Kadınlar tarafından beğenilmeyen erkeklerin aleti son derece küçüktür, çoğunlukla gevşektir, incedir ve sertleşmesi uzun sürer. Kadınlar sıvısını hemen boşaltan, çok geç zevklenen, göğsü taşınmayacak kadar ağır olan ve kalçalarıyla eşinin üstüne yüklenemeyen erkeklerden hoşlanmazlar. Böyleleri, eşlerine yaklaşırken en küçük bir özen göstermez ve hiçbir kaygı duymazlar. Onun göğsünün üstüne çıkmadan önce onunla oynaşmaz, onu öpücüklere boğmaz, ondaki yangını alevlendirmez ve bütün becerilerini ortaya koymazlar. Sonra da, zar zor ve büyük bir yorgunluk içinde, salınıp duran aletlerini onun için sokarlar. Birkaç kez kımıldandıktan sonra, sanki çok büyük bir iş görmüş gibi onun üstünden inerler. Bu tür erkeklerin kadınlara hiçbir yararı yoktur."[41]

Erkekler iki sınıfa ayrılırlar: Sevgi ve orgazmı sonsuza dek verebilen yararlı ve omniseksüel erkekler; bu tür becerileri göstermekte zorluk çeken yararsız erkekler. Gerçek yaşamda, kadının arzularına göre biçimlenmiş erkekler var mıdır; yoksa bu, erkeklerin gördüğü bir fantazmadan başka bir şey değil midir? Erotik edebiyatın tek amacı, bu soruyla bunalan müminleri yatıştırabilmek ve birleşme denen bu engelli yarışı sağ salim ve küçük düşmeden tamamlamak için Allah'ın lütfunu istemektir. İdealle gerçek arasında, omniseksüelle namuslu mümin arasındaki o derin uçurum karşısında yaşanan paniğe karşın, bu metinlerdeki genel eğilim oldukça iyimserdir. Gerçek şu ki, biyolojik bakımdan son derece canlı olan ortalama bir mümin, böylesi bir ta-

40. *Mis kokulu çayırlar,* sayfa 119.
41. *Ay.y.,* sayfa 138.

sarı karşısında kesinlikle hazırlıklı değildir. Nefzavi ile İbni Kemal Paşa'nın ortak görüşlerinden biri de şudur: Kadının enerjisini artıran, onu daha da kuvvetlendiren birleşme, erkeği zayıflatır ve kuvvetten düşürür:

"Tanrı seni bağışlasın ey vezir; şunu iyi belle: Birleşmenin yol açtığı zararlar saymakla bitmez. Burada yalnızca, bilinmesinde yarar gördüklerimizi zikredeceğiz... çok sık birleşmek sağlığı bozar, çünkü meni inerken, besinler içinde bulunan süt kaymağı gibi en besleyici maddeleri alır ve geriye, sağlık için yararlı olan en küçük bir şey bırakmaz. İyi beslenmeden çok sık birleşmek erkeğe zarar verir ve bazı kötü fizyolojik tepkilerin ortaya çıkmasına neden olur: Kuvvet azalır, miyopluk başlar, görme duyusu az ya da çok azalır (körlük bile görülebilir). Daha ciddi hastalıklar da ortaya çıkabilir: Kalp yetmezliği ve kaslarda uyuşukluk. Çok sık birleşen erkekler herhangi bir işe el atar atmaz yorgun düşerler."[42]

Peki, o zaman ne yapmalı? Uzmanların bu soruya verdikleri yanıt, uygarlığın "doğa"yı, kültürün de biyolojiyi yendiğini kanıtlar. Gerçek erkek kendini aşıp biyolojik verileri alaşağı edebilir; bunu yaparken de kendisini hayvandan ayıran zekâsından ve bilimden yararlanır; bilim, kendisinin ve kadının anatomisine ilişkin bilgileri öğrenmek ve bu bilgilerden yola çıkarak bir strateji geliştirmektir.

Kadının bedenini tanımak, onun en küçük arzularını bilmek ve böylece ona karşılık vermenin gizini elinde tutmak gerekir. Ancak bu tasarının başarıya ulaşabilmesi için erkeğin kendini de tanıması, üstün yanlarını ve eksikliklerini iyi hesap ederek bu anları olabildiğince iyi yönetmesi gerekir. Bu anlamda, incelediğimiz her iki kitap bilimsel yapıt olma iddiasındadır ve bu iddiaya uygun düşecek biçimde yazılmıştır. Her ikisi de başlangıçta sorunu gözler önüne serer ve öğelerini belirlerler; daha sonra bir bireşim geliştirir ve bu aşamada, okuyucunun sorunu çözmesini sağlamak için pek çok bilgi, bir o kadar da çare sunarlar. Şu noktayı bir kez daha vurgulamakta yarar görüyoruz: Kadının bedeni söz konusu olduğunda düşsel kadınların anlatımlarına başvururlar. Gösterdikleri kaynaklar arasında, bu konuda geniş deneyimi olan

42. *Mis kokulu çayırlar,* sayfa 160.

yaşlı kadınlar da vardır: Bunlardan biri de önemli ve de resimli bir erotik inceleme kitabı yazdığı söylenen Elfiye'dir.

Bütün bu kaynakların ortak konusu, kadınlara özgü zevkler ve arzulardır. Erkekleri kaynak olarak gösterdiklerinde bile, varmak istedikleri nokta, kadına özgü arzuları ortaya çıkarmak ve bu konuda bilgilenmektir. Bu tavır, kadınlık arzularının yüceltildiğini ortaya koyar ve yazarların müminlere sunduğu, buluş ve keşiflere yönelen bilimsel bir yaklaşımın doğal sonucudur; bu, her şeyden önce İslam'a özgü bir tavırdır. Müslüman Tanrı'ya göre, ibadetle bilimsel keşif arasında hiçbir çelişki, hiçbir sapma olamaz. Dünyayı, canlıları ve onların karmaşıklığını keşfetmek, ibadetin bir üst biçimidir. Nefzavi ve İbni Kemal Paşa'nın, kadın arzusunun anatomisini ve ona yanıt verecek erkek anatomisinin nasıl denetim altında tutulacağını sergilerken kullandıkları yöntem, ortodoks İslam'ın kullandığı yöntemle çakışır. Ancak ele aldıkları konu, diğerinden oldukça farklıdır; çünkü, kadının duyduğu hazzı, müminlerin düşünce ve eylemlerinin nihai hedefi olarak görürler. Oysa İslam'ın Tanrı'sı son derece kıskançtır; bütün bedeni ve ruhuyla kendilerini Tanrı'ya adamaları gereken müminlerin dikkatini dağıtabilecek en küçük bir tehdidi derhal mahkûm eder. Tanımı gereği, İslamlık itaattir; Tanrı iradesine itaattir. Bu iradeye başka birini ortak etmek, aynı coşkuyla Allah'tan başka birine hizmet etmek en büyük günahtır.

Omniseksüel evrendeki zevk arayışı, her tür eylemi ve insan düşüncesini Tanrı'nın hizmetine sokan ortodoks İslam'ın yapısını paramparça eder; erotik söylem yıkıcı bir söylemdir, çünkü Tanrı'yı her şeyin üstünde ve dünyevi yaşamın biricik amacı olarak gören ikili kutsal hiyerarşiyi yerle bir eder. Cinsel zevk, dünyevi yaşamın ve kadın bedeninin zaferidir. Gazali'ye göre, evlilik kurumunun yol açtığı ikilemlerden biri de şudur: Erkeğe kadının bedeninden yararlanma olanağı sunarken, böylesi bir zevkin Tanrı'ya olan bağlılıkla çakışmamasını sağlamak. Evlilik, birbirleriyle asla uzlaşamayacak ve bağdaşamayacak iki birim arasındaki, Tanrı ile kadın arasındaki sınırda, eşikte yer alan bir kurumdur.

"...Evliliğin yarattığı tehlikeler arasında... izinli zevkin kendi

içinde yaşadığı tehlike, kendini hep kadınlarla oynaşmaya kaptırma, onlarla birlikte olmaktan fazlaca hoşlanma, gırtlağına kadar bu tür zevklere batma eğilimi. Evliliğin yarattığı en büyük tehlikelerden biri müminlerin ruhunu ve bedenini, günler ve geceler boyu cinsel sorunlardan kaynaklanan kaygılarla uğraştırıp durmasıdır; bu tür kaygılar erkeğin ahireti düşünmesine ve onun için hazırlık yapmasına engel olurlar. İbrahim bin Edhem'in (Tanrı rahmetini esirgemesin) cümlesini işte bu çerçeve içinde kavramak gerekir: "Kadınların uyluklarının arasına sokulmayı alışkanlık haline getirenler, başka hiçbir işte başarılı olamazlar." İbni Kemal Paşa daha da ileri giderek, evlenen kişinin dünyevi yaşamı seçtiğini söyler. Yani evlilik, müminleri yalnızca ölümlü dünyayla ilgilenmek zorunda bırakır. İşte evliliğin iyilik ve kötülükleri. O halde, bir erkek için evliliğin ya da bekârlığın iyi olacağına karar vermek bir yargı hatasından başka bir şey olmayacaktır; bir yargıya varmadan önce, bu seçeneklerden her birinin taşıdığı avantaj ve dezavantajları göz önüne almak, bunları ilgili kişiye açıkça anlatmak ve işin içyüzünü bütün ayrıntılarıyla bilerek karar vermesini sağlamak gerekir..."[43]

Eğer kutsal bir hiyerarşi gelip de onu kurtarmasaydı, mümin erkek, sonsuza dek Tanrı ile dünyevi yaşam-beden-kadın arasında sıkışıp ezilecek, acı çekecekti; buna engel olmak için, fiziksel bileşen (kadın bedeni, dünyevi yaşam) önce küçültülür, sonra da sonsuza dek manevi bileşenin (Tanrı, ahiret) emrine verilir. Ataerkil İslam'da kadının bedenini küçümsemek, bir nesne olarak görmek ve kullanmak gerekir; kadın bedeni, salt yararcı ve geçici bir zevk aracı olmaktan öteye gitmemeli, erkeklerin dikkatini dağıtmamalı, ruhunu meşgul etmemelidir; çünkü o, parçalanmaya yol açan son derece önemli bir iç mihraktır.

Erotik söylem enine boyuna incelendiğinde ataerkil iktidarın, korkmakta hiç de haksız olmadığı ortaya çıkar. Müminlerin, kadının bedenini bütün yönleriyle tanımaya yönelik çabaları, erkeğin bedenini sakinleştirecek, yatıştıracak, ona hizmet edecek biçimde donatmak için harcadıkları enerji, o ülvi tasarıyı gerçekleştirmek

43. Gazali, *İhya ül-ulûm id-din*, El-Mektebetu't -Ticariyyeti-l-Kübra, Kahire.

için harcanan enerjiyi çağrıştırır; bu tasarı dinsel tasarıdır, ibadettir, yalnızca Tanrı'ya karşı bir görev olarak kabul edilmesi gereken ve yalnızca ona yaraşan tapınmadır.

Kadının orgazmı biyolojik bir veri değildir; toplumsal bir tasarıdır, bir oluşumdur; bilgiyi, yoğunlaşmayı ve iradeyi, yani insan eylemini oluşturan öğeleri, özellikle de çalışmayı gerektiren bir süreçtir. Bu çalışmanın nitelik ve niceliği, kadının boşalma ritmine bağlıdır; üç ayrı boşalma ritmi vardır:

"Bil ki, kadınlar boşalma konusunda üç kategoriye ayrılırlar: Hızlı, yavaş ve orta hızda boşalanlar... Uzun boylu ve zayıf kadınlar hızlı boşalır, kısa boylu ve dolgun olanlar da yavaş. Meme ucu sert ve çıkıntılı olanlar hızlı, bodur ve yuvarlak memeli olanlar yavaş boşalır... Kadında boşalmanın belirtisi gözlerindeki değişikliktir: Uykulu bir Arap tavşanının gözleri gibi incelir. O an geldiğinde yüzünün ve bakışlarının donup kaldığı da olur. Bazen de tüyleri diken diken olur, alın terler, kasları gevşer ve utandığı için eşinin bakışlarıyla karşılaşmaktan kaçınır. Çoğu kez boşalma sırasında titrer, nefesi hızlanır, yüzünü gizler ve duyduğu haz arttıkça dölyolunu açarak erkeğe yapışır. Bil ki, bütün bunlar boşalmanın belirtileridir."[44]

Bu ritimler, orgazm stratejisinin belirlenmesinde son derece önemlidir; çünkü bazen orgazm, erkeği belli bir disiplin içinde davranmak ve tehlikeli gerilimler yaşamak zorunda bırakır. Örneğin, kimi ritimlerde, girme derecesini ayarlamak ve kendini tutmak gerekir; oysa o an erkeğin bütün arzusu eşine girmek olabilir. Orgazma ulaşma süreci erkek için, kesinlikle bir gevşeme ve kendini unutma süreci değildir; tam tersine onun sürekli kendini tutması, disiplin altına alması ve dikkatli olması gerekir; dinsel eylemin, özellikle de ibadetin gerektirdiği nitelikler de bunlar değil midir?

"Kadınların iki kategoriye ayrıldıkları söylenir: Şağra ve Ka'ra. Eşinin hangi kategoride yer aldığını öğrenmek istiyorsan onu sınaman gerekir. Penisini ona sok; kımıldanmaya ve sal-

---

44. *Yaşlı bir insan nasıl gençleşir,* sayfa 61.

lanmaya başlarsa, gözleri kapanır, gözbebekleri kaybolursa şağradır. Bu durumda penisinin yalnızca yarısını sokmalısın. Tam tersine, sanki sen hiç girmemişsin gibi kımıldamadan duruyorsa bütün penisini sok; işte o zaman gülmeye, seni ısırmaya ve altında kımıldanmaya başlayacaktır."[45]

Dinsel eylem tasarısında olduğu gibi burada da uyulması gereken bir dizi kural vardır; ne var ki, dinsel eylemde tapınma nesnesi olan tanrı, hiçbir fiziksel belirtisi olmayan bir soyutlamadır; oysa orgazm tasarısı erkeği birtakım nitelikleri edinmek, kadın bedeni önünde diz çökmek ve onun "reda"sını, yani rızasını istemek zorunda bırakır. Orgazm tasarısı, yalnızca bu yanıyla bile pagan ibadetin, İslam öncesi dönemdeki putperestliğin davranış biçimlerini anımsatır; nitekim, Cahiliye dönemindeki putların büyük bir bölümü kadındır:

"Ey vezir, Allah senden merhametini esirgemesin; şunu iyi belle: Birleşmeden önce arzu duyuyorsan, sen ve eşin güzel kokular sürünün, sonra bütün biçimleri deneyerek oynaşın: Birbirinizi öpün, hafifçe ısırın, emin, yalayın, kucaklayın, sıkıca sarılın; öyle ki kadın kendiliğinden ve gönül rızasıyla birleşsin."[46]

Metodolojik bakımdan daha titiz olan ve sorunlara pedagogca yaklaşmaya çalışan İbni Kemal Paşa, müminlerin o ateşli anlarda daha kolay anımsayabilecekleri bilgiler sunarak onlara yardımcı olmak için, bazı hareketleri yönlendirmeye yönelik kategoriler verir. Onun öğütleri, kadının hazlarını konu alan bir öğretiden farksızdır:

"...Kadının bedeninde öpülmesi gereken yerler şunlardır: Uyluklar, gözler, dudaklar, alın, saçlar, memeler, kulak memesinin iç bölümü, göbek, dölyolunun içi ve son olarak kalçalar. Isırılması gereken yerler şunlardır: Yanaklar, alt dudak ve kulaklar. Tırnaklarla hafifçe gıdıklanması gereken bölümlere gelince: Ayak tabanı ve uylukların iç bölümü. Ellerinizle hafifçe onun ayak bileklerine, uyluklarının dış bölümlerine, kollarına, göbeğiyle karnı arasındaki bölüme vurabilirsiniz; ancak bu tür hareketlerin yalnızca yavaş boşalan kadınlarda uygulanabileceğini unutma...

---

45. *Yaşlı bir insan nasıl gençleşir*, sayfa 41.
46. *Mis kokulu çayırlar*, sayfa 147.

Hızlı boşalan bir kadına böyle davranırsan onu rahatsız edebilirsin."[47]

Orgazm tasarısıyla ilgilenen herhangi bir insanın, kadın bedenine can veren ritimleri ve çevrimleri nasıl derinlemesine bilmesi gerekiyorsa, kadının cinsel organını da bütün ayrıntılarıyla, hatta belki aşırı bir merakla öğrenmeye çalışması gerekir:

"Penisin girdiği delik dışında kadının iki deliği daha vardır... Bunlardan biri bızırın altındadır ve idrar buradan akar. İkincisi de bunun hemen altındadır ve atmık buradan boşalır... Zaten bu iki delik birbirine oldukça yakındır. Ancak, idrarın çıktığı delik göründüğü halde diğeri görünmez. İki delik arasındaki uzaklık, yaklaşık bir parmaktır. Bu ikinci küçük delik önemlidir, çünkü bunun varlığından ve işlevinden haberdar olanlar, kadının boşalma ritmini hızlandırmak için ondan yararlanabilirler. Onu; penisle ya da parmakla çok yavaşça okşamak yeterlidir. Özellikle, ani ve sert hareketlerden kaçınmak gerekir. Bu delikten nasıl yararlanmak gerektiğini bilenler, kadını hızla doyuma ulaştırabilirler; böylelikle o kadına olan bağlılıkları artar ve kadının büyük bir aşkla kendilerine bağlanmasını sağlarlar. Oysa bu delikten haberdar olmadığı için gerekli önlemleri alamayanlar, hele bir de penisleri küçükse, kadınları kendilerinden nefret ettirirler. Yusuf kadar güzel olsalar bile..."[48]

Doğa tarafından ayrıcalık tanınmamış olanlar, yani aleti omniseksüel kadının benimsediği kalıba uymayanlar herkesten çok özen göstermeli, kendilerini sınırlayan eksiklerini gizlemek için gerekli bütün bilgileri edinmeli ve bu bilgilere dayanarak belli bir strateji oluşturmalıdırlar. Öpücük ve okşama gibi araçları kullamanın yanı sıra erkek, duruş tekniklerine egemen olmalı, kadın ve erkek bedenlerinin ikilliğini devingen ve dinamik bir birliğe dönüştürebilmeli, böylesi bir birliğin dayattığı, kendisine ait olmayan ve tümüyle yabancı olan bir ritme, kadın hazzının ritmine katlanabilmelidir. Erotik tasarı, erkeğin kadın arzusu üstünde bir yansımasıdır ve giderek onu bu arzunun bir aracı olmaya dönüştürür; oysa ataerkil tasarı, ilkesel olarak erkek arzusu çev-

47. *Yaşlı bir insan nasıl gençleşir*, sayfa 68.
48. *Ay.y.*, sayfa 68.

resinde biçimlenir. Kadını doyuma ulaştırabilecek duruş biçimleri için gösterilen kaynak, oldukça sık ve farklı erkeklerle birleşen kadınların tanıklığıdır:

"Nikâhsız yaşayan kadınların, pek çok erkekle ilişki kurdukları için ve hatta kimi kez art arda yirmi otuz kişiyle birlikte oldukları için bu konuda geniş bir bilgi edinme olanakları vardır; bu kadınlar durumlarından yararlanarak her erkekten farklı teknikler öğrenirler. Bu alanda bilgilenmek isteyenler onları, meslek yaşantıları boyunca öğrendikleri teknikleri öğretme konusunda zorlamalıdırlar. Genellikle size, olayın akla gelmedik yanlarını gösterecek, o güne dek hiç duymadığınız sesleri ve şehvet dolu yakarışları duymanızı sağlayacaklardır."[49]

Örneğin, İbni Kemal Paşa'yı epeyce etkilediği anlaşılan Elfiye, kendisinden daha deneyimsiz olan kadınlara, on biri sırtüstü uzanarak, on tanesi oturarak, onu da yan yatarak gerçekleştirilen, tam otuz bir tane birleşme biçimi öğretir. Bunlardan başka, çok daha akrobatik başka bazı tekniklerin ayrıntılarım anlatır; bunlardan onu çömelerek, onu da secde duruşunda gerçekleştirilmektedir. Hepsi de fantezi, düşgücü ve nükte bakımından birbirleriyle boy ölçüşebilecek duruşlardır ve açık saçık tiyatro oyunlarınınkine benzer adlarla anılmaktadırlar: "Alışkanlık" (Neyku'l-Ade); "ustaların çiftleşmesi" (Neyku's Sade); "konformist" (Et-Tekabu'l); "tembelin duruşu" (Neykü'l Kesseli/; "telkin" (El-Mukterih); "elveda" (El-Vedaa'); "uzmanların çiftleşmesi" (Neykü'l-Muhtessin); "amatörler"in tekniği (Neykü'l Velaa')...[50]

Ne var ki, oğlancılık ustası bir kadının önerileri yanında Elfiye'nin ortaya koyduğu teknikler hiç kalır. Efendisi, satın aldıktan sonra kadının kendisini bütün alanlarda sınadığını anlatır. Kadın efendisinin oğlancılık konusunda pek az ve derme çatma bilgilere sahip olduğunu görünce bu sanatı ciddi bir biçimde ona öğretmek için kolları sıvar. Ona on altı duruş biçiminden söz eder ve ve iyi bir eğitici olduğu için, bu biçimleri uygulamalı olarak kendi üstünde deneyebileceğini söyler. Ona "En iyi öğretme yöntemi uy-

49. *Yaşlı bir insan nasıl gençleşir,* sayfa 111.
50. *Ay.y.,* sayfa 64.

gulamadır" der. Kadının efendisi bu dersler sırasında, özellikle de dokuzuncu duruşu denerken olayların kendisini tümüyle aştığını anlatır: "Kalkmak istedim. Bana 'Kesinlikle kımıldama' dedi. Cinsel organımı eliyle tutup kendi organının içinden çıkardı, ağzına soktu; yeniden sertleşinceye kadar onunla oynadı ve emdi..."

Teknikler ve duruş biçimleriyle ilgili bölümde, efendi-köle ilişkisi tam anlamıyla altüst olur; merak ve kaygı içinde bekleşen erkekler öğrenci ve aday konumuna düşerler; kendinde yönetme ve baskı uygulama hakkını gören köleler ise eğitici konumuna ulaşırlar. Mümin erkekler, omniseksüel erkek konumundan oldukça uzaktırlar. Onun eşine verebileceklerinin tümü, eşini doyuma ulaştırabilecek şeylerin çok küçük bir bölümüdür. Bu yüzden de erkeklerin, kendi fiziksel oluşumlarına sıkı sıkıya ve ister istemez bağımlı olan sınırlarını iyi bilmeleri gerekir. Her erkeğin kendi ritmini yakından tanıması gerekir; yoksa, sağlığı bozulabilir:

"Şeyh Es-Sikilli, bireyin sağlığına zarar vermeyecek en uygun birleşme ritmini, dört ayrı mizaca göre şöyle sınıfladı: Hareketli ve ağırkanlı erkekler ayda iki ya da üç kez çiftleşebilirler. Hırçın ve çabuk öfkelenen erkekler ise ayda bir ya da iki kez çiftleşebilirler. Yaşıtlarını yakından gözlemlemiş biri olarak şunu da eklemeliyim: Gece gündüz hemen hemen hiç yorgunluk hissetmeden birleşen insanların, bir süre sonra hastalandıklarını gördüm. Bunlar gözle görülür ya da gizli kalmış hastalıklardı ve hiçbirinin nasıl tedavi edileceği bilinmiyordu."[51]

İşte bu yüzden Nefzavi, kötü kalpli kadınlar kategorisi içinde "kocasının önünde soyunup dökünenler ve kendi zevki için onu tahrik edenlerle yatakta sürekli kocasına dokunmaya çalışanlar"ı sayar. Zaten bazı duruş biçimleri erkekler için son derece zararlıdır ve onların sağlığını, bir daha düzelmemek üzere bozabilir:

"Ayakta çiftleşmek eklemleri mahvedebilir ve uzun vadede kronik titremelere yol açabilir. Yan yatarak çiftleşmek siyatike neden olur; yüzüstü çiftleşmek sırtı hırpalar, görme duyusunu zayıflatır ve miyopluğa yol açar... Kadın suyunu akıtsın diye sırtüstü yatıp onu da üstüne oturtmanın sonucunda, erkeğin sırtında, böbreklerinde ve kalbinde ağrılar ortaya çıkabilir. Eğer idrar yollarına

---

51. *Mis kokulu çayırlar*, sayfa 161.

bu suyun bir damlası girecek olursa, erkeğin makat bölgesinde iltihaplanma olur ve bu hastalık ölümcüldür. Birleşmeden sonra fazlaca hareket etmek, cinsel organı hemen yıkamak deride kronik bir iltihaplanmaya yol açar. Çok sık çiftleşmek sağlığı bozar, vb."[52]

Bu ne baş döndürücü bir boşluk! Omniseksüel kadının "güçlü kuvvetli, her şeyi zekâsıyla kavrayabilen, benim bütün isteklerimi doyuma ulaştıramayan ve yüzyıl boyunca da ulaştıramayacak olan" diye tanımladığı erkekle, en küçük bir hareket yapınca bitkin düşen, kaslarını inciten, birazcık çaba gösterince siyatike yakalanan, titreme geçiren ve miyop olan bu hastalıklı yaratık arasında ne korkunç bir uçurum var! Bu uzaklığı nasıl kapatmalı? Kapatılamıyorsa, nasıl etmeli de bu iki erkek imgesini birbirine yaklaştırmalı? Neyse ki, yazarlar mümin erkeklerin önüne, umuda giden iki yol açarlar: Diyetetik ve büyü. Birinci yol, cinsel eylemle tükenen kuvveti yerine getirebilecek özel besinlerden yararlanarak enerji depolamayı sağlar. İkincisi ise mucizeler yaratır: Penisi büyütmek ve genişletmek, penisin geceler boyu sert kalmasını sağlamak, boşalmayı geciktirmek ve son olarak, sevilen kadının dölyolunun başkalarına kapalı kalmasını ve ulaşılmaz olmasını sağlamak. Nefzavi bu konularda birkaç reçete vermekle yetinir. Çiftleşme kapasitesini artırarak, yitirdiği gençliği bulmaya çalışan yaşlılara bütün kitabını adayan İbni Kemal Paşa ise her biri özenle işlenmiş tam yüz elli reçete sunar.

İktidarsızlığın yarattığı sıkıntılar, erken boşalma, penisin boyuna ilişkin takıntılar, penisi büyütmenin, uzatmanın ve genişletmenin yolları... İşte klasik tıbbın irili ufaklı pek çok kitabından bölüm başlıkları. Farklı fiyatlardan satılan ve her zaman, kitapçı vitrinleriyle cami girişlerindeki standları süsleyen bu kitapları, mümin erkeklerin büyük ilgisine mazhar olduklarına göre rehber kitaplar arasında saymak zorundayız. Es-Süyuti, *Er-Rahme Fi't-Tıb ve'l-Hikme* adlı kitabının "çiftleşme gücünün artırılması" bölümünde altmış reçete verir; bu reçetelerde önerilen bazı iksirler öylesine etkilidir ki "erkeğin cinsel enerjisini, bütün bir gece boyunca hiç durmaksızın çiftleşmesini sağlayacak kadar artırabilir."

52. *Mis kokulu çayırlar,* sayfa 160.

Nitekim, bu iksirler hiç aksatılmadan içilirse, "penis, hep gelişmiş ve ereksiyon halinde kalacak, hiçbir zaman gevşemeyecektir."[53]

İmam Es-Süyuti'nin önerdiği kimi iksirler o denli etkilidir ki, bir kez içen daha önceleri yaşadığı sorunun tam tersini yaşamaya başlar; yani, penisi sürekli olarak ereksiyon halinde kalır ve "aleti, üstüne defalarca soğuk su akıtmadıkça da gevşemez."

Aynı imam, orgazmı (18 reçete) ve penisi genişletmeye yarayan işlemleri (10 reçete) özel bölümlerde ele alır. Bunlardan başka 6 reçetede kadının cinsel isteğini azaltmanın yollarını verir ve sevilen kadının dölyoluna başkalarının girmesini engelleyerek onu zina yapmaktan alıkoyan 15 işlem sunar.

Eş-Şeyhü'l-İmam İbrahim bin Abdürrahman bin Ebi Bekr el-Ezrab'a gelince; *Tahsilü' l-Menafi' Fi't-Tıb*[54] adlı kitabının "Erkeğin, gereğinden çok çiftleşmemesi gerekir" adlı bölümünde, konu enine boyuna ele alındıktan sonra erkeğin cinsel gücünü ve isteğini artırma, penisini büyütme yöntemlerine ve buna karşılık kadının cinsel isteğini azaltmaya yönelik reçeteleri irdeleyen bölümler yer alır.

Bu reçetelerin sayıları kadar simgesel içerikleri de oldukça dikkat çekicidir. Büyük bir bölümünde, en temel büyü mekanizmalarına yer verilir: Cinsel isteklerinin çokluğu ya da cinsel organlarının büyüklüğüyle tanınan hayvanların bedeninden bazı parçaları ya da cinsel organlarını üstünde taşımak, kendi bedenine sürmek ya da bunlara dokunmak. Cinsel isteği artırmak için çiftleşme sırasında üstünde bir ayının safrasını, bir dövüş horozunun taşaklarını ya da bir eşeğin kılını bulundurmak yeterlidir. Bir tilkinin kuyruğuna dokunmak mucizeler yaratır ve harcanan enerjinin yeniden kazanılmasını sağlar. Bir erkeğin kendi kamışını ayı yağına, boğa atmığına, kartal yumurtasının sarısına ya da daha iyisi, kaplan beyni ezmesine bulaması penisinin boyunu uzatır, dayanıklılığını artırır.[55]

Bütün bunların yanı sıra bu alanda mucizeler yaratmanın en

53. *Er-Rahme fi't-Tıb ve'l-Hikme* (Tıpta ve Hikmette Merhamet), El-Mektebe, Es-Sahafiyye, Beyrut.
54. El Mektebe, Essabiyye, Beyrut.
55. *Yaşlı bir insan nasıl gençleşir,* sayfa 26.

yaygın yolu ağızdır. Ağız, verilen reçetelerin çok büyük bir bölümünde cinsel gücün anahtarıdır. Yutma olgusu, cinsel bakımdan zayıfladığını hisseden erkeğin yeniden güç kazanmasını ve cinsel iştahını artırmasını sağlayan en temel araç ve en önemli harekettir. Yutmak ayrıcalıklı bir davranıştır; cinsel gücün yeniden kazanılmasını sağlar ve sallanıp duran kamışları şehvetle uyandırır. Süt çocuğunun enerjisi potansiyel bir enerjiden başka bir şey değildir; potansiyel enerjisi tükenen erkek o günlere geri döner ve süt çocuğu gibi, yalnızca ağız yoluyla enerji kazanmaya çalışır. Başka bir deyişle, hoşa gitme ve sevilme arzusuyla yanıp tutuşan erkek kendi benliğindeki çocuğu gün ışığına çıkarır.

Başka canlıların cinsel organını yutmak harikalar yaratan bir eylemdir: Kurdun ve kirpinin penisiyle, tilkinin, eşeğin ve horozun taşaklarıyla mucizeler yaratılabilir. Bunlara göre çok daha sıradan besinler sayılan bal, süt, yumurta ve soğan, fıkıh bilginlerinin önerileri içinde ayrıcalıklı bir yer tutarlar. Besleyici değeri yüksek olan yiyeceklerin egemen azınlık tarafından tüketildiği bir toplumda vezirlerin, kralların, vb. önünde açılan diyetetik kapısı onları ebedi gençliğe götürür; geçiş sırası diğer müminlere gelince de kapanıverir: "Sürekli çiftleşmek isteyenlerle sürekli çiftleşenlerin özel macunlar, kuvvetlendiriciler, şifalı otlar, et, hint baharatı, bal, yumurta ve bunlara benzer daha pek çok şeyden bolca yemesi gerekir; iyi beslenmeksizin sık sık çiftleşmek erkeğe zarar verir ve bazı zararlı fizyolojik tepkilerin ortaya çıkmasına yol açar: Kuvvetten düşer, miyopluk başlar, görme duyusu zayıflar, hatta tümüyle azalıp körlüğe kadar gidebilir."[56]

Cinsel gücü artırmak için ağzı kullanmanın daha kolay bir yolu dünyayı değiştirecek, uyuyan kamışı canlandıracak o büyülü sözcükleri söylemektir. Kemal Paşa, erken boşalmadan mustarip olanlara şu sözcükleri söylemelerini önerir: "Ah-Ah-Driyat-Dit-Dit-Datat-Datat." Yalnızca bu sözcükler, büyünün gerçekleşmesi ve âşığın işini dilediği kadar uzatması için yeterlidir.

Erotik söylem bir korku çığlığıyla bütün pırıltısını bir anda yi-

56. *Mis kokulu çayırlar,* sayfa 160.

tiriverir: Üstlendiği görevi başaramama, doyumsuz kadını orgazma ulaştıramama korkusu. Bu başarısızlık korkusu, bu kendi kendini hadımlaştırma tehlikesi affedilmeyecek bir yanılgı karşısında haklı olarak verilen bir cezadır; bu günahı işleyenler dinden sapmış, İslam'ın karşısında yer alan en kâfirane inancı benimsemiş, Allah dışındaki tanrılara tapınarak çoktanrıcılığa yönelmiş kişilerdir. Daha da kötüsü, erotik yanılgıya düşen fıkıh bilginleri şeytansı bir meraka kapılmış ve bu merak sonucunda, kadının arzu ve iradesinden yola çıkarak dünyayı biçimlendirmişlerdir. İmanlı erkekler, sofu imamlar ve şeyhler, topluluğun birlik ve bütünlüğünü sağlamlaştırma arzusuyla yola çıkmış, ancak ölümcül bir günah işleyerek kadının arzusunu araştırmışlardır. Böylesi bir yanılgı, hepsinin yolunu yitirmesine neden olmuştur.

Erotik söylemdeki sapkınlığın ölçütü aşağıda olanı, bağımlı olanı, baskı altında olanı, bastırılmış olanı, yadsınanı araştırma arzusudur. İçtihadi ortodoks yöntemde yalnızca efendilerin iradesinin incelenebileceği kabul edilir; kölelerin iradesinin lafı bile edilmez. Nefzavi ve İbni Kemal Paşa gibi imamlar Allah'ın koyduğu sınırlamaların çok ötesine geçer, insanoğluna özgü meraka set çeken, ilgilenme, araştırma ve öğrenmeyi sınırlayan eşiklerin üstünden atlarlar. İnceledikleri konu gayri meşru bir konudur; barbar belleğinin derinliklerinden Cahiliye döneminin fosillerini çıkarırken değerlerin ters yönde oluşturulduğu, dengelerin ters yönde kurulduğu, köle kadınların efendi, efendilerin de köle olduğu bir dünyayı gözler önüne sererken onlar da en az okuyucuları kadar şaşkındırlar. Onlar, erkeğin narin, kadınınsa dayanıklı olduğu ve kadın arzusunun ritmiyle işlenmiş bir evreni çağrıştırırlar. Bu evrende, sürekli olarak yenilenen enerjinin kaynağı dölyoludur; penis ise güçsüz ve iktidarsızdır.

Bilimadamları, Müslüman bilginler, Şeyh Sidi Muhammed Nefzavi ve "asrın bilgini" Şemsettin Ahmet bin Süleyman Kemalpaşazade, kadın arzusunun keşfi işinin içinden hadım edilmiş olarak çıkacaklarını bilmezler kuşkusuz. Erotizm dünyasına doğru yolculuk yaparken onları da yanlarına alan erkekler, evlerine sorunlu bir penisle dönerler; hep ereksiyon halinde kalmasını sağ-

lamak için onu sürekli beslemek, güçlendirici merhemlere bulamak gerekir; çünkü, omniseksüel kadınla yüz yüze kalan erkeğe, hep böyle dimdik kalabilen bir penis yaraşır.

Dinginliğin, boşluğun ve hoşluğun tapınağı olan haz, cinsel bir hapishaneye dönüşür; kendi cinsel organına indirgenen erkeğin var olmasını sağlayan tek koşul, bu organın sertleşebilirliği değildir; bundan başka, kendisi de bir vampir-dölyoluna indirgenen kadını doyuma ulaştırabilecek ölçülerde olması gerekir. Arzu tapınağına sırf eğlenmek için giren bilginlerimiz buradan sakatlanmış hem de cinsel bakımdan sakatlanmış olarak çıkarlar. İşte erotik söylemin ayırt edici özelliği: Bu evrene açılan insanoğulları, iktisadi ve siyasal boyuttan yoksun kalırlar; hiçbir zaman onları doğayla mücadele ederken göremezsiniz; onlar, hiçbir zaman, doğadaki yaşamsal zenginlikleri bulup ortaya çıkarmak için uğraşmaz, belli bir insan grubunun yaşamda kalmasını sağlayacak bu zenginliklerin dağılımıyla ilgilenmezler. Erotik evrende "gerçek", cinsel organlara indirgenen bir "gerçek"tir; bu evrende, gerek erkekler gerekse kadınlar kendilerini tüm benlikleriyle sunarlar; onları harekete geçiren tek ve biricik amaç, en dar anlamıyla cinsel hazdır. Cinsel haz ise şudur: Kollar, bacaklar, memeler, dölyolu, fallus gibi maddi boyutlarına indirgenmiş iki fetiş beden arasında gerçekleşen ve tümüyle mekanik sayılabilecek bir dizi dokunuş. Orgazma gelince; bu nihai hedef, kendisi de mekanik olma özelliği gösteren bir sürecin çevresinde gelişir ve bu sürece eklemlenir: Ereksiyon.

Erotik söylemin konusu olan kadınla erkek, bedenleri en dar anlamda cinsel organlara indirgenmiş canlılardır; çünkü, erotik evrenin yurttaşları kısırdır. Zaten çoğalmak, onları hiçbir yönüyle ilgilendirmez; onların tek ve biricik hedefi ve amacı hazdır. Ne var ki bu amaç, bu haz kadın arzusunun araştırılmasını ve keşfedilmesini gerektirmekle birlikte, tümüyle erkeklere özgü bir girişim, bir deneydir. Erotik söylem, kadın arzusunun erkekte temsil edilişidir. Nitekim, Şeyh Nefzavi ve Kemalpaşazade'nin, kadının arzusuna ve hazzına ilişkin düşünceleri de bu doğrultudadır. Kadın dünyasının erkek tarafından keşfedilmesi gerçek bir istila halini alır. Bu istilanın boyutlarını belirleyen, ev sahibinin, yani

kadının insanlık değerlerinin ne ölçüde ihlal edildiği ve yine kadının, fetihçi erkek bilgisinin iradesi tarafından ne ölçüde kısır ve her şeyi bilen bir cinsel organa indirgendiği olgusudur. Kendi seçtiği istila yöntemiyle fetheden, yani bir başkasıyla iletişim kurmak yerine onun üstüne izdüşüren bu erkek kâşif, bir anda fatih konumuna yükselir. Yöntem düzeyinde yaptığı bu basit seçimden sonra, yani izdüşüm yöntemi uygulanınca, araştırılan kişinin irade ve düşüncesinin yerini araştıran kişinin irade ve düşüncesi alır.

Yalnızca erkek öznelliğine göre değerlendirilen arzular dünyası iki yaratık doğurur: Bedenleri bozulmuş ve acımasızca çirkinleştirilmiş, robot bir dölyoluna ve robot bir fallusa indirgenmiş bir kadınla bir erkek; bu yaratıkların insanlığı tasfiye edilerek cinsel organa bağımlı bir organizma oluşturulur.

Erotik İslam bilimine gönül veren bilginlerin, zevk âleminin yurttaşları olarak gördükleri bu dölyolu-kadınları ve bu fallus-erkekleri, ortodoks görüşleri benimseyen, yasama yetkisini ve iktidarı elinde tutan İslam'ın, içtihadi İslam âleminin yurttaşlarıyla karşılaştırmak gerekir; bu evrenin var olma nedeni kutsal bir amaca dönüştürülmüştür: Bireyin davranışlarını Tanrı iradesine bağımlı kılan kutsal bir yasa oluşturmak. Böylelikle bireyin dünyada ve ahirette mutlu olması güvence altına alınır.

IV. ORTODOKS SÖYLEM

A. Söylem ve iktidar

Her söylem dünyayı kendi önceliklerine ve kendi amaçlarına uygun olarak yeniden yaratır ve biçimlendirir. Her söylem, gerek kadın gerekse erkek bedenlerini kendi önceliklerine ve kendi amaçlarına uygun olarak yeniden yaratır. Ortodoks İslam söylemi kendini bir yasallık söylemi olarak tanımlar; oysa, tanık olduğumuz gibi yalnızca "buradaki ve şimdiki" hazla ilgilenen erotik söylemde bu boyutun en küçük bir izine rastlanmaz. Erotik söylemin konusu olan bedenler fetişleştirilmiş, maddi ve fiziksel boyuta indirgenmiş, her tür düşünsel ve duygusal boyuttan özenle arındırılmış birimlerdir. Ortodoks İslam ise bunun tam karşıtı olan bir bakış açısı sunar; onun niyeti maddeyi tinselleştirmek,

ona yeni bir kapsam kazandırarak sonluyu aşmak ve sonsuza ulaşmaktır; böylelikle insan yaşamının amacı değişecek, insanoğlu sonsuza, ahirete, cennete kavuşmayı, hatta tüm manevi değerleri yeniden canlandırmayı hedefleyecektir. Ortodoks İslam, bir toplum tasarısı olarak maddi dünyayı, insan yaşamının hedefi ve kanıtı sayılan manevi dünyanın egemenliği altına sokar. Kısacası erotik söyleme taban tabana zıttır; çünkü erotik söylemde maddenin tek amacı yine kendisidir ve ancak kendine benzeyen başka bir beden üstüne kapanmak için açılır. Erotik söylemde kadın, fiziksel bir düzenekten başka bir şey değildir; başka bir deyişle, erotik söylem kadının bütün bedenini eriterek onu dölyolu kalıbında yeniden biçimlendirir. Peki ya ortodoks söylem bize nasıl bir kadın tipi sunar?

Kadın bedeni çok çeşitli düşünsel, duygusal ve fiziksel boyutları ve potansiyelleri olan bir beden midir? Yoksa bu söylem kadın bedeninin bazı parçalarını, şu ya da bu düzlemde kesip atar mı? Bu söylemin betimlediği haliyle, kadın bedeni fetişleşmiş ve manevileşmiş bir beden midir?

Bu soruların yanıtlarını aramaya başlamadan önce ya da daha doğrusu bu soruların yanıtlarını bulabilmek için, tarihsel gerçekliği ve manevi boyutu içinde İslam'ın bu konuya ilişkin yaklaşımını kabataslak ortaya koymalıyız.

İslam'ın sözcük anlamı "Allah'ın iradesine boyun eğmek"tir; bu irade, Arapça olarak Muhammet peygambere açıklanır. Muhammet 571'de, o zamanlar Arap yarımadasının başkenti olan Mekke'de Kureyş kabilesinde dünyaya gelir. 40 yaşına gelince Allah ona Kuran'ı, yani kutsal sözleri, kendisine en yakın meleklerden biri olan Cebrail aracılığıyla göndermeye başlar ve bu sözleri yaymasını buyurur. Vahyedilen ilk surede Peygamber'e, bilinmeyenleri okuması çağrısında bulunulur:

1. İkra (oku),
yaratan Rabb'in adıyla.
2. O insanı bir alâktan yarattı.
3. İkra (oku),
Rabb'in en büyük kerem sahibidir;

4. Ki O, kalemle öğretendir.
5. İnsana bilmediğini öğretti...[1]

O halde İslam, vahyedilen dini okumak, onu anlamaya çalışmak, kendini ona uygun hale getirebilmek için onu yorumlamaktır. Tapınma, kendi başına, oldukça basit kurallara bağlıdır. Müminlerin beş temel "ibadet" biçimini yerine getirmelerini gerektirir:

–İlki "kelime-i şahadet"tir. Bu, kalıplaşmış bir tümce, inancı ortaya koyan bir ilkedir:

La ilahe ilallah (Allah'tan başka Tanrı yoktur)
Muhammedün resulullah (Muhammet Allah'ın elçisidir).

Şahadet ahirete, yani kıyametteki yargı gününe inancı da kapsar. Allah'ın iradesine boyun eğenler, yargılandıktan sonra O'nun sağında duracak, sonra da cennete gönderilecekler, diğerleri ise cehennem ateşine atılacaklardır.

–İkincisi "salat", yani namazdır. Müminlerin günde beş vakit namaz kılmaları gerekir; ilk dua vakti güneş doğduktan sonra başlar, son dua da gece olduktan az sonra edilir. Namaz, çok kısa bir süre içinde gerçekleştirilmesi gereken bir tür meditasyondur. Mümin, herhangi bir yerde (işyeri, ev, sokak, tarla, vb.) yüzünü Mekke'ye çevirir; kendi çevresinde olup bitenleri ve günlük yaşantının sıkıntılarını unutmaya, Allah ile bağlantı kurmaya çalışır. Bir dizi simgesel beden hareketinin ve okunması gereken duaların dışında namazın temel işlevi, gerçeklikle olan bağları koparma ve düşünceleri Tanrı'nın varlığı üstünde yoğunlaştırma kapasitesini çok kısa bir zaman dilimi içinde artırabilmektir. Namaz, dikkat üstünde denetim kurmaya yönelik bir alıştırmadır.

–Üçüncü ibadet "oruç"tur. Müminler, yılın dokuzuncu ayı olan Ramazan boyunca, tan yerinin ağarmasından güneş batıncaya dek yemek yemez, ağızlarına hiçbir içecek sürmez, sigara içmez ve sevişmezler. Bu ibadet, bedenin gereksinimlerini denetim altına al-

1. XCVI. sure, Alâk (kan pıhtısı) suresi, Ali Bulaç'ın çevirisi, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Anlamı*, Girişim Yayınları, 1990. (Ç.N.)

maya yönelik bir alıştırmadır. Müminler, çok az tüketerek ve tüm zevklerden vazgeçerek irade ve dayanıklılıklarını artırmaya çalışırlar.

–Dördüncü ibadet biçimi "zekat"tır. Zekat, mümin Müslüman'ın, içinde yer aldığı topluluğa ödediği bir tür vergi, yerine getirmesi gereken bir tür maddi yükümlülüktür.

–Son ibadet biçimi "hac"dır; hac, maddi olanakları elveren müminlerin Mekke'yi ziyaret etmeleridir. Ulaşım olanakları gelişmeden önce müminlerin yaşamında en büyük hedef hacca gitmekti. Bu uzun yolculuğa çıkmadan önce müminler kendilerini bir sürü insanla tanışmaya, kendi dar çevrelerinden çıkmaya, kendileri üstünde düşünmeye ve bu uzun yolculuğa hazırlarlardı. Bu ibadetin özü mekân değiştirmeye dayanır; bu yolla müminlerin, maddi yaşam mücadelesinin ve kaygılarının dışına çıkmaları sağlanır. Hac, fiziksel ve simgesel bakımdan yer değiştirerek başka bir mekâna gitmektir. Burası ayrıcalıklı, farklı ve sıradışı bir mekândır. Bu mekân Mekke'de bulunan bir tapınaktır, Kâbe'dir; burası mükemmelliğin, yani Tanrı'nın kendi varlığını ortaya koyduğu yerdir.

Ne var ki bu ibadetleri mekanik olarak yerine getirmek iyi bir Müslüman olmak için yeterli değildir. Mekanik olarak başını sağa sola çevirmek, ayağa kalkmak, diz çökmek ve secdeye varmak ibadetin özünü ihmal etmekten başka bir anlam taşımaz. Tanrı, iyi bir Müslüman'ın ibadet kuralları dışında kalan başka pek çok konuda özen göstermek zorunda olduğunu söyler; iyi bir Müslüman, yalnızca manevi yaşantısında değil, din dışı yaşam biçimlerinde, yani sivil ve askeri yaşantısında, kendi insanlarıyla ve başkalarıyla *ilişkileri kapsayan yaşantısında da dikkatli olmalıdır.* İyi bir Müslüman olmak ne demektir? Kuran, bu soruya oldukça açık ve kesin bir yanıt verir. Yaşam boyunca her davranışı belli bir disipline bağlı kılmak, başkalarının varlığının bilincinde olmak. Burada sözü edilen başkaları, onun kendi insanlarıdır, içinde yer aldığı topluluktur. Müslüman olmak "kolektif düşünmek"tir, başkalarını görmezden gelen bir bencilliğe kapılmamaktır. Müslüman olmak, her şeyden önce, topluluğun korunmasına yönelik gereksinimleri karşılamaya her zaman hazır olmaktır.

Yüzlerinizi doğudan ve batıdan
yana çevirmeniz iyilik değildir.

Ama iyilik, Allah'a,
ahiret gününe, meleklere,
Kitap'a ve peygamberlere iman eden;
O'na olan sevgisine rağmen,
malı yakınlara, yetimlere, yoksullara,
yol oğluna, isteyip-dilenene
ve kölelere veren;

namazı dosdoğru kılan,
zekatı veren
ve ahiretleştiklerinde ahitlerine vefa gösteren ile
zorda, hastalıkta ve savaşın kızıştığı zamanlarda
sabredenler.
İşte bunlar, doğru olanlardır
ve müttaki olanlar da bunlardır.[2]

Bu ayet, İslam mesajının özünü ortaya koyar; yanı sıra sivil ve askeri görevlerle inançlar ve günlük davranış arasındaki sıkı bağları kapsayan bütünselliği vurgular. Eğer kişi Müslüman Tanrı için dua etmekle yetiniyor ve içinde yer aldığı topluluk tehdit altındayken onu savunmaya çalışmıyorsa kesinlikle kötü niyetlidir. İşte bu yüzden İslam'daki bu bütünsellik boyutunu aydınlatmak gerekir. İslam, zamanı yaşamanın bir biçimidir; bir takvimdir, bir saattir; uluslararası bir stratejidir; nihayet İslam bir yasadır, toplumsal bir sistemdir.

Bir toplumun Müslüman olup olmadığını belirleyen olgu, o toplumun şeriata itaat edip etmediğidir. İslam'ın kozmopolit, inanılmaz ölçüde esnek ve canlı, teknolojik bilime ve onun çalkantılarına meydan okuyan bir din olmasını sağlayan olgu onun, yönetenleri değil kutsal metnin kendisini ayrıcalıklı saymasıdır. İslam, toplumsal sistem olarak din adamları sınıfını değil (yani, kutsal metni yönetmekle yükümlü ve bir kuruma bağlı görevliler)

2. II. Sure, *"Bakara"*, 177. ayet.

kutsal metni yeğler; bu olgu, onun esnekliğini, kendini gençleştirme ve her tür koşulda uyum gösterme kapasitesini açıklar. Siyaset adamları yanılabilir, ama kutsal metin asla!

Sonuç olarak, ortodoks İslam söylemi Tanrı'nın bir yapıtıdır; onun yarattığı, kendi varlığını kanıtladığı ve en önemlisi kolektif yaşama yönelen bir söylemdir. Bu nitelikleri onu erotik söylemden farklılaştırır; çünkü dinle iç içe olduğu halde erotik söylemde verilen mesajların kaynağı insandır; üstelik bu mesajlar, yalnız ve yalnız bireysel yaşama yönelir.

Erotik söylem zevkin gizlerine yönelik bir araştırmadan başka bir şey değildir; oysa ortodoks söylem kendini, yasama yetkisini elinde tutan, yasaları belirleyen, toplumsal düzenin inşasını ve gerçeğin biçimlendirilmesini üstlenen bir güç olarak kabul ettirir.

Erotik söylem sıradan ve bireysel yapılanışın malıdır; ortodoks söylem ise tam tersine iktidar, meşruluk, egemenlik ve kolektiflik yapılanışı içinde yer alır. İşte tam bu noktada iki söylemi karşılaştırma gerekliliği doğar. Müminlerin eylemlerini ve düşüncelerini yönlendiren gerçeklerin ve yasaların kaynağı olan ortodoks söylem, her şeyin yaratıcısı olan ve topluluğu güden bir Tanrı'nın yapıtıdır, ortodoks söylem iktidar söylemidir. O, yalnızca iktidarı konu alan bir söylem olmakla kalmaz o, aynı zamanda iktidarın ta kendisidir. Bu niteliği taşıdığı için evreni kurar, evrenin öğelerini belli bir düzen içinde yerli yerine koyar, bu öğeleri belli işaretleri ve mesajları içeren bütünsel bir sistem içinde, yani İslam kültür düzeni içinde dizinler.

Kutsalla cinsel arasındaki fark anlatım biçiminde, söylemde kendini belli eder. Cinselin gerçekler sistemi içinde yaratmasına, yani kadının her gün doğurmasına ve böylelikle insan soyunu yeniden üretmesine karşın kutsal, söylem aracılığıyla ve söylem içinde yaratır; yani sözcük, söz soyut sistemine, algılama ve gösterim sistemine açılır. Kutsal, başka konuların yanı sıra cinseli de ele alan bir söylemdir; ne var ki, bir yandan onun yaşam yeteneğini yadsırken bir yandan da tek özelliğinin bu yetenek olduğunu ve onu insanlara vermesi gerektiğini savunur. Şu halde, kutsalla cinsel ara-

sındaki ilişki bir kuvvet ilişkisidir; kutsal cinseli tüketir ve sonra onu, söylem düzeyinde yeniden üretir. Bir kültür düzeni olarak Müslüman uygarlık, gerçeği kendine mal ettikten sonra onu söyleme dönüştürür. Söyleme dönüştürülen gerçek yok olmaz, değişikliğe uğramaz, bozulmaz; söylem gerçeğin üstüne yayılmakla yetinir. Cinseli konu alan kutsal söylem, fiziksel ve maddi söylemin gerektirdiği biçimde cinselle bir arada var olur. Bir yanda bir düşünce olan ataerkillik, yani cinseli konu alan İslam söylemi, burada bizi ilgilendiren yönüyle çocuğun babaya ait olduğunda karar kılan görüş vardır. Öbür yanda da maddi bir olgu, yani çocuğu doğuran kadın... Aralarındaki çelişki su yüzüne çıksa da maddi olgu ve kutsal söylem barış içinde bir arada yaşayıp giderler. Kültür olgusu, işte bu mucizenin ta kendisidir: Belli bir egemen söylem, olgular sistemi ve maddi veriler tarafından yalanlansa bile, tutarlı ve anlaşılır kalabilir. Kutsal söylem, gerçeğin yeniden yazılımı olarak gördüğü kültürü açıklar ve onu temsil eder.

Ayrıca kutsal, iyi programlanmış ve belli bir uyum içinde düzenlenmiş ikili bir saldırı başlatır; bir yanda ideolojik sistemden maddi sisteme, soyuttan somut doğaya yönelen saldırı, diğer yanda erkekten kadına yönelen saldırı. Her iki durumda da beslemeyen ve doğurmayan tarafın besleyen ve doğuran tarafa saldırması, ona karşı iktidarı ele geçirmesi söz konusudur. Her iki durumda da düşselin maddi olana, soyut düşüncenin somuta saldırısı söz konusudur.

Ortodoks İslam âlemi bir anahtar ilişki çevresinde biçimlenir; gökyüzünü ve yeryüzünü, cenneti ve geçici yaşamı oluşturan, yıldızlara, rüzgârlara ve mevsimlere hareket kazandıran bu ilişki, Tanrı ile mümin arasındaki ilişkidir. Ölümlü dünyanın ve öbür dünyanın var olma nedeni bu ilişkidir; her şey onun çevresinde döner, şu ya da bu biçimde ona bağımlıdır ve o olmaksızın hiçbir şeyin anlamı yoktur. Cinsiyetlerarası ilişki de işte bu temel ilişkiye göre anlaşılmalı ve çözümlenmelidir. Nitekim, cinsiyetlerarası ilişki, İslam'ın evrendoğum konusundaki yaklaşımında da Tanrı-mümin ilişkisinin bire bir bir yansıması olarak kendini gösterir: Parçalardan biri, tümüyle diğerine bağımlıdır.

Tanrı ile insan arasındaki ilişki, o insanın hangi cinsiyetten ol-

duğuna bağlıdır. Tanrı, evreni programlarken, birbirinden farklı iki ilişki kurmuş ve her biri için çok özel kurallar koymuştur. Müslüman Tanrı'nın erkekle kurduğu ilişki, kadınla kurduğu ilişkiden farklı olmakla kalmaz; kadının erkekle kurduğu ilişki de ancak ve ancak dikey ilişki, yani Tanrı-erkek mümin-kadın mümin ilişkisi çözümlendikten sonra anlaşılabilir.

Tanrı ile insanoğlu arasındaki aşk ilişkisi belirgin bir zaman ve mekân ilişkisi içinde yer alır; bu öylesine bir ilişkidir ki, parçalardan biri, yani Tanrı, eylemin ve dolayısıyla iktidarın iki bileşeni olan zaman ve mekâna tümüyle egemendir; diğer parça, yani insan ise ister istemez bunlardan yoksun kalır. Zamana ve mekâna egemen olmak hem Tanrı'nın gücünü gösterir hem de insanoğlunun güçsüzlüğünü. Bu iki parça, yani Tanrı ve insan, ters doğrultuda gelişen bir ilişkiyle birbirlerine kenetlenmişlerdir: Birinin doğrulanması diğerinin zayıflığını gösterir, birinin zafer kazanması diğerinin kesinlikle bozguna uğradığını ortaya koyar. Bu eklemlenme-terselme her iki öğeyi de hiyerarşik, eşitsiz ve zorunlu olarak çatışmalı bir ilişki içinde köşeye sıkıştırdığı için yaratılışın bütün öğeleri birbirleriyle etkileşime girerler. Gerçek kutsal güç tarafından oluşturulurken hiçbir ilişki rastlantıya bırakılmaz. Yaratılışın öğeleri, kutsal dilbilgisinin kuralları tarafından belirlenen yerlerde bulunmak zorundadırlar. İşte bu yüzden İslam değişiklik, yani "bida"' karşısında fobi düzeyine varan bir tavır takınır; İslam'ın yasalarında yenilik yapmak en zararlı sapmalardan biri olarak görülür.

İslam, kültürel anlamda kendi yapısını oluştururken duygusal bir kavramı, hayranlığı (ibadet) merkez alır. Duygusallık, sistemin kilit taşıdır; organik ve yapısal bakımdan iktisadi sisteme bağlıdır. Ortodoks İslam söyleminde mümin, Tanrı karşısında hayranlık duymayı bir görev saymalıdır; Tanrı, bu görevi yerine getirenleri ödüllendireceğine, onları maddi zenginliklere kavuşturacağına söz verir. Duygusallık ve iktisadi sistem, organik bir ilişki içinde birbirine eklemlenmiştir.

Tanrı ile kulları arasındaki ilişkiyi programlayan "aşk" ilişkisinin çözümlenmesiyle birlikte, dinsel inançları olmayan kişilere çelişki gibi görünen ayrımların, kutsallık düzleminde nasıl önem-

sizleştikleri ortaya çıkar. Bu ayrımlardan belli başlı olanları şunlardır: İktisadi sistem ve aile sistemi (bu, iktisadi olmayan bir sistem olarak tanımlanır), cinsellik ve siyaset (cinsellik, siyaset alanının kesin olarak dışında tutulur), iktisadi sistem ve duygusallık (duygusallık paraya çevrilmeyen ve iktisadi terimlerle dile getirilemeyen bir sistem olarak görülür).

Tanrı-mümin ilişkisine biçim veren eklemlenme-terselme, cinsiyetlerarası ilişkiye yansır ve bu ilişkiyi yansıtır. Aile düzeni içinde erkekle kadın arasındaki ilişkiyi düzenleyen kural, kesinlikle bir istisna olmadığı gibi kutsal sistem içindeki canlılarla öğeleri belli bir düzene sokan bir kural, bir yasadır. Bir yanda aile düzenini yöneten ve doğuran canlıyı doğurmayan canlıya kul eden sistemli hiyerarşi, diğer yanda iktisadi düzeni yöneten ve emek süreci içinde zenginlikleri yaratan insanla bu zenginlikleri kendine mal eden Tanrı arasındaki ilişkiyi belirleyen sistemli hiyerarşi; işte bu iki hiyerarşi, kesinlikle birbirinden farklı olgular değildir. Aile düzeniyle iktisadi düzenin tek yaptığı, evrensel mimariyi iki mekân-zamana, yeryüzü ve cennete ayıran yapısal yasaların yankılanmasını, yansımasını sağlamaktır.

B. Tanrı, erkek ve kadın

Cinsiyet ayrımı ve erkek müminin kadın müminle sürdürdüğü egemenlik ilişkisi, kesinlikle istisnai ve ikincil öğeler değil, İslam âlemini ayakta tutan, ona yansıyan ve onu yansıtan temel bir ilişki biçimidir.

Savunduğunuz görüşleri sağlam bir kaynağa mı dayandırmak istiyorsunuz? İşte Kuran! Sufiler Kuran'ı mânevi yaşantının amentüsü sayarlar; Allah'ın aşktan başka bir şey olmadığını ve O'nun, kendisi kadar sevecen şeyler yarattığını söyleyen ayetleri çekip çıkarırlar. Fıkıh bilginlerinin Kuran'da aradığı yasa ve hiyerarşilere ilişkin bölümlerdir; bu bölümleri bulur işlerine geleni kullanırlar. Pek çok ayette ise erkek ya da kadın, bütün müminlerin eşit olduğu savunulur ve dilbilgisi bakımından son derece simetrik bir üsluba başvurulur:

Müslüman erkekler ve Müslüman kadınlar,
mümin olan erkekler ve mümin olan kadınlar,
gönülden itaat eden erkekler ve gönülden itaat eden kadınlar...
Bunlar için Allah bir bağışlanma
ve büyük bir ecir hazırlamıştır.[3]

Eğer imamların istediği hiyerarşinin bulunmadığı bir toplum kurmak olsa, bu ayetten yola çıkarak eşitlikçi bir İslam yaratabilirler. Ama anlaşılan onların aradığı başka bir şey ve seçtikleri ayet onların düşüncesine daha iyi hizmet ediyor:

Allah'ın, bazısını bazısına üstün kılması
ve onların kendi mallarından harcaması nedeniyle
erkekler kadınlar üzerinde sorumlu yöneticilerdir.[4]

Tercih edilen ayetler üstünde durulduğunda, rehberlik görevini üstlenen Müslüman hukukçuların, kutsal yasayı hazırlarken hiyerarşik bir İslam sisteminden yana tavır takındıkları görülür; bu hiyerarşi içinde kadın, altta bulunan öğeyi temsil eder; o tümüyle iktidarın dışındadır ve yasa tarafından yetkili kılınan kişinin, yani kocasının iradesine boyun eğer. Ne var ki, biçimi iyiden iyiye belirginleşen bu sistemi, bu piramidi inşa edebilmek için kadını, mümin olmaktan doğan ve Tanrı önünde erkekle eşdeğer tutan ayrıcalıklarından koparmak gerekir. Hukukçular derhal kolları sıvarlar; kadınsallığı parçalara ayırıp cinselliği ön plana çıkarırlar. Bundan böyle kadın, her şeyden önce cinsel bir nesne olarak görülmelidir. Onun abartılmış cinselliği, müminlik boyutunun üstünü örter.

Kutsalın anatomiye ilişkin görüşleri oldukça belirgindir. Tanrısal olsun olmasın, bütün canlıların belli bir cinsiyeti vardır.

Somut canlılar, yani insanlar ve hayvanlar tek bir kategori

3. XXXIII. sure, 35. ayet.
4. IV. sure, 34. ayet.

oluştururlar. Soyut canlılar ise üç kategoriye ayrılırlar: Tanrı kategorisi, melek kategorisi ve ruhlar kategorisi. Melek kategorisi dışında kalanların anatomik yapısı bellidir: Onlar ya dişidir ya da erkek. Meleklerin cinsiyeti insanlar için büyük bir merak konusu olmuştur; Tanrı bundan rahatsızlık duyduğunu ifade eder:

Gerçek şu ki, ahirete iman etmeyenler
melekleri dişi isimlerle isimlendiriyorlar.

Oysa onların bununla ilgili hiçbir bilgileri yoktur.
Onlar, yalnızca zanna uymaktadırlar. Oysa gerçek zan,
haktan yana hiçbir yarar sağlamaz.[5]

İnsanlar meleklerin dişi olduğunu öne sürerken, Tanrı onların bu görüşüne karşı çıkar; VII. yüzyıl Arabistan'ında tanrıçalarla karşı karşıya kalan tektanrılı İslam dininin yaşadığı zorluklardan biri de budur. Çünkü Tanrı insanların bu konuda tahminde bulunmalarına karşı çıkmakla yetinir ve soruyu yanıtlamaz. Meleklerin cinsiyeti konusunda ortaya çıkan belirsizlik, Kuran'da rastlanabilecek ender belirsizliklerden biridir. Gizlilik ve anlaşılmazlık, Kuran'da sıkça karşılaşılan olaylar değildir. Kuran'daki belirsizlikler hemen dikkat çeken ve daha sonra kolayca anımsanan belirsizliklerdendir; evreni oluşturma görevini üstlendiği için Kuran'ın bir kristal kadar saydam olmasına özen gösterilmiştir. İlişkiler ve mekanizmalar, çarklar ve bileşenler hep akılcılığın hizmetindedir; bu akılcılık da bütün kitaba, neredeyse matematiksel bir tutarlılık ve göz kamaştırıcı bir saydamlık kazandırır. Çoğu kez İslam'ın bir öğreti olarak son derece yalın olduğundan söz edilir; oysa İslam, yalnızca yalın düşünenler için yalındır. O, evreni oluşturmayı hedefleyen en karmaşık sistemlerden biridir. Yalınlık izlenimini veren, büyük bir olasılıkla çatılışındaki berraklık, mekanizma ve ilişkileri yönlendiren akılcılıktır. Örneğin Teslis inancını, gizleri ve İsa peygamberin yaşamını çevreleyen bilinmezlikleri kendi içinde barındıran

5. LIII. sure, "Necm", 27 ve 28. ayetler.

Hıristiyanlık ile karşılaştırıldığında, kuşkusuz İslam yalın bir inançtır; eğer yalın sözcüğü berrak anlamını da taşıyorsa...

Dünyayı belli bir düzene sokan ve bu dünya üstünde kurulacak ilişkileri belirleyen dinsel söylem gerçekliğin, meşruluğun ve dolayısıyla iktidarın kaynağıdır. Erkek cinsiyetindeki Tanrı'nın tekelinde olan bu söylem insanlara dolaylı olarak, aracılar yardımıyla, yani ayrıcalık tanıdığı insanlardan, hepsi de erkek cinsiyetinde olan peygamberlerden yararlanarak seslenir:

Biz, senden önce de, kendilerine vahyettiğimiz erkekler dışında peygamber göndermedik.[6]

Dinsel söylemin yayın tekelinin erkek cinsiyetinin elinde olduğunu ortaya koyduktan sonra, olaya şimdi de alıcılar düzeyinde bakmak gerekiyor. Tanrı ve onun peygamberleri, kadınlara seslenirler mi? Yoksa kadının dinleyici kimliği kabul edilmez ve kadın, dinsel söylemin bir nesnesi olmaya mı indirgenir?

Bu soru, din alanında otorite sayılan ve düşünce alanını derinden etkileyen yöntemleriyle tanınan İbnülhatip ve İbni Haldun'un gözünden kaçmaz. Bu düşünürlere göre Tanrı, buyruklarını yalnız ve yalnız onları gerçekleştirecek, yerine getirecek güçte olanlara yöneltir:

"Tanrı... buyruğunu, yalnızca onu gerçekleştirecek güçte olana yöneltir. İbnülhatip'in kadınlara ilişkin sözleri dikkatinizi çekmedi mi? Dinsel yasaların büyük bir bölümü kadınlarla ilgili değildir. Ama yine de bu yasalar erkekler gibi kadınlara da uygulanır. İbnülhatip'e göre, kadınlar örneksemeyle (bilkıyas) bu yasaların kapsamına girerler. Yasalar onlara yönelik değildir, çünkü onlar güçten yoksundur. Kadınların, ibadet eylemi dışında kalan bütün eylemleri erkeklerin denetimindedir. Söylem, ibadet eylemi söz konusu olduğunda doğrudan doğruya kadınlara yönelir; örnekseme yapmaya gerek kalmaksızın, söylemin ibadete ilişkin bölümünde yer alırlar."[7]

---

7. İbni Haldun, *Mukaddime*, El-Kitabu'l Arabi, Beyrut.
6. XXI. sure, "Enbiya", 7. ayet.

Sonuç olarak, kutsal söylemde kadınlarla ilişki kurulurken iki ayrı yola başvurulur; birincisinde, doğrudan doğruya kadından söz edilir ve ad verilerek ona seslenilir; erkeklerle kadınların Tanrı önünde eşit sayıldığı ibadet kurallarından söz edilirken bu yönteme başvurulur:

Müminlere söyle: Gözlerini
(harama çevirmekten) kaçındırsınlar...

Mümin kadınlara da söyle:
Gözlerini (harama çevirmekten) kaçındırsınlar...[8]

Zina eden kadın ve zina eden erkeğin
her birine yüz değnek vurun.
Onlara Allah'ın dini(ni uygulama) konusunda
sizi bir acıma tutmasın...[9]

...Kim de -erkek olsun, dişi olsun-
kendisi bir mümin olarak, salih bir amelde bulunursa,
işte onlar içinde,
hesapsız olarak rızıklandırılmak üzere
cennete girerler.[10]

Bu ayetlerde Tanrı, kendi söyleminde, erkek ve kadın müminlere karşı eşit davranır ve onlarla simetrik bir ilişki kurar. Bunu yaparken de onlara ya doğrudan doğruya ya da dolayı olarak Peygamber'i aracılığıyla seslenir. Tanrı ile yapılan bu tür görüşmeler sırasında farklı cinsiyetten müminler arasında kurulan simetri metnin dil yapısına da yansır; Tanrı doğrudan ya da dolaylı olarak peygamber aracılığıyla erkek ve kadın müminlere seslenirken onların adım verir (üçgen şema).

Diğer yönteme gelince; dinin yasaları, yani Müslüman toplumun örgütlenmesi ve yönetilmesi ve yönetimine ilişkin so-

8. XXIV. sure, "Nur", 30 ve 31. ayetler.
9. *Ay.y.*, 2. ayet.
10. XL. sure, "Mümin" ya da "Gafir", 40. ayet.

runlar ele alınırken kadınlar, söylem düzeyinde ortadan kayboluverirler. Doğrudan doğruya onları kapsayan yasalarda (örneğin evlilik yasası) bile bu yönteme başvurulur. Tanrı, erkeklerin kadınlarla olan ilişkilerinde uymaları gereken kural ve yasalardan söz ederken, doğrudan ya da dolaylı olarak (peygamber aracılığıyla) erkeklere seslenir. Kısacası kadınlar, bu sahnede figüran rolü oynarlar. Onlardan söz edilir, ama asla onlarla konuşulmaz:

Bir eşi bırakıp yerine bir başka eş almak isterseniz
onlardan birine (öncekine) yük (mal ve para) vermişseniz bile
ondan hiçbir şey almayın.
Ona iftira ederek ve apaçık bir günaha girerek
verdiğinizi alacak mısınız?[11]

Ey iman edenler,
mümin kadınları nikâhlayıp
sonra onlara dokunmadan bırakırsanız,
bu durumda sizin için üzerlerine sayacağınız bir iddet yoktur.
Artık onları yararlandırın (onlara yetecek bir miktar verin)
ve güzel bir salma tarzıyla onları salıverin.[12]

Bu ayetlerdeki cümle şeması, güç şemasını yansıttığı için dikeydir: Tanrı doğrudan ya da dolaylı olarak peygamberi aracılığıyla erkek mümine seslenir; o da kadın mümine, Tanrı'nın buyurduğu kuralları uygular.

Erkeklerle kadınların Tanrı ile kurdukları ilişki simetrik değildir; tam tersine bu, İslam düzenine uygun olarak dikey bir ilişkidir.

Biyolojik zaman boyutunda kadın erkeği doğurur. Kutsallık boyutunda ise bunun tam tersi söz konusudur: Kadın, erkekten sonra ve onun bedeninden yaratılır; yani Tanrı önce erkekleri yaratmış,

11. IV. sure, "Nisa", 20. ayet.
12. XXXIII. Sure, "Ahzab", 49. ayet.

daha sonra da kadınları onların bedeninden çekip çıkarmıştır:

O, göklerin ve yerin yaratıcısıdır.
Size, kendi nefislerinizden eşler,
davarlardan da çiftler var etti.
Sizleri bu tarzda türetip-yayıyor.[13]

Sizi topraktan yaratmış bulunması O'nun ayetlerindendir;
sonra siz, (yeryüzünün her yanına) yayılmakta olan
bir beşer (türü) oldunuz.

Onda 'sükûn bulup-durulmanız' için
size kendi nefislerinizden eşler yaratması
ve aranızda bir sevgi ve merhamet kılması da
O'nun ayetlerindendir.
Hiç şüphe yok ki bunda,
düşünebilmekte olan bir kavim için
gerçekten ayetler vardır.[14]

Kutsal zaman boyutu biyolojik zaman boyutunu sarstıktan, devirdikten ve altüst ettikten sonra dünyayı, antitetik verilere dayanarak yeniden kurar. Doğurmayan insan, yaratma gücüyle donatılmış bir insana dönüştürülür. Doğuran insan ise yalnızca yaratma kapasitesinden yoksun bırakılmakla kalmaz, simetrik bir biçimde altüst edildikten sonra yaratılan insana dönüştürülür. Olayların zaman içindeki dağılımı, yani kronoloji, aynı zamanda canlıların birbirleri üstünde kurdukları iktidarın dağılımını da belirler. Tanrı önce erkekleri yaratır, daha sonra da onlara hizmet etsin diye kadınları. Onların bedeninden çekip çıkardığı kadınları onlara verir. Önce gelen, kendisinden sonra gelene sahip olur.

Canlılar arasında kurulan güç ilişkisi, onların zamanla olan ilişkilerine sıkı sıkıya bağımlıdır. Kronoloji, canlıların ne ölçüde güçlü olacaklarına karar verir. İlk var olan, Tanrı'dır; o halde, bütün iktidar ve güç O'nun elinde toplanmalıdır. Zamansal ba-

13. XLII. sure, "Şura", 11. ayet.
14. XXX. sure, "Rum", 20 ve 21. ayetler.

kımdan O'ndan sonra gelen varlıklar sahip olamadıkları iktidarın güç ölçüsünde, yani mutlak ve kesin olarak O'na itaat etmelidirler. İktidarın temeli zamandır ve iktidar, mekâna ya da bu mekânda yaşayan canlılara göre kurulan bir iyelik ilişkisi içinde kendini gösterir, ortaya koyar ve somutlaştırır. Söz konusu mekânda yaşayan canlılar, büyük bir özenle, yaş ve cinsiyet temelinde kategorilere ayrılırlar; bu kategoriler de, piramit ölçekteki yerlerini alarak kendi içlerinde hiyerarşik bir yapı oluşturur ve itaat ilişkisiyle birbirlerine bağlanırlar.

İşlevlerin hiyerarşik bir düzene konmasının en belirgin özelliği, giderek Tanrı'dan uzaklaşma ve aracıların çoğalmasıdır; ne var ki bu düzen, aynı zamanda yaratılışın takvimidir. İlk önce erkek yaratılır, sonra o kadını yaratır ve son olarak kadın çocukları yaratır. Bu noktada, din dışı sistemle kutsal sistem arasındaki temel farkı ortaya koymak istiyoruz: Kutsal sistemde insanlarla nesneler arasındaki ayrım oldukça belirsizdir ve müminler, dine bağlanmadan önce büyük önem verdikleri bu ayrımı, bundan böyle görmezden gelirler. Din dışı sistemde insan türünden sayılan kimi canlılar, kadınlar ve çocuklar, bundan böyle müminlerin yaşamını renklendiren "meşru nesneler" sınıfında yer alırlar. Kadın ve çocuktaki insanlığın kesintisiz değil kesintili bir veri olması olgusu, evren hiyerarşisinde işgal ettikleri ast konumunun bir yansımasıdır.

Her kategori, enikonu düşünülmüş ve titizlikle hesaplanmış tanrısal bir takvime göre yaratılmıştır. Zamansal ölçeklendirme işlevsel ve amaçsal bir örneklendirmeyi ifade eder ve gerçekleştirir. Yetişkin erkek, Tanrı'ya hizmet etsin diye yaratılmıştır; kadın ve çocuk da doğrudan doğruya Tanrı'ya değil, yetişkin erkeğe ve ancak onun aracılığıyla Tanrı'ya hizmet etsin diye yaratılmışlardır. Çocuklar, yetişkin erkeklere karşı görevlerini yerine getirmekle Tanrı'ya hizmet etmiş olurlar; Tanrı da onlarla dolaylı ve aracılı bir ilişki kurar. İktidarın kaynağı ve somutlaşmış hali Tanrı'dır; işte bu nedenle Tanrı, yalnızca kendisine karşı doğrudan yükümlü olanları iktidar yetkisiyle donatır. O'nunla doğrudan ilişki içinde olmayanlar iktidardan yoksun kalırlar. İktidardan yoksun olan bir insan, güçsüzlüğü paylaştığı

maddi nesnelerle eşdeğerdir. Pek çok ayette kadınlar ve çocuklar, maddi zenginliklerle bir tutulur; çünkü Tanrı bu zenginlikleri aynı amaç uğruna, yani yetişkin erkek mümini hoşnut etmek için yaratmıştır:

Kadınlara, oğullara,
kantar kantar yığılmış altın ve gümüşe,
salma güzel atlara, hayvanlara,
ve ekinlere duyulan tutkulu şehvet
insanlara 'süslü' ve çekici kılındı.
Bunlar dünya hayatının metaıdır.
Asıl varılacak güzel yer Allah katında olandır.[15]

Allah size kendi nefislerinizden eşler yarattı
ve size eşlerinizden de çocuklar
ve torunlar yarattı
ve sizi güzel şeylerden rızıklandırdı.[16]

Mal ve çocuklar,
dünya hayatının çekici süsüdür.[17]

Bizim katımızda sizi (bize) yaklaştıracak olan
ne mallarınız ne de evlatlarınızdır.[18]

Beslenme ve kadınlarla birleşme Yaradan'ın mümin erkeklere nasip ettiği meşru ve iyi eylemlerdir:

Bugün size temiz olan şeyler helal kılındı.
(Kendilerine) Kitap verilenlerin yemeği size helal,
sizin de yemeğiniz onlara helaldır.
Müminlerden özgür ve iffetli kadınlar ile
sizden önce (kendilerine) kitap verilenlerden
özgür ve iffetli kadınlar da

15. III. sure, "Ali İmran", 14. ayet.
16. XVI. sure, "Nahl", 72. ayet.
17. XVIII. sure, "Kehf", 46. ayet.
18. XXXIV. sure, "Sebe", 37. ayet.

namuslu, fuhuşta bulunmayan
ve gizlice dostlar edinmemişler olarak
-onlara ücretlerini (mehirlerini) ödediğiniz takdirde-
size (helal kılındı).
Kim imanı tanımayıp küfre saparsa,
elbette onun yaptığı boşa çıkmıştır.
O, ahirette hüsrana uğrayanlardandır.[19]

Evren, işte bu iki zevkin yardımıyla, yani beslenme ve kadınlarla birleşme zevkinin yardımıyla eklemlenir ve bir bütünlük kazanır. Birincisi araştırıldığında İslam'ın politik iktisada ilişkin çatısı, ikincisi araştırıldığında da cinsel siyasete ilişkin çatısı gün ışığına çıkar. Ancak bu araştırmalara girişmeden önce mekânı tanımlamak ve bu mekânda bulunan varlıkların kimler olduğunu ortaya çıkarmak gerekir; öncelikle bilinen şu ki, kutsal mekân yeryüzüyle sınırlı değildir ve bu mekânda bulunan varlıklar yalnızca, yeryüzünde yaşayan insan ve hayvan faunasından oluşmaz.

Kutsalın boy gösterdiği alan, zamana ve mekâna belirgin bir biçimin kazandırıldığı alandır. Bu iki birim birleşerek bir evren yaratırlar; onların yarattığı evren ise birbirinden farklı ve birbirinden kopuk ve ancak, kaçınılmaz bir eşitsizlik, hiyerarşi, egemenlik ilişkisiyle birbirine eklemlenmiş iki mekâna bölünmüştür: Yeryüzü ve ahiret, cennet. Bu evrenlerin yarattığı ikilik eklemlenme-terselme olarak adlandırdığımız şemayı kapsar; yani, öğelerden birinin yalnızca var olması diğerinin gücünü yitirmesi için yeterlidir ve bir cennetin var olması yeryüzü yaşamının değersizleşmesine yol açar. Bu iki evren arasındaki ilişki programlanmıştır, sabittir ve sonsuzdur; sistemin dengesi, onu işleten mekanizmanın çalışma ilkesi olan eşitsizlik hem tanrısal gücün yasasıdır hem de belirtisi. Ayrıca, kutsal "gerçek"te gerçekleşen her eylem, ancak ve ancak bu sahnede bir

19. V. sure, "Maide", 5. ayet.

anlam taşıyabilir; bu sahne ise hiyerarşik düzenin egemen olduğu çok katlı bir sahnedir; bu sahnede zamanın işleyişi sınırlanmış ve üç bölüme ayrılmıştır: Giriş, gelişme ve sonuç. Aslında Tanrı'nın niyeti, Adem'i karısıyla birlikte cennette bırakmaktır; ancak bir kaza, bir itaatsizlik, bir suç, yani Adem'in güçsüz davranıp yasak meyvenin tadına bakması cezalandırılmasına ve yeryüzünde yaşamın başlamasına yol açar.

"Ve ey Adem,
sen ve eşin cennete yerleş.
İkiniz de dilediğiniz yerden yiyin;
ama şu ağaca yaklaşmayın.
Yoksa zalimlerden olursunuz."

Şeytan, kendilerinden 'örtülüp gizlenen
çirkin yerlerini' açığa çıkarmak için
onlara vesvese verdi ve dedi ki:
"Rabbinizin size bu ağacı yasaklaması,
yalnızca sizin iki melek olmamanız
veya ebedi yaşayanlardan kılınmamanız içindir."

Böylece onları aldatarak düşürdü.
Ağacı tattıkları anda ise,
ayıp yerleri kendilerine beliriverdi
ve üzerlerini cennet yapraklarından
yamayıp örtmeye başladılar.

(O zaman) Rableri kendilerine seslendi:
"Ben sizi bu ağaçtan menetmemiş miydim?
Ve şeytanın da, sizin gerçekten
apaçık bir düşmanınız olduğunu söylememiş miydim?"

(Allah) Dedi ki:
Kiminiz kiminize düşman olarak inin.
Yeryüzünde belli bir vakte kadar

sizin için bir yerleşim
ve meta (geçim) vardır."[20]

Yeryüzü yaşamı, cennet yaşamını baş aşağı yansıtan bir aynadır; birinde olumlu görülen her öğe diğerinde olumsuz olarak değerlendirilir. Dünya zevkleri müminler için, Tanrı'nın belli bir programa uygun olarak onlara dayattığı davranış biçimlerinin geçiştirilmesidir. Dünyada zaman boyutu geçicidir. Cennetin sonsuzluğuyla karşılaştırıldığında bütün değerini yitirir. Dünya yaşamı, cennette yaşanan o büyük mutluluğun yanında bir oyun, bir oyalanma (laibun ve lehvun) gibi kalır:

Bilin ki, dünya hayatı ancak bir oyun, '(eğlence türünden) tutkulu bir oyalama', bir süs, kendi aranızda bir övünme (süresi ve konusu), mal ve çocuklarda bir 'çoğalma tutkusu'dur.[21]

Oyun ve oyalanma sözcüklerinin, duruma göre biri olumlu biri olumsuz olmak üzere iki yananlamı vardır. Dünya oyunları ve eğlenceleri iki kategoriye ayrılırlar: Meşru kadınlarla yaşanan tensel aşk gibi meşru olan oyun ve eğlenceler; "zina" gibi meşru sayılmayan oyun ve eğlenceler. Şeriatta ve sünnette gerçekleştirilmesine izin verilen eylemler nasıl açıkça belirtiliyorsa, yapılması yasak olan eğlenceler de kesin bir biçimde ortaya konur; çünkü müminleri doğru yola getirecek hiçbir kural, hiçbir engel yoktur. Mümin kişi bir kez yoldan çıktı mı, onu denetim altına almak olanaksızdır. Cennette yaşanan mutluluk ve zevklere gelince; elbette, en büyük mutluluklar orada yaşanır, üstelik de sonsuza dek...

İslam âleminde pek çok varlık türü vardır. Bunlardan bazılarının varlığı somut, bazılarınınki de soyuttur. İnsanlar ve hayvanlar somut varlıklardır. Onlar, gözle görülüp elle tutulabilir. Onları görmek, duymak, gerektiğinde tadına bakmak, hissetmek, onlara dokunmak mümkündür. Somut varlıklardan

20. VII. sure, "Araf", 19, 20, 22, 24. ayetler.
21. LVII. sure, "Hadid", 20. ayet.

oluşan bu kategorinin yanında, bir de beş duyuyla algılanması olanaksız olan soyut varlık kategorisi vardır; eğer somut olmayan her şey düşselliğin ürünüyse, bunlara da düşsel varlık demek gerekir. Bunlar, bir yanda Tanrı, diğer yanda da meleklerden cinlere dek uzanan ve O'ndan tümüyle farklı olan varlıklardır. Bu varlıkların tümü gerek kendi türleri içinde, gerekse diğer türden varlıklarla ilişki kurarken kesinlikle kuralların ve yasaların dışına çıkmazlar.

Tanrı ve melekler insanlardan üstündür. İşte bu nedenle Şeytan, Adem'in önünde secdeye varmayı kabul etmiştir:

(Allah) Dedi:
"Sana emrettiğimde,
seni secde etmekten engelleyen neydi?"

(İblis) Dedi ki:
"Ben ondan hayırlıyım;
beni ateşten yarattın,
onu ise çamurdan yarattın."[22]

Evren sahnesinin dekorunu kurduktan, zamanı, mekânı ve oyuncuları belirledikten sonra yapılacak tek bir iş kalır: Oyuncuların çevreyle, yeni doğal zenginliklerle nasıl bir ilişki kuracaklarına, nasıl besleneceklerine ve nasıl üreyeceklerine karar vermek. Bu oluşum sürecini izlerken sorunsalımızı bir kez daha anımsatmakta yarar görüyoruz: Cinsiyetlerarası ilişki istisnai bir ilişki biçimi midir, yoksa bu ilişki tek ve temel derecede önemli bir şemayı, İslam düzeninin temel taşı olan şemayı güncelleştirip yeniden üretmeyi mi hedefler?

22. VII. sure, "Araf", 12. ayet.

C. *Efendi ve köle*

"Her kişi kendi geçimini kendi olanaklarıyla karşılar; yalnızca evli kadınların geçimi kocaları tarafından sağlanır."[23] Kuzey Afrika ülkelerinde aileye ilişkin yasaların meşruluk kaynağı, VIII. yüzyılda yaşamış bir fıkıh bilgini olan Malik bin Enes'tir. Malıki mezhebinin kurucusu olan bu bilgin en önemli yapıtı *Kitâb ül-Muvattâ*'da (Yol) evliliğin, kadının iktisadi bağımlılığına dayandığını ortaya koyar.

İktisadi bakımdan belirgin bir ilişki olan ve cinsiyetlerarası ilişkinin temelini atan nafaka, Müslüman aile düzeninin kilit taşıdır. IV. surenin 34. ayetinde bize aşılanmaya çalışılan görüş şudur: Erkekler kadınlardan üstündür, çünkü (kanıt mı isteniyor?) onların nafakasını sağlarlar.

Yaşam arayışı ve geçinme de belli yasalara bağlıdır; her öğe, her varlık zenginliklerin yaratımı ve dağıtımı sürecinde belli bir yer tutarlar. Hiçbir şey rastlantılara bırakılmamıştır; her şey, evrenin amacı ve var olma nedeni olan bir arzu çevresinde derlenip düzene konmuştur; bu, Tanrı'dan gelen hayranlık uyandırma arzusudur. Evren, Tanrı iradesine yanıt verebilecek ve onu somutlaştırabilecek biçimde düzenlenmiştir; ona uygun olarak yönetilir ve canlandırılır. Tanrı iradesi son derece açıktır ve en küçük bir belirsizlik taşımaz; Tanrı, yarattığı bütün canlıların ve özellikle müminlerin her an, kesintisiz olarak ve sonsuza dek kendisine hayranlık duymalarını ister.

Tanrı'nın istediği bu kesintisiz, eksiksiz, sürekli ve sonsuz hayranlık, belli bir iktisadi altyapıya eklemlenir ve aynı yapı tarafından doğrulanır: Bir yanda Tanrı'nın maddi olan (zenginlikler, çevre, gökyüzü ve yeryüzüyle bu ikisinin arasında bulunan her şey) ve olmayan her şeye (anlama, bilim, bilgi ve karar verme yeteneği) sahip olduğu, diğer yanda da müminlerin hiçbir şeye sahip olmadığı ve sahip olabileceği her şeyin onlara, Tanrı tarafından verildiği olgusu.

Eğer Tanrı'nın rızasını almamışsa müminin maddi ve manevi zenginliklere ulaşması olanaksızdır. İnsanoğlu, kendi emeğiyle

23. 1957'de ilan edilen Fas Medeni Kanunu'nun 115. maddesi.

zenginliklere, besine, bir barınağa ve bolluğa kavuşamaz. Kutsal evrende zenginliklerin yaratıcısı insan emeği değildir; dünya nimetlerine sahip olmanın tek yolu bunları yaratan ve bunlara sahip olan güce, yani Tanrı'ya itaat etmektir. Bolluğa ve zenginliğe ulaşmanın yolu onlara sahip olan güce bağlılıktan geçer.

Kuşkusuz, Tanrı'nın arzusuyla insanların doğal arzusu çakışsaydı sorun kalmazdı. Ne var ki, bu arzuların doğal ve yapısal bakımdan farklı olmaları, çakışmalarını engeller; nitekim, Kuran'ın tamamı bu olgunun kabul edilmesidir. Şu da var ki, efendi-köle ilişkisi doğal bir ilişki biçimi sayılamaz. Bir varlığın başka bir varlığa hayranlık duymasına dayanan bir ilişki, başarıya ulaşıp ulaşmayacağı belli olmayan bir ilişkidir; hayranlık uyandıran efendi, tüm evreni elinde bulunduran ve iradeyi yönlendiren o mutlak gücün, yani Tanrı'nın ta kendisi de olsa... Tanrı'nın beklediği hayranlık, bazı engellerle kârşı karşıya kalır; bu engeller O'nun köle olarak gördüğü varlıklarla kurduğu ilişkiden doğar. Kölenin iradesi ve arzuları, Tanrı'nın, hayranlığa dayanan bir ilişki kurma tasarısını boşa çıkarabilir. Yani tehlikenin kaynağı yukarısı değil aşağısıdır. Zayıf olan taraf, yani köle her şeye kadir olan Tanrı'nın başarısını tehdit eder; çünkü bu ilişkide her şey kölenin iradesine bağlıdır.

Müminlerin irade ve arzuları onları, itaat-aşk tasarısına karşı çıkmaya kışkırtabilir; Kutsal Kitap, işte bu anlamda Tanrı'nın onlara yardım etmek, bu direnci nasıl kırabileceklerini anlatmak için gösterdiği bir çabadır, bir girişimdir. Bu irade ve arzular müminleri nasıl kışkırtır? Müminler onları nasıl ortadan kaldırabilir ya da nasıl denetim altına alabilirler? Kutsal Kitap bu sorunsalı eksiksiz yanıtlayan bir yasalar sistemidir; güçlü olana itaat etmeyi kapsayan aşk sorunsalına ve bu aşkın nasıl gerçekleştirileceğine ilişkin bir incelemedir.

Ortodoks İslam söyleminde evren, Tanrı'nın gördüğü ve olmasını istediği gibidir. Kutsal Kitap'ın hiçbir yerinde doğrudan doğruya zayıfın, hizmetkârın, kölenin bakış açısına, Tanrı'nın itaat etmelerini istediği müminlerin yaklaşımına rastlayamayız. Köleyi, ancak ve ancak efendisi aracılığıyla tanıyabiliriz.

Bu olgu, Müslüman uygarlığın biçimlendirdiği haliyle cin-

siyetlerarası ilişkiyi kavramakta son derece önemlidir. Cinsiyetlerarası ilişki, efendi Tanrı ile onun kölesi olan mümin arasında ilişki kurulmasını sağlayan temel ilişkinin yansıması ve somutlaşmasından başka bir şey değildir. Cinsiyetlerarası ilişki efendinin, yani kocanın isteğine uygun olarak biçimlenir. Kadının isteği, hiçbir zaman doğrudan ortaya konmaz; eğer bu istek efendi aracılığıyla ifade edilmiyorsa her zaman sessiz kalır. İslam'da libido iktisadı, altta olanın sessizliği çevresinde kurulur ve düzenlenir. Ve bu sessizlik, o kişinin iradesizleştirildiğinin bir ifadesi, itaat ettiğinin bir göstergesidir.

Evrenin kendi hedefi, biricik amacı ve var olma nedeni de Tanrı'nın hayranlık uyandırma arzuları değil midir zaten? Nitekim pek çok ayet bu konuyu işler:

Senden önce hiçbir peygamber göndermedik ki,
ona şunu vahyetmiş olmayalım:
"Benden başka ilah yoktur,
öyleyse bana ibadet edin."[24]

Ey iman etmekte olan kullarım,
hiç şüphesiz benim arzım geniştir;
artık yalnızca bana ibadet edin.[25]

Allah'a ibadet edin.[26]

Bütün varlıkları avucunun içine alan tanrısal tekel, ilişki sırasında alışverişte bulunmayı tümüyle olanaksızlaştıran bir öğe yaratır. Gerçekte, parçalardan biri diğerinin malıdır. Tanrı, mümininin sahibidir. İyelik ilişkisi alışveriş olanağını ortadan kaldırır. Çünkü, alışverişin gerçekleşebilmesi için, başlangıçta çatışan, belli bir ilişki kuran ve bu ilişkinin niteliğini belirleyen iki ayrı iradenin var olması gerekir. Oysa tutarlılığın ve mantığın evreni sayılan kutsal evrende, sahip olunan varlığın iradesi yoktur:

24. XXI. sure, "Enbiya", 25. ayet.
25. XXIX. sure, "Ankebut", 56. ayet.
26. IV. sure, "Nisa", 36. ayet.

Hiçbir şey hakkında:
"Ben bunu yarın mutlaka yapacağım" deme
Ancak:
"Allah dilerse" (yapacağım, de).[27]

İnsanoğlu her tür iradeden yoksundur, oysa Tanrı her şeye kadirdir. Bu tanrısal kudret, zamanın ve mekânın bütünsel olarak denetlenmesiyle somutlaşır; bu güç kendini evrende bulunan varlıkları ve nesneleri canlandıran en küçük bir devinimin her ayrıntısının ve bütünselliğinin titizlikle programlanmasında gösterir:

Hiç şüphesiz, biz her şeyi
bir kader ile yarattık.

Onların işlemiş oldukları her şey
kitaplarda (yazılı)dır.

Küçük, büyük her şey satır satır (yazılı)dır.[28]

...Demek ki biz,
ne güzel güç yetirenleriz.[29]

Zaman, Tanrı'nın tekelindedir ve insanoğlu bu boyutu hiçbir biçimde etkileyemez.

İnsanoğlu ne yaşadığı çevreyi ne de kendi varlığını denetim altına alabilir.

Yeryüzünde olan ve sizin nefislerinizde meydana gelen
herhangi bir musibet yoktur ki,
biz onu yaratmadan önce,
bir kitapta (yazılmış) olmasın.
Şüphesiz bu, Allah'a göre pek kolaydır.[30]

---

27. XVIII. sure, "Kehf", 23 ve 24. ayetler.
28. LIV. sure, "Kamer", 49, 52 ve 53. ayetler.
29. LXXVII. sure, "Mürselat", 23. ayet.
30. LVII. sure, "Hadid", 22. ayet.

İktidarın, planlanmış ve programlanmış olanın, eylemin özü olan zaman tümüyle insanoğlunun dışında gelişen bir olgudur; bu yüzden de o, tarihi, kendi tarihini yapma kapasitesinden yoksundur.

Ömür sürene ömür verilmesi
ve onun ömründen kısaltılması da
mutlaka bir kitapta (yazılı)dır.
Gerçekte bu, Allah'a göre kolaydır.[31]

Her ümmet için bir ecel vardır.
Onların ecelleri gelince, ne bir saat ertelenebilir
ne de öne alınabilirler
(tam zamanında çökerler).[32]

İnsanoğlu, yalnızca zamanı denetim altında tutma gücünden yoksun olmakla kalmaz; o, kendini programlamaktan bile acizdir; bu yüzden de onun tüm davranışları sürekli olarak ve sıkı bir biçimde gözetim altında tutulur:

...Gerçekten biz, sizin yapmakta olduklarınızı yazıyorduk.[33]

Andolsun, insanı biz yarattık
ve nefsinin ona ne vesveseler vermekte olduğunu biliriz.
Biz ona şahdamarından daha yakınız.

O, söz olarak (herhangi bir şey) söylemeyiversin,
mutlaka yanında
hazır bir gözetleyici vardır.[34]

Kutsal zaman, insanoğlunun kendi kaderini belirlemeye yönelik niyetlerinin gözetim altında tutulması ve buna bağlı olarak prog-

31. XXXV. sure, "Fatır", 11. ayet.
32. VII. sure, "Araf", 34. ayet.
33. XLV. sure "Casiye", 29. ayet.
34. L. sure, "Kaf", 16 ve 18. ayetler.

ramlı bir biçimde boşa çıkarılmasıdır; Tanrı, en küçük bir hareketin bile sınanması, denetim altında tutulmasıdır.

Siz, her nerede iseniz,
O sizinle beraberdir.
Allah, yapmakta olduklarınızı görendir.

O, göğüslerin özünde (saklı) olanı bilendir.[35]

İnsan, yalnızca zaman boyutunun değil, mekân boyutunun da mahpusudur; burada söz konusu olan mekân, insan iradesinin dışında kalan bir iradeye, Tanrı gücünün iradesine göre programlanmış, ayarlanmış ve ona bağlanmış bir mekândır. İzlenmesi gereken yollar da içinde olmak üzere her şey, titizlikle hazırlanmış tanrısal bir plana uygun olarak kurulur, düzenlenir:

Biz, yeryüzünü
bir döşek kılmadık mı?
Dağları da
birer kazık?

Sizi çift çift yarattık.
Uykunuzu bir dinlenme yaptık.
Geceyi bir örtü yaptık.
Gündüzü bir geçim vakti kıldık.

Sizin üstünüze de
sapasağlam yedi gök bina ettik.
Parıldadıkça parıldayan bir kandil (güneş) kıldık.

Sıkıp suyu çıkaran (bulut)lardan da
'bardaktan boşanırcasına' bir su indirdik.
Bununla taneler ve bitkiler
bitirip çıkaralım diye
Ve birbirine sarmaş dolaş bahçeleri de.[36]

35. LVII. sure, "Hadid", 4. ve 6. ayetler.
36. LXXVIII. sure, "Nebe", 6. ayetten 16. ayete kadar.

Tanrı tarafından, onun planına uygun olarak ve ancak köle için yaratılan bu mekânda köle, yani insan neler yapacaktır? Tanrı ona, istekler ve başta beslenme olmak üzere gereksinimler aşılar. Bu konuda yapılabilecek ilk gözlem şu olabilir: Hiçbir hayvan ve insan kendi geçimini sağlayamaz.

Kendi rızkını taşıyamayan
nice canlı vardır ki,
onu da, sizi de
Allah rızıklandırmaktadır.
O, işitendir, bilendir.[37]

Sizi suretlendirdi,
suretinizi de en güzel (bir biçim ve incelikle) kıldı
ve size güzel, temiz şeylerden rızık verdi.[38]

Şüphesiz biz sana Kevser'i verdik.
Şu halde Rabbin için namaz kıl ve kurban kes.[39]

Yaşamak için gerekli olan her şey, en leziz yiyecekler ve bolluk varsa, Tanrı bunun böyle olmasını istediği içindir. O, kullanım değeri olan şeyleri yaratırken bunların, insanlar tarafından hemen tüketilebilecek durumda olmalarına özen göstermiştir. "Sıcak giysiler"i ve "kürk" hayvanlarını yaratan O'dur; O "içecekler"i gökten indirmiş, "tahılları, zeytin ağaçlarını, palmiyeleri, asmaları ve her türlü meyveyi yetiştirmiş"tir. Denizlere taptaze etler koymuştur:

Ve hayvanları da yarattı;
sizin için
onlarda ısınma ve yararlar vardır
ve onlardan yemektesiniz.

37. XXIX. sure, "Ankebut", 60. ayet
38. XL. sure, "Mümin", 64. ayet.
39. CVIII. sure, "Kevser", 1. ve 2. ayetler.

Akşamları getirir, sabahları götürürken
onlarda sizin için
bir güzellik vardır.

Kendisine ulaşmadan canlarınızın yarısının
telef olacağı şehirlere onlar
ağırlıklarınızı da taşımaktadırlar.
Şüphesiz sizin Rabbiniz şefkatli ve merhametlidir.

Onlara binmeniz ve süs için
atları, katırları ve merkepleri (yarattı).
Ve daha sizin bilmediğiniz
neleri yaratmaktadır.

Sizin için gökten su indiren O'dur;
içecek ondan
ağaç ondandır (ki)
hayvanlarınızı onda otlatmaktasınız.

Onunla sizin için
ekin, zeytin, hurmalıklar,
üzümler ve meyvelerin her türlüsünü bitirir.
Şüphesiz bunda,
düşünebilen bir topluluk için ayetler vardır.

Geceyi, gündüzü, güneşi ve ayı
sizin emrinize verdi;
yıldızlar da O'nun emriyle emre hazır kılınmıştır.
Şüphesiz bunda, aklını kullanabilen bir topluluk için
ayetler vardır.

Yerde sizin için üretip türettiği
çeşitli renklerdekileri de (faydanıza verdi).
Şüphesiz bunda,
öğüt alıp düşünen bir topluluk için ayet vardır.

Denizi de sizin emrinize veren O'dur,
onda taze et yemektesiniz
ve giyiminizde ondan süs eşyaları çıkarmaktasınız.
Gemilerin onda
(suları) yara yara akıp gittiğini görüyorsun.
(Bütün bunlar) O'nun fazlından aramanız
ve şükretmeniz içindir.[40]

Burada söz konusu olan, kullanım değerlerinin belli bir çaba ve en önemlisi emekle üretildiği bir iktisadi sistemden çok var olanı hasat etmeye dayanan bir iktisadi sistemdir. Zenginlikleri tüketilebilir hale getirmek için çaba gösterilmediğine göre, iktisadi yapıyı kavrayabilmek için bu zenginliklerin dağılımından yola çıkmalıyız. Herkese ulaşıp ulaşmadıkları sorusuyla başlayabiliriz. Öyle görünüyor ki hayır. Zenginliklerin dağılımı süreci tümüyle Tanrı'nın insafına kalmıştır ve onun kaprisleriyle iç içedir:

Göklerin ve yerin anahtarları O'nundur;
O, dilediğine rızkı genişletip yayar ve kısar da.
Çünkü O, her şeyi bilendir.[41]

Şüphesiz senin Rabbin,
rızkı dilediğine genişletir yayar ve daraltır.[42]

Ancak tanrısal kapris de belli bir planın, insanlar arasında eşitsizlik yaratma planının gerçekleştirilmesine hizmet eder:

Dünya hayatında onların maişetlerini
aralarında biz paylaştırdık
ve onlardan bir bölümü
(diğer) bir bölümünü teshir etmesi için

40. XVI. sure, "Nahl", ,5. ayetten 14. ayete kadar.
41. XLII. sure, "Şura", 12. ayet.
42. XVII. sure, "İsra", 30. ayet.

bir bölümünü bir bölümü üzerinde
derecelerle yükselttik.[43]

İnsanlar arasındaki eşitsizlik yeryüzü yaşamıyla sınırlı kalmaz; öbür dünyadaki yaşama dek uzanır ve yansır.

Biz, her insanın kuşunu (işlediklerini, yaptıklarını)
kendi boynuna doladık,
kıyamet gününde, onun için açılmış olarak
önüne konacak bir kitap çıkarırız.

Onlardan bir kısmını
bir kısmına nasıl üstün tuttuğumuzu gör.
Muhakkak ahiret dereceler bakımından daha büyüktür,
üstünlük bakımından da daha büyüktür.[44]

İnsanlar arasındaki eşitsizlik, tanrısal iradenin bir sonucu olduğu için dokunulmazdır; yanısıra, bu konuda tanrısal iradeyi bozma çabaları küfür sayılmalıdır. Eşitsizlik temeline dayanan bir ilişkiyi tartışma konusu yapmak, tanrısal bir tasarıyı bozmaktan başka bir anlam taşımaz. Kölesine yaklaşmaya, eşitliği sağlamak için kendi servetini onunla paylaşmaya yeltenen bir efendi, Tanrı iradesine karşı gelmiş, onun tasarısını altüst etmiş olur:

Allah rızıkta, kiminizi kiminize üstün kıldı;
üstün kılınanlar,
rızıklarını ellerinin altında bulunanlara
onda eşit olacak şekilde
çevirip verici değildirler.
Şimdi Allah'ın nimetini inkâr mı ediyorlar"[45]

Söz konusu eşitsizlik, kesinlikle rastlantısal ya da kazara ortaya çıkan bir olgu değildir; o tanrısal tasarı ve düzenin bir par-

43. XLIII. sure, "Zuhruf", 32. ayet.
44. XVII. sure "İsra", 13. ve 21. ayetler.
45. XVI. sure, "Nahl", 71. ayet.

çasıdır; onu tartışma konusu yapmak bile kargaşaya yol açar. Her şeye kadir olan ve her şeyin sahibi olan Tanrı'nın iradesi karşısında boyun eğen, secdeye varan, itaatkâr ve saygılı olan insanlar, gerçek mümin sayılabilir:

Tövbe edenler,
ibadet edenler,
hamd edenler,
(İslam uğrunda) seyahat edenler,
rükû edenler,
secde edenler,
iyiliği emredenler,
kötülükten sakındıranlar
ve Allah'ın sınırlarını koruyanlar;
sen (bütün) müminleri müjdele.[46]

Güçlü olana itaat etmek, üstün olandan korkmak, boyun eğmek ve secdeye varmak... İşte insanı mutluluğa ve doyuma ulaştıran davranış biçimleri:

"İşittik ve itaat ettik."
İşte felaha kavuşanlar bunlardır.

Kim Allah'a ve Resulü'ne itaat ederse
ve Allah'tan korkup O'ndan sakınırsa,
işte 'kurtuluşa ve mutluluğa' erenler bunlardır.[47]

Onları rüku edenler, secde edenler olarak görürsün;
onlar Allah'tan bir fazl (lûtuf ve ihsan)
ve hoşnutluk arayıp isterler.
Belirtileri, secde izinden
yüzlerindedir.[48]

---

46. IX. sure, "Tevbe", 112. ayet.
47. XXIV. sure, "Nur", 51. ve 52. ayetler.
48. XLVIII. sure, "Fetih", 29. ayet.

Üstün olan karşısında secdeye varmanın, ona itaat etmenin ve boyun eğmenin izlerini bedeninde taşıyan insan mutlu insandır. Aslında eğilen, secdeye varan, boyun eğen insanın yaptığı, sahibi karşısında boyun eğen, secdeye varan evren içindeki yerini almaktır:

Görmedin mi ki,
gerçekten göklerde ve yerde olanlar,
güneş, ay, yıldızlar,
dağlar, ağaçlar, hayvanlar
ve insanlardan birçoğu
Allah'a secde etmektedirler.[49]

Eşitsiz ilişkinin bütünselliği ve boyutları, üstün olanın üstün olmayana duyduğu gereksinime göre belirlenir. Tanrı, kendi kendine yetebilen bir varlıktır. O, insanlara gereksinim duymaz. İnsanların O'na verebilecekleri hiçbir şey yoktur. Eşitlik ilkesinin temel koşulu, karşılıklı alışveriştir; oysa insanlar, Tanrı'ya herhangi bir şey verebilecek güçte değildirler:

Allah ise gani (hiçbir şeye ihtiyacı olmayan)dır;
fakir olanlar ise sizlersiniz.[50]

Ey insanlar,
siz Allah'a (karşı fakir olan) muhtaçlarsınız;
Allah ise ganidir,
hamit (övülmeye layık)tır.[51]

Efendi Tanrı ile köle mümin arasındaki alışverişin niteliği bütün ayrıntılarıyla, açık bir biçimde ortaya konmuştur ve bu konuda en küçük bir belirsizlik yoktur; çünkü belirsizlik, Tanrı iradesinin yanlış anlaşılmasına neden olabilir. Tanrı'nın gereksinimi, duygusal bir gereksinimdir. O, maddi değeri olan şeyler

---

49. XXII. sure, "Hac", 18. ayet.
50. XLVII. sure, "Muhammet", 38. ayet.
51. XXXV. sure, "Fatır", 15. ayet.

değil, yalnızca hayranlık ister. Buna karşılık insanın gereksinimleri Tanrı'nın tanımladığı biçimiyle maddi gereksinimlerdir, tüketilebilir zenginliklerdir. Dolayısıyla bu ilişkide söz konusu olan alışveriş, hem alışverişi yapan varlıkların kimliği hem de alışverişi yapılan değerlerin niteliği bakımından eşitsizdir: Efendi ve köle, maddi değerler ve duygusal değerler. Yoksul olan, sevgiden ve hayranlıktan başka bir şey veremez. Ancak bu noktada, Kuran'ın kendisinden değil içtihadi yorumundan söz ettiğimizi bir kez daha anımsatmakta yarar görüyoruz. Nitekim sufiler, Kuran'dan yola çıkarak hayranlık ilişkisi ve aşk konusunda diğerinden tümüyle farklı bir yorum yapmışlardır. Sufilere göre, Tanrı aşkının, terimin maddi anlamıyla hiçbir ilgisi yoktur. İnsan, Tanrı'nın yarattığı bir varlıktır ve O'nun bir yansımasıdır; Tanrı'yı sevmek, O'nda insanı ve insanın güzelliğini bulmaktır. Ortodoks söylemde kuvvetli olanın, güçlü olanın yapabileceği tek şey iktisadi düzeni kurmaktır. Zayıf ve aşağıda olan, yani iktisadi güçten yoksun olan ise, ancak ve ancak sevgi verebilir. Tanrı'nın en genel niyeti göz önüne alındığında zaman ve mekânın eşitsiz ilişkileri ifade ettiğini ve bunları yarattığını biliyoruz; bu bağlamda zayıf olanın tanrısal ilişkiye tek katkısı olan sevgi, negatif bir değer görünümündedir ya da en azından, insanın bu ilişkiye katkıda bulunması Tanrı'nın üstünlüğüne halel getirmez; çünkü O, başlangıçtaki tasarısına uygun olarak alışveriş sırasında üstün bir konumda olmayı başarır.

Tanrı ile insan arasındaki hayranlık ilişkisinin en önemli yanlarından biri de katılığıdır. Her şeye kadir olan efendinin saptadığı koşullar dışında bir alışveriş söz konusu olamaz. Bu koşulları değiştirmeye yönelik seçeneklerin tümü O'nun iradesine ve isteklerine zarar verir; daha önce de gördüğümüz gibi, insanın Tanrı'ya duyduğu aşk, onun kendini ifade etme isteğinden vazgeçmesi, bu isteği kendi eliyle kötürüm bırakmasıdır. Zayıf olan taraf, yani burada insan, duyduğu hayranlığın bedelini ödemek zorunda kalır ve kendisini diğer memelilerden ayıran nitelikleri, yani iradeyi, tasarlama ve başkalarının planlarını bozma özgürlüğünü kendi elleriyle hadım eder. Nitekim, Tanrı'nın insandan beklediği hayranlık da bunları kapsar; insan tasarlama, değişiklik yapma,

ilişkiyi ve bu ilişkiyi taşıyan sistemi tartışabilme kapasitesini kendi elleriyle ortadan kaldırmalıdır. Duygu sisteminin bir parçası olan hayranlık, başka birine coşkulu bir aşkla bağlanma ister istemez başka bir sistemi, yani irade ve özgürlük kullanmayı sağlayan sistemi felce uğratır. Tanrı'nın tasarladığı, zorladığı ve dayattığı koşullarda O'na âşık olan kişi, özgürlüğe ilişkin niyetlerini sürekli olarak bastırmalı ve uzun dönemde bunları öldürmeyi tasarlamalıdır; çünkü, bu tür niyetlerin eninde sonunda varacağı yer *statükoyu* değiştirmek, âşık olunan varlığın planlarını altüst etmektir. Âşığın, hayranlık duyanın gösterdiği en küçük bir irade, âşık ve hayran olunanın zayıflamasına yol açar. Eklemlenme-terselme olgusunun başka düzlemler üstündeki etkisini incelemiştik; aynı olgu hayranlık düzlemini etkilediği gibi, burada en olgun, en yetkin biçimini alır. İtaat hayranlığın olası tek biçimidir; ancak bu gerçek zaman içinde varlığını sürdürmesine yetmez; itaatin sürekliliğini sağlamak hayranlık duyan kişiye düşer; bir türlü vazgeçemediği alternatif üretme özelliğini, bu doğrultudaki girişim ve çabalarını her gün, her an öldürmeye razı olmalı, bu alternatiflerin gerçekleşmesini engellemelidir. Aksi taktirde, aşkın çizdiği yoldan çıkıp yadsıma yoluna sapar; çünkü bida', yani tanrısal bir değer taşıyan şeriatta yenilik yapma, yine şeriat tarafından yasaklanmıştır.

Ortodoks İslam'ın şu özelliğini de akıldan çıkarmamak gerektiğini düşünüyoruz: O, ticaret ilişkileri, alış-satış anlaşmaları üstünde söz sahibidir; ticaretle ilgili ayrıntılar, hukukçuların kitaplarında ayrıcalıklı bir yer tutar. Her ne kadar Kuran'm manevi yanı ağır bassa da bu yasalar manzumesi maddi sorunları da çözmelidir; işte bu yaklaşımdan yola çıkılarak Kuran'ın, yeryüzündeki yaşamın düzenlenmesi üstünde odaklaşmış oldukça pragmacı bir yorumu yapılır. Hukukçular her şeyi pazarlık boyutunda ele alır, sevgiyi, duyguları ve hatta hayranlığı yasal sayılan alışveriş mantığı içinde değerlendirirler. Tam anlamıyla muhasebecilik yöntemleri izlenir. Ancak -bir kez daha yinelemekte yarar görüyorum- bizim amacımız, İslami yapıyı yasalar manzumesi olarak yorumlayan mantığı aydınlatmaktır. Çünkü İslam ve O'nun kutsal saydığı kitaplar, kendi okuyucu-yorumcusunun

düşünce ve kaygılarını yansıtırlar: Sufi imamlar bu kitaplarda aşkı ararlar ve bulurlar da... Bunları okuduktan sonra gizemciliğin gizine erişmiş, manevi değerlerle donanmış ve yücelmiş sayarlar kendilerini. Hukukçular ise bu kitaplara muhasebeyi ve kendi küçük tutkularını yerleştirirler: Okuyup bitirdiklerinde elleri kolları hiyerarşi ve mülkiyetle dolup taşar. İslâm'ın büyüklüğü, insanlara tuttuğu aynanın çokluğundan ileri gelir; Herkes, kendi tuttuğu ışığa göre ve kafasına takılanı görür onda.

D. Cennet, mümin ve huri

İdeal ve global bir model olan cennet, gerçekte bize bir toplum tasarısı sunar; bu tasarıda Tanrı, varlıklar ve çevre tanrısal iradeye, her şeye kadir olanın kaprisine göre düzenlenir. Burada zayıfın iradesine, özgürlüğüne, yani *statüko*nun tartışılabilirliğine yer yoktur. Yeryüzü yaşamıyla cennet arasındaki fark şudur: Cennetin nüfusu seçilmiş insanlardan oluşur; başka bir deyişle burada yalnızca, tüm iradesini hayran oldukları varlığa bağlayanlar kalabilir.

Cennetin en belirgin özelliklerinden biri de yeryüzünde pek ender rastlanan zenginliklerin burada bol bol bulunmasıdır. Seçilmiş kişiler bu zenginliklerden diledikleri gibi yararlanırlar ve bunların dağılımı konusunda birbirleriyle mücadele etmeleri gerekmez. Asıl zor olan cennete girebilmektir; cennet mekânına seçilmeyi başaran bir kişinin tüm gereksinimleri, hem de o kişinin en küçük bir çaba göstermesine gerek kalmaksızın karşılanır. Kişinin, beslenmek için yapması gereken tek şey elini uzatmaktır. Meyveler ve kuş etleri her an toplanmaya hazırdır; gölgeli ırmaklarda ve derelerde akan baldır, süttür, sudur; iklim yumuşacıktır ve burada yaşayanların, bu tür zorluklara uyum sağlamak için çaba göstermelerine gerek yoktur.

Cennet mekânının insanı ve onun çevresi tam bir bütünlük ve mükemmel bir uyum içindedirler. İnsanoğlu doğal çevresiyle mücadele etmek zorunda kalmaz. Çünkü çevre, onun gereksinimlerine uygun olarak yaratılmıştır. Müminin cennetteki

yaşamı dar bir eylem yelpâzesine indirgenmiştir: Beslenmek ve barışsever cinsel eşlerin, yani hurilerin yanı başında dinlenmek. Cennette çalışmaya zaman ayırmak gerekmez. Burada geçerli tek eylem dinlenmektir. Yaşam her tür mücadeleden soyutlanmıştır. Cennet, çatışma ve çabanın bulunmadığı bir mekândır. Doğada, ağaçlarda, göklerde, ırmak ve derelerde bol bol bulunan yiyecek (meyveler, kuş etleri) ve içecekler (balözü, bal, süt, su) her an tüketilmeye hazır beklerler. Cennette yaşayan herkes dilediği kadar altın, gümüş, inci, değerli taş, ipek, nakışlı kumaş edinebilir.

Ve onları sabretmeleri dolayısıyla
cennetle ve ipekle ödüllendirmiştir.

Orada, tahtlar üzerinde yaslanıp-dayanmışlardır.
Onlar, orada ne (yakıcı) bir güneş
ve ne de dondurucu bir soğuk görürler.

(Meyvelerin) Gölgeleri onlara pek yakın
ve onların devşirilmeleri
kolaylaştırıldıkça kolaylaştırılmış.

Çevrelerinde gümüşten billur kaplar,
kupalar dolaştırılır.
Gümüşten billur kaplar ki,
onları belli bir ölçüyle tespit etmişlerdir.

Orada onlara bir kadeh içirilir ki,
onun karışımı zencefildir.

Bir pınar ki orada
"selsebil" olarak adlandırılır.

Çevrelerinde (gençlikleri ve dinçlikleri) ebedi kılınmış
civanlar dolaşır durur;

sen onları gördüğün zaman
saçılmış birer inci sanırsın.[52]

Çaba göstermek ve çalışmak gerekmese de, doğa son derece cömert de olsa, genç erkekler burada yaşayan müminlerin hizmetine sunulur.

Yeryüzündeki yaşamlarını tamamlayanlar, Tanrı iradesine boyun eğenler, şeriatın talimatları doğrultusunda hareket edenler diğerlerinden ayrılır ve cennete gönderilirler. Onlara "Ashab-ı yemin" denir, çünkü onlar Tanrı'nın sağında yer alırlar; sağ, öbür dünyada muzaffer olanların yeridir. Onlara ilkler de denir, çünkü cennete ilk kabul edilecek olan onlardır.

Nimetlerle donatılmış cennetler içinde;
birçoğu geçmiş ümmetlerden,
birazı da sonrakilerden.
'Özenle mücevherlerden işlenmiş'
tahtlar üzerindedirler;
üstlerinde karşılıklı olarak
dayanıp yaslanmışlardır.

Çevrelerinde ölümsüzlüğe ulaşmış
gençler dönüp dolaşır;
kaynağından (doldurulmuş) testiler,
ibrikler ve kadehler,
ki bundan ne başlarını bir ağrı tutar,
ne de kendilerinden geçip akılları çelinir.
Arzulayıp seçecekleri meyveler;
canlarının çektiği kuş eti.

Ve iri gözlü huriler,
sanki saklı inciler gibi;
yapmakta olduklarına bir karşılık olmak üzere
(onlara sunulur);

52. LXXVI. sure, "Dehr" ya da "İnsan", 12. ayetten 19. ayete kadar.

orada, ne 'saçma ve boş bir söz' işitirler
ne de günaha sokma.
Yalnızca bir söz (işitirler):
"Selam, selam."

"Ashab-ı yemin" ne (kutludur o)
"Ashab-ı yemin."

Yüklü dalları bükülmüş kiraz (ağaçları),
üst üste dizili meyveleri sarkmış muz ağaçları,

yayılıp uzanmış gölgeler;
durmaksızın akan su(lar);
ve (daha) birçok meyveler arasında,
kesilip eksilmeyen ve yasaklanmayan (meyveler)
Yükseklere kurulmuş döşekler(dedirler).

Gerçek şu ki, biz onları
yeni bir inşa (yaratma) ile inşa edip yarattık.

Onları hep bâkireler olarak kıldık,
eşlerine sevgiyle tutkun (ve) hep yaşıt,
"Ashab-ı yemin" olanlar için.[53]

Bu surede belirtildiği gibi, cennette yaşayan başka varlıklar da vardır: Huriler. Hurileri yaratan, elbette yine Tanrı'dır. Hepsi de mükemmel, genç, sevgi dolu ve üstelik bâkiredirler. Tanrı onları ashab-ı yemin için, yani yeryüzünde yapılan kayıtsız şartsız hayranlık duyma sınavını kazananlar için yaratmıştır. Çünkü onlar, düzeni bozabilecek, tanrısal saprisi ve bu kaprisin biçimlendirdiği dünyayı tartışma konusu yapabilecek her tür iradeyi öldürme başarısını göstermişlerdir.

Kuran'ın ağır basan özelliğinin mantık, tutarlılık ve matematiksel kesinlik olduğunu biliyoruz; ne var ki, cennet va-

53. LVI. sure, "Vakıa", 12. ayetten 38. ayete kadar.

tandaşlığının tanımında açık bir çelişkiyle karşı karşıya kalıyoruz: Kadınların cennete girmesi, mümin oldukları için doğrudan, müminlerin karıları oldukları için de dolaylı olarak güvence altına alındığı halde cennet mekânı, yalnızca erkekleri mutlu edecek biçimde düzenlenir. Ayrıca, sonsuza dek güzel ve genç kalacak bir cinsel eşin, yani hurinin varlığı yeryüzü kadınlarının varlığını dışlar. Bununla birlikte pek çok ayette, mümin olmanın gereklerini yerine getiren yeryüzü kadınlarının, erkeklerle eşit koşullarda cennete girmeyi hak ettikleri bildirilir:

Erkek olsun, kadın olsun, bir mümin olarak
kim salih bir amelde bulunursa
hiç şüphesiz biz onu güzel bir hayatla yaşatırız
ve onların karşılığını,
yaptıklarının en güzeliyle muhakkak veririz.[54]

Erkek olsun, kadın olsun, inanmış olarak
kim salih bir amelde bulunursa,
onlar cennete girecek
ve onlar bir 'çekirdeğin sırtındaki tomurcuk' kadar bile
haksızlığa uğramayacaklardır.[55]

Başka bazı ayetlerde de kadınların mümin kocaları aracılığıyla cennete girmeleri güvence altına alınır. Bu kadınlar, sonsuzluk da içinde olmak üzere erkeklerin hak ettiği bütün avantajlardan yararlanabilirler.

"Siz ve eşleriniz cennete girin;
'sevinç içinde ağırlanacaksınız.'"

"Onların etrafında altın tepsiler
ve testiler dolaşır;
orada nefislerin arzu ettiği

---

54. XVI. sure, "Nahl", 97. ayet.
55. IV. sure, "Nisa", 124. ayet.

ve gözlerin lezzet (zevk) aldığı her şey var.
Ye siz orada ebedi kalacak olansınız.[56]

Ancak cennet mekânının düzenlenişi incelendiğinde, bu kadınların hiçbir gereksiniminin göz önüne alınmadığı görülür. Örneğin, kadınların cinsel gereksinimleri konusunda şaşırtıcı bir duyarsızlık göze çarpar; oysa, erkeklerin cinsel doyumu en ince ayrıntısına dek programlanmıştır. Cenneti konu alan ve hepsi de birbirinden güzel pek çok betimleme içinde, en görkemli ve en müzikal olan kuşkusuz "Rahman" adıyla anılan LV. suredeki betimlemedir. Cennette yaşanacak hazlar öylesine çoktur ve öylesine iyi düzenlenmiştir ki, müminlerin (burada, yalnızca erkeklerden söz ediliyor) tam doyuma ulaşmamaları olanaksızdır:

Rabbin makamından korkan kimse için ise
iki cennet vardır.

Çeşit çeşit 'inceliklere ve güzelliklere'
(veya her türden sık ağaçlara) sahiptirler...

İkisinde de akmakta olan iki pınar vardır...

İkisinde de her meyveden iki çift vardır...

Astarları ağır işlenmiş atlastan olan
yataklar üzerinde yaslanıp dayanırlar.
İki cennetin de meyve devşirmesi
(oradakilere) yakın (kolay)dır...

Orada, bakışlarını yalnızca eşlerine çevirmiş
(öyle) kadınlar vardır ki,
bunlardan önce kendilerine
ne bir insan ne bir cin dokunmuştur...

Sanki onlar yakut ve mercan gibidirler...

56. XLIII. sure, "Zuhruf", 70, ve 71. ayetler.

İhsanın karşılığı
ihsandan başkası mıdır?

Bu ikisinin ötesinde
iki cennet daha var...

Alabildiğine yemyeşildirler...

İçlerinde durmaksızın fışkırıp akan
iki pınar vardır...

İçlerinde (her türden) meyveler,
eşsiz hurma ve eşsiz nar vardır...

Orada, huyları güzel,
yüzleri güzel kadınlar vardır...

Otağlar içinde korunmuş huri-kadınlar.

Bunlardan önce kendilerine
ne bir insan ne bir cin dokunmuştur...

Yeşil yastıklara
ve çarpıcı güzellikteki döşeklere dayanıp yaslanırlar...

Celal ve ikram sahibi olan Rabbinin
adı ne yücedir.[57]

Başka ayetlerde de hurilerle ilgili ayrıntılı bilgiler yer alır; gözlerine, kızlık zarlarına, yaşlarına ve huylarına varıncaya dek anlatılır. Buna karşılık, kutsal metnin hiçbir yerinde, mümin erkeklere yeryüzünde karılık yapanlarla ilgili ayrıntılı betimlemelere rastlanmaz; güzelliklerinden söz etmek bir yana, küçük ya da hatta gizli kalmış niteliklerine bile değinilmez. Bu uzun cennet mekânı

57. LV. sure, "Rahman", 46. ayetten 78. ayete kadar.

betimlemeleri içinde huri, tam yerini bulmuş gibidir; onun varlığı ve güzelliği bu ideal ve uyumlu ortamla öylesine mükemmel bir biçimde bütünleşir ki, yeryüzü kadınını cennet imgesinin bir parçası olarak görmek hayli zordur. O, böylesine görkemli betimlemelerin kuvvetli ışığı altında, giderek hayalet görünümü alır; başka bir deyişle o, tanrısal ses uyumu içinde, kulağımızı tırmalayan yanlış bir nota gibidir.

Öyle ayetler vardır ki hurilerin, cennette karılık görevini yerine getiren dişiler olduklarını, hem de hiçbir yanlış anlaşılmaya meydan vermeyecek kadar açık bir biçimde ortaya koyarlar; böylelikle, ilişkinin meşruluğu gibi son derece belirgin bir alanda yeryüzü kadınlarıyla huriler arasında rekabet yaratılmış olur:

Muttakilere gelince;
muhakkak onlar, güvenli bir makamdadırlar.

Cennetlerde ve pınarlarda,
hafif ipekten
ve ağır işlenmiş atlastan (elbiseler) giyinirler,
karşılıklı olarak (otururlar).

İşte böyle;
ve biz onları,
simsiyah iri gözlü hurilerle evlendirmişizdir.

Orada, güvenlik içinde
her türlü meyveyi istemektedirler.[58]

Hurinin tek özelliği eş olması değil, mümine verilmiş bir eş olmasıdır. O, dinlenme düşüncesine uygun olarak düzenlenmiş cenneti oluşturan parçalardan biridir. Böyle bir mekâna yeryüzü kadınını yerleştirmek, bir melodinin armonisini bozmaktan farksızdır. Onun varlığı, cennetin var olma nedenini, dingin bir yaşam

58. XLIV. sure, "Duhan", 51. ayetten 55. ayete kadar. Ayrıca bkz. LII. sure, "Tur", 20. ayet.

sürmenin koşullarını ortadan kaldırır; çünkü yeri bir başka dişiye devredilmiştir. Onun yeryüzünde oynayacağı rol bellidir: Her şeyden önce cinsel eş olmak. Yeryüzü kadınının konumu ve rolü İslam sisteminin belirsizlik, karanlık ve kuşku içinde bıraktığı ender konulardan biri diğeridir. Başka konuların ele alınışı bu denli tutarlı ve planlıyken bu konunun açıklığa kavuşturulmamış olması nasıl açıklanabilir?

Yalnızca fiziksel özelliklerine göre tanımlanan hurinin hiçbir manevi boyutu yoktur; o bir nesnedir, çünkü ne iradesi ne de geleceğe ilişkin bir tasarısı vardır. O, müminler tarafından cinsel bir eş olarak kullanılmak üzere yaratılmıştır. Ona değer kazandıran tek özelliği fiziksel güzelliğidir; bu güzellik, Tanrı'nın müminlere bir lütfudur.

Mümin, cennette edilgen bir yaşam sürer; yediklerini sindirir, rahmi olmayan (doğuramayan) bir huriyle sevişir ve bol bol dinlenir. O da, aynı huri gibi, iradeden yoksun bir nesne olarak sistem içindeki yerini alır. Tek farkla: Huriyi bir nesne gibi tüketen mümindir; mümini bir nesne gibi tüketen ise sistem. İslam cennetinde insanoğlunun tinsel boyutunun yüceltilmesi beklenirken o, başkalaştırma süreci sonunda bir nesneye dönüştürülür. Bu edilgen halden kurtulmak için göstereceği her tür çaba, cennetin dengesine saldırmaktan ve onu bozmaktan başka bir anlam taşımayacaktır. Huri bu edilgenliğin aynasıdır, cisimleşmiş halidir; bunu gerçekleştirir ve somutlaştırır; huriyi arzulayan müminin gerçek arzusu, biraz da kendi edilgenliğidir.

Cennete özgü kadın modeli, kesinlikle ikincil ya da sıradan bir model değildir. Birincisi o, İslam'da ahiretin temelini atan ilkeyi ve cennet sisteminin, yani Müslüman toplum idealinin kilit taşı olan edilgenlik ilkesini temsil eder; ikincisi, Müslüman aileyle ilgili yasalar gereğince biçimlenen ve programlanan aile ilişkilerinin hem temeli hem de kilit taşıdır.

E. Kısırlaştırılan kadın

Gerçeği oluşturmaya yönelen bütün bir İslam düzeni, kadınla erkek arasındaki özdeşlik ve benzerlikleri ortadan kaldırma ve ikisi arasındaki farkı hiyerarşinin dayanakları olarak kullanma eğilimindedir. Kuşkusuz erkekler, Tanrı'dan çok kadınlara benzerler. Somut dünyanın yeniden yazılımı olan İslam gerçeği, son tahlilde insan çiftinin varlığını yadsıyan bir kozmos stratejisidir. Çözümlemesini yapacağımız her iki kısırlaştırma işleminde de insan çifti yadsınır. Onun en önemli belirtileri, aynı zamanda erkeklik ve kadınlık olgularını hazırlayan en kuvvetli bağlardır: Üreme ve arzulama kapasitesi. Oysa bu belirtiler ve bağlar özenle koparılarak, o görünmez olan ve maddi olmayan varlığa, yani Tanrı'ya kurban edilir.

Cennette yaşayan o ideal kadın, yani huri sonsuza dek bakireliğini koruyan, yani rahmi olmayan bir dişidir. İslam gerçeğinde yaşayan yeryüzü kadınının rahmi yoktur, çünkü o da doğuramaz; yaşam veren, yaratan Tanrı'dır, kadınlar değil. Kadın, edilgen bir kozadan başka bir şey değildir:

Göklerin ve yerin mülkü Allah'ındır
Dilediğini yaratır.
Dilediğine dişiler armağan eder
dilediğine de erkek armağan eder.
Veya onları, erkekler ve dişiler olarak
çift (ikiz) verir.
Dilediğini de kısır bırakır.
Gerçekten O, bilendir, güç yetirendir.[59]

Allah sizi topraktan yarattı,
sonra bir damla sudan.
Sonra da sizi çift çift kıldı.

Onun bilgisi olmaksızın,
hiçbir dişi gebe kalmaz ve doğurmaz da.[60]

---

59. XLII. sure, "Şura", 49. ve 50. ayetler.
60. XXXV. sure, "Fatır", 11. ayet.

Sizi basbayağı bir sudan yaratmadık mı?
Sonra onu savunması sağlam
bir karar yerine yerleştirdik.
Belli bir süreye kadar;
işte (buna) güç yetirdik.
Demek ki biz ne güzel güç yetirenleriz.[61]

Kıyamet saatinin ilmi O'na döndürülür.
O'nun ilmi olmaksızın
hiçbir meyve tomurcuğundan çıkmaz,
hiçbir dişi gebe kalmaz.
ve doğurmaz da.[62]

Dilediğimizi, adı konulmuş bir süreye kadar
rahimlerde tutuyoruz.
Sonra sizi bebek olarak çıkarıyoruz,
sonra da ergenlik çağına erişmeniz için
(sizi büyütüyoruz).[63]

Kadının yaratma yeteneğini elinden alan ve onu, yaratma süreci içinde edilgen bir hazneye indirgeyen Tanrı önemli bir sorunla karşı karşıya kalır: Cinsel ikillik, yani çift yaratma sorunu. Çifti yeniden yaratmak için ne yapmak gerekir? Onu yeniden oluşturmadan önce kadının niteliğini, yani doğurma kapasitesini yadsıyan bir başkalaşımın yaşanması zorunludur. Kutsal söylemde kadına can veren erkektir. Çift yeniden oluşturulurken döllenme, yani eşeyli üreme yönteminden değil döllenmesiz üreme, yani eşeysiz üreme yönteminden yararlanılır ve kadın erkekten doğar. Burada söz konusu olan birleşme değil, bölünmedir:

İnsan, 'kendi başına ve sorumsuz' bırakılacağını mı sanıyor?
Kendisi, dökülüp akıtılan meniden

61. LXXVII. sure, "Mürselat", 20. ayetten 23. ayete kadar.
62. XLI. sure, "Fussilet", 47. ayet.
63. XXII. sure, "Hac", 5. ayet.

bir damla su değli miydi?
Sonra bir alâk (embriyo) oldu,

derken (Allah, onu) yarattı
ve bir 'düzen içinde biçim verdi'.
Böylece ondan,
erkek ve dişi olmak üzere çift kıldı.

(Öyleyse Allah,)
Ölüleri diriltmeye
güç yetiren değil midir?[64]

Öbür dünyanın var olma koşulu, Tanrı'nın ölülere can verebilecek güçte olmasıdır. Tanrı, kadının elinden doğurma yeteneğini almadıkça bu güce kavuşamaz. Kadının doğurduğu yeryüzü canlıları, fiziksel bir oluşum dışında bir anlam taşımazlar. Bir erkekle bir kadının çiftleşmesi sonucunda doğan çocuk ölürse, hiçbir güç onu diriltemez. Erkekle kadının birleşmesiyle doğan çocuğun kutsal evrene kabul edilmesi, yani ölümsüzleşmesi için eşeyli üremenin ortadan kaldırılması şarttır. Kısacası kadını kısırlaştırmak gerekir.

Müslüman kadın istisnai bir kadın tipidir; onun biyolojik yapısı maddi dünyanın yasalarına uymaz. Çok geç yaşlarda ya da bâkire ve kısır olduğu halde çocuk doğurabilir. İbrahim peygamberin karısı gibi:

Karısı da ayaktaydı, bunun üzerine güldü.
Biz de ona İshak'ı
ve İshak'ın arkasından da Yakub'u müjdeledik.

"Vay bana" dedi (kadın).
"Ben kocamış bir kadın iken
ve şu kocam da bir ihtiyar iken
doğuracak mıyım?
Gerçekten bu, şaşırtıcı bir şey!.."

---

64. LXXV. sure, "Kıyamet", 36. ayetten 40. ayete kadar.

Dediler ki:
"Allah'ın emrine mi şaşırıyorsun?
Allah'ın rahmeti ve bereketleri
sizin üzerinizdedir,
ey ev halkı,
şüphesiz O,
övülmeye layık olandır, Mecid'dir."[65]

Meryem örneğinde ise bakire bir kadının da çocuk doğurabileceği kanıtlanır. Kadınla erkek cinsel ilişkiye girmeden de bir canlı yaratılabilir:

Kitap'ta Meryem'i de zikret.
Hani o, ailesinden kopup
doğu tarafında bir yere çekilmişti.

Sonra onlardan yana (kendini gizleyen)
bir perde çekmişti.
Böylece ona ruhumuz (Cibril'i) göndermiştik,
o da, düzgün bir beşer kılığında görünmüştü.

Demişti ki:
"Gerçekten ben,
senden Rahman (olan Allah)a sığınırım.
Eğer tavka sahibiysen (bana yaklaşma)."

Demişti ki:
"Ben, yalnızca Rabbinden (gelen) bir elçiyim;
sana tertemiz bir erkek çocuk
armağan etmek için (buradayım)."

O:
"Benim nasıl bir erkek çocuğum olabilir?
Bana hiçbir beşer dokunmamışken

65. XI. sure, "Hud", 71. ayetten 73. ayete kadar.

ve ben
azgın utanmaz (bir kadın) değilken" dedi.

"İşte böyle" dedi.
"Rabbin dedi ki:
–Bu benim için kolaydır.

Onu insanlara bir ayet
Ve bizden bir rahmet kılmak için
(bu çocuk olacaktır.)"
Ve iş de olup bitmişti.

Böylelikle ona gebe kaldı,
sonra onunla ıssız bir yere çekildi.[66]

Zekeriya yaşlı ve güçsüz bir erkektir, karısı ise kısır; buna karşın, Tanrı iradesiyle çocuk sahibi olurlar.

Kat, He, Ye, Ayn, Sad.
(Bu,) Rabbinin kulu
Zekeriya'ya rahmetinin zikridir.

Hani o,
Rabbine gizlice seslendiği zaman
Demişti ki:
"Rabbim,
şüphesiz benim kemiklerim gevşedi
ve baş, yaşlılık aleviyle tutuştu;

ben sana dua etmekle
mutsuz olmadım."

"Doğrusu ben, arkamdan gelecek yakınlarım adına
korkuya kapıldım,
benim karım da bir kısır (kadın)dır.

66. XIX. sure, "Meryem", 16. ayetten 22. ayete kadar.

Artık bana kendi katından
bir yardımcı armağan et."

"Bana mirasçı olsun,
Yakup oğullarına da mirasçı olsun.

Rabbim, onu
(kendisinden) razı olunan(lardan) kıl."

(Allah buyurdu:)
"Ey Zekeriya,
şüphesiz biz seni
adı Yahya olan bir çocukla müjdelemekteyiz;
biz bundan önce
ona hiçbir adaş kılmamışız."

Dedi ki:
"Rabbim, karım kısır (bir kadın) iken,
benim nasıl oğlum olabilir?
Ben de yaşlılığın son basamağındayım."

(Ona gelen melek:)
"İşte böyle" dedi.
"Rabbin dedi ki:
–Bu benim için kolaydır,
daha önce sen hiçbir şey değil iken
seni yaratmıştım."[67]

Kutsal biyoloji yeryüzü düzenini tersyüz eder. Doğurma yaşına gelmiş genç kadın kısırdır, yaşlı kadın ise doğurgan. Kadınla erkek kutsal düzen içinde çiftleştiğinde, yeni bir canlı yaratma eyleminde bulunmuş olmazlar; yaratıcı olan tanrısal iradedir. Çocuk, kutsal evrene girer girmez, ödül ve cezalardan oluşan tanrısal stratejinin bir lütfuna dönüşür. Diğer yeryüzü zenginlikleri gibi, onun

67. XIX. sure, "Meryem", 1. ayetten 9. ayete kadar.

müminlere bahşedip edilmeyeceğine karar veren yine Tanrı iradesidir:

Doğrusu, asıl ebter (soyu kesik) olan
sana kin duyandır.[68]

Kısırlığın kaynağı biyoloji değil, Tanrı'ya itaattir. Tanrı'yı ve O'nun peygamberlerini sevmeyen mümin kısırlıkla cezalandırılır.

Tanrı iradesi biyolojik aile kurumuna, yani erkek-kadın-çocuk üçlüsüne kesin olarak karşı çıkar. Müslüman Tanrı, eş ve çocuk sahibi olmayı reddeder; çünkü onlar, Tanrı'yı küçültecek, O'nun yüceliğine halel getirecek canlılardır:

"Elbette, bizim Rabbimizin şanı yücedir.
O, ne bir eş edinmiştir, ne de bir çocuk."

"Doğrusu şu: Bizim düşük akıllı beyinsizlerimiz,
Allah'a karşı 'gerçek dışı
bir sürü saçma şeyler' söylemişlerdir."[69]

Gökleri ve yeri
bir örnek edinmeksizin yaratandır.
O'nun nasıl bir çocuğu olabilir?
O her şeyi yaratmıştır.
O her şeyi bilendir.[70]

İşte bu nedenle, yani doğurmadığı ve bir başkası tarafından doğurulmadığı için üstündür. Döllenme özelliği yüzünden canlılar, üç dönemi kapsayan bir sürece hapsolmuşlardır: Doğum, yaşam ve ölüm. Oysa Tanrı, kendi zaman ritmine uygun olarak sonsuzdur; O'nun ne başlangıcı ne de sonu vardır:

De ki:

---

68. CVIII. sure, "Kevser", 3. ayet.
69. LXXII. sure, "Cin", 3. ve 4. ayetler.
70. VI. sure, "Enam", 101. ayet.

O Allah birdir.
Allah Samed'dir.

O, doğurmamıştır
ve doğurulmamıştır.
Ve hiçbir şey onun dengi değildir.[71]

İslam düzeninin çocuk karşısında olumsuz bir tutum takındığını kanıtlamak hiç de zor değildir. Her şeyden önce, çocukların cennete gitmesi belli bazı koşullar getirilerek sınırlanmıştır. Aynı kadın gibi, çocuğun da cennetteki konumu belirsizdir. Bütün çocukların cennete gideceği söylense de LII. sure ("Tur") bu gidişin sanıldığı gibi otomatik olmadığını ve babalara büyük sorumluluklar düştüğünü ortaya koyar. Bu sureye göre, cennete gitmek isteyen çocukların babalarının dinini, yani Müslümanlık'ı benimsemeleri şarttır:

İman edenler
ve soyları da kendilerini imanda izleyenler (var ya),
biz onların soylarını da
kendilerine katıp eklemişiz.
Onların amellerinden hiçbir şeyi eksiltmedik.
Her kişi,
kendi kazanmakta olduğuna karşılık bir rehindir.

Onlara, istek duyup arzuladıkları
meyvelerden ve etten bol bol verdik.
Orada bir kadeh kapışır çekişirler ki,
Onda ne 'boş ve saçma bir söz'
ne de bir günaha sokma vardır.

Kendileri için (görevlendirilmiş hizmetçi) civanlar,
etrafında dönüp dolaşırlar;
sanki (her biri)
'sedefte saklı bir inci gibi tertemiz, pırıl pırıl.'

71. CXII. sure, "İhlas", 1. ayetten 4. ayete kadar.

Kimi kimine dönüp sorarlar;
Dediler ki:
"Biz doğrusu daha önce
ailemiz (yakın akrabalarımız) içinde
endişe edip korkanlardık."

"Şimdi Allah, bize lütufta bulundu
ve bizi, 'hücrelere kadar işleyen
kavurucu' azaptan korudu."[72]

Müminler ailelerinin geleceği konusunda kaygılanmakta haksız sayılmazlar; çünkü, akrabalık bağlarının Tanrı'ya duyulan bağlılıkla çakışmadığı durumlarda kutsal söylem, aileyi kendi varlığını tehdit eden bir öğe olarak görür ve onunla çatışmaya başlar. Kuran, bu iki bağlılık biçiminin çatışması yüzünden parçalanan aile örnekleriyle doludur; örneğin Lut, bu nedenle karısından vazgeçmek zorunda kalır:

"...Kendi karısı dışında
onu da ailesini de muhakkak kurtaracağız.
O (karısı) arkada kalacak olanlardandır."

Elçilerimiz Lut'a geldikleri zaman,
o, bunlar dolayısıyla kötüleşti
ve bunlar dolayısıyla içi daraldı.

Dediler ki:
"Korkuya düşme ve hüzne kapılma.
Karın dışında
seni de, aileni de muhakkak kurtaracağız.
O ise,
arkada kalacak olanlardandır."[73]

Başka bir örnek, babasını reddetmek zorunda kalan İbrahim'dir:

72. LII. sure, "Tur", 21. ayetten 27. ayete kadar.
73. XXIX. sure, "Ankebut", 32. ve 33. ayetler.

İbrahim'in babası için bağışlanma dilemesi
ona yalnızca verdiği bir söz dolayısıyla idi.
Kendisine,
onun gerçekten Allah'a düşman olduğu açıklanınca
ondan uzaklaştı.[74]

Diğer bir örnek, oğlunu reddetmeye zorlanan Nuh'tur.

Nuh Rabbine seslendi.
Dedi ki: "Rabbim,
şüphesiz benim oğlum ailemdendir
ve senin va'din de doğrusu haktır.
Sen hâkimlerin hâkimisin."

Dedi ki:
"Ey Nuh,
kesinlikle o senin ailenden değildir.
Çünkü o, salih olmayan bir iş (yapmıştır).
Öyleyse, hakkında bilgin olmayan şeyi
benden isteme.
Gerçekten ben, cahillerden olmayasın diye
sana öğüt veriyorum."[75]

Müslüman Tanrı'ya göre, erkek müminler için kadınla çocuk, potansiyel birer haz kaynağıdır; dolayısıyla müminler her an bu sevgi ve heyecan seline kapılabilirler. Kadınla çocuğun bu özellikleri Tanrı'yı kızdırmak için yeterlidir; derhal gücünü ortaya koyar ve daha önce ele aldığımız bir yönteme başvurur: Kadınla çocuğu atlarla, altınla ve diğer maddi nesnelerle bir tutarak "zenginlik"e indirger, nesneleştirir ve bu yolla iradeden yoksun bırakır.

Kutsal söylemde "maddi zenginlik"le "insan zenginliği" arasında en küçük bir fark yoktur. Maddi zenginliklere ulaşmanın

74. IX. sure, "Tevbe", 114. ayet.
75. XI. sure, "Hud", 45. ve 46. ayetler.

yollarını ortaya koyan yasa, aynı zamanda insan ilişkilerini belirleyen yasadır.

Kadının yaratma gücünü elinden alan, onu tümüyle erkeğe bağımlı kılan ve erkekler cennetinin cinsel nesnesine indirgeyen İslam, onu birey olarak tasfiye eder. Bununla da yetinmeyerek onu tarihsel düzlemin dışında bırakır. Öncelikle Arap tanrıçaları ortadan kaldırır ve hem gökyüzünde hem de yeryüzünde erkek egemenliğini, yani tektanrılılığı kurar.

Allah'ın elçisi olan Muhammet peygamber görevine başladığında, Arap semalarını yalnızca tanrılar değil, tanrıçalar da işgal etmektedir; üstelik önemli görevler üstlenmişlerdir. İbnü'l-Kelbi'nin, İslam öncesi dinler üstüne yazılmış anahtar belgelerden biri sayılan *Putlar Kitabı*'nda, Lât, Menat ve Uzza adlı tanrıçaların, VII. yüzyıl Arap tanrıları içinde en önemlileri oldukları ortaya konur[76]. Yazara göre Uzza, "Kureyşliler'in en önemli putuydu. Kabile üyeleri bu tanrıçanın tapınağını ziyaret eder, ona armağanlar sunar ve kurban keserek onunla yakınlaşmaya çalışırlardı." İbnü'l-Kelbi'ye göre bütün Araplar ona saygı duymaktadırlar. Arabistan'dan Mezopotamya'ya dek pek çok insan ona tapınmaktadır. Kureyş'in, yani İslam peygamberinin bağlı olduğu kabilenin tanrıçasına son derece büyük bir önem verilmektedir; çünkü Kureyşliler V. ve VI. yüzyıllarda kervan yollarını hemen hemen tümüyle kendi denetimleri altına almış ve böylece, Arabistan'a egemen olmuşlardır. Baştanrıçaları Uzza da burada yaşayan insanların ruhuna egemen olmuştur:

"O, toprak anadır; Demeter'e benzer; doğurganlığı ve üreme olaylarını yönetir."[77]

Ancak Uzza yalnız değildir. En önemli tanrıça olmakla birlikte, dişi tanrısallığın tek simgesi olarak kalmaz. Menat ve Lât'ın ko-

---

76. İbnü'l-Kelbi, *Kitabu'l-Esnam*, Matbaatu Dari'l-Kitabi'l Mısriyye, Kahire, 1924, sayfa 18. İbnü'l-Kelbi, hicri takvimin 204'ünde öldü. Ayrıca Uzza için bkz.: H. Derembourg, *Le culte de la déesse Al-Uzza en Arabie du IVe siècle de notre ère* (İ.Ö. IV. yüzyıl Arabistan'ının taptığı tanrıça Uzza), *Recueil des mémoires orientaux*'dan, Paris, 1905.

77. Tevfik Fahd, *Le Panthéon de L'Arabie centrale à la veille de l'hégire* (Hicretin arifesinde merkezi Arabistan'da tanrılar), Librairie orientaliste Paul Geuthner, Paris, 1968, sayfa 164.

numları da çok önemlidir. Birincisine Evs ve Hazrec kabileleri, ikincisine de Taif kabilesi tapınır. Ancak bu tanrıçalar, aynı Uzza gibi bütün Arabistan'da etkili olurlar.

Bu tanrıçaların varlığı, Allah'ın elçisi önünde bir engel ve içinden çıkılması güç bir sorundur. Bu üç tanrıça saf dışı bırakılmadıkça, hatta ortadan kaldırılmadıkça peygamberin, iktidarı tekeline alması ve böylece tektanrılı dinin temellerini atması olanaksızdır. Döllenme, çoğalma ve eşeyli üreme tanrıçaları... Allah'ın ve İslam'ın zafere ulaşması için bunların tasfiye edilmesi şarttır. Tasfiye işlemi iki farklı alanda gerçekleştirilir: İdeolojik sistem alanında söylem aracılığıyla ve fiziksel alanda bu tanrıçaların tapınaklarının ortadan kaldırılmasıyla.

Bu üç tanrıçaya söylem alanında yöneltilen saldırı söz, yani nesneleri adlandırma gücü düzeyindedir. Dünyanın, canlıların ve cansızların adı olan Tanrı, üç Arap tanrıçaya karşı çıkarken onları, içi boş basit sözcüklere indirger:

Gördünüz mü haber verin; Lât ve Uzza'yı,
Ve üçüncü (put) olan Menat'ı(n herhangi bir
güçleri var mı?)

Erkek (evlat) sizin, dişi de O'nun mu?
Eğer böyleyse, bu çarpık bir paylaşma.

Bu (putlar ise,) sizin ve atalarınızın
(kendi istek ve öngörünüze göre) isimlendirdiğiniz
(kuru ve keyfi) isimlerden başkası değildir.
Allah, onlarla ilgili 'hiçbir delil' indirmemiştir.[78]

Lât, Menat ve Uzza hiçbir gücü olmayan adlara dönüştürülmelidir, çünkü bundan böyle sözcüklere güç verecek olan Tanrı'dır, Allah'tır. Muhammet bu yeni dini Araplar arasında yaymaya çalışır, ama Arapların kafası son derece karışıktır; bir Tanrı'nın, nasıl olup da hiçlik içinde var olabildiğini, nasıl olup da bir tanrıçadan, şu ya da bu biçimde "üreme"diğini bir türlü an-

78. LIII. sure, "Necm", 19. ayetten 23. ayete kadar.

layamamaktadırlar. Allah bu tanrıçaların oğlu olmadığına göre babaları olmalıdır. O halde bu üç tanrıça Allah'ın kızıdır. Doğrusunu söylemek gerekirse Tanrı, Arap kabilelerin O'na bahşettiği bu çocuklardan kurtulmakta epeyce zorluk çeker. Araplar'ın bu tanrıçaları "Benât-ı Allah" (Tanrı'nın kızları) olarak adlandırmasına şiddetle karşı çıkar:

Yoksa kızlar O'nundur da
erkek çocuklar sizin mi?[79]

(Buna rağmen) Kendi kullarından
O'na bir parça kılıp yakıştırdılar
Doğrusu insan açıkça bir nankördür.

Yoksa O,
yarattıklarından kızları (kendine) edindi
ve erkekleri size mi ayırıp bıraktı?[80]

Ve Allah'a kızlar isnat ediyorlar,
(haşa) O yücedir.
Hoşlandıkları (erkek çocuklar) da
kendilerinindir.[81]

Tanrıçaların sözsel yıkılmalarıyla birlikte fiziksel bakımdan da ortadan kaldırılmaları gerekmektedir. Menat tapınağı hicretin 8. yılında yerle bir edilir:

"Kureyşliler ve Araplar'ın tümü ona hâlâ inanıyordu. Hicretin sekizinci yılında Allah, Peygamber'e (S.A.) başarı güvencesi verince o da Medine'yi terk etti. Medine'den ayrıldıktan dört-beş gece sonra Ali'yi onun (Menat) üstüne gönderdi; Ali onu parçaladı ve sahip olduğu her şeye el koydu."[82]

Taif kabilesi İslam dinini kabul ettikten hemen sonra Lât aynı

79. LII. sure, "Tur", 39. ayet.
80. XLIII. sure "Zuhruf", 15. ve 16. ayetler.
81. XVI. sure, "Nahl", 57. ayet.
82. İbnü'l-Kelbi, *a.g.y.*

akıbete uğrar. Mugire bin Şube tarafından parçalanıp yakılır.

Uzza'nın başından da benzer olaylar geçer. İbnü'l-Kelbi'ye göre "Allah, Peygamberini (S.A.) gönderinceye değin Uzza durumunu korudu (yani, Araplar ona tapınmayı sürdürdü). Peygamber (S.A.) onu gözden düşürdü ve Araplar'a, ona tapınmaktan vazgeçmeleri öğüdünü verdi. Böylelikle Kuran sorunu çözmüş oldu."

Halit bin Velit, Peygamber'in verdiği görevi yerine getirmek, yani Uzza'yı parçalamak için pek çok girişimde bulunur. Ancak, "elleri omuzlarında duran ve dişlerini gıcırdatan karmakarışık saçlı bir Habeş kadını" görünümündeki bu tanrıçayla yüz yüze gelme cesaretini göstermesi gerekir. "Halit, tek bir darbeyle kafasını yarınca, Uzza bir kömür parçasına dönüştü."

Halit bin Velit başından geçen olayı anlatınca Peygamber ona şöyle der:

"O, Uzza'ydı! Artık Araplar'ın başka Uzza'sı kalmadı. Elbette bundan böyle ona tapınan da olmayacak."

Doğurganlığı kadının elinden almanın yolu, bu gücün gökyüzündeki simgelerini ortadan kaldırmaktan geçmektedir. Tanrıçaların tapınakları yıkıldıktan ve onlara tapınmak yasaklandıktan sonra, geriye bir tek simgesel boyut kalır. Bu boyutun, İslam Peygamberi'nin ve onun Tanrısı'nın elinden kurtulması olanaksızdır. Kuran, bu tanrıçaların simgeselliğini tam anlamıyla sindirerek bu simgeselliği göklerin tek hâkimi olan Allah'ın hizmetine sunar. Ne var ki bu tanrıçalara tapınmayı yasaklamak yeterli değildir; onların özünü oluşturan yıldızları da fethetmek gerekmektedir. Yeryüzünde ağaç ya da dağ görünümü alan bu tanrıçalar, gökyüzüne çıkar çıkmaz parlak yıldızlara dönüşmektedirler. Tapınakları yerle bir etmek hiç de zor olmamıştır; ama ya yıldızlar? Arabistan çöllerinde geceler boyu parıldayan bu yıldızların kadınsı yüzünü bozmak için ne yapılabilir?

Günümüzde Arap şarkıcıların çok güzel bir kadını betimlerken "güneş" ve "ay" gibi simgeleri kullanmaları ya da bizlerin, o pırıltılı yaz gecelerinde, Venüs'ün ya da Sirius'un sütten beyaz ışığıyla baş başa kalmak istememiz masum davranışlar olarak mı görülmelidir? Yoksa bütün bunlar, Müslüman belleğimizle boğ-

duğumuz, adlarını bile unuttuğumuz o tanrıçalara bilinçsizce tapınmanın bir yolu mudur? Tevfik Fahd'a göre Ay, Güneş ve Venüs, bütün Sami dinlerinde -hem de şaşırtıcı ölçüde birbirine benzeyen adlarla- geçen tanrılaştırılmış yıldızlardır. Bu yıldızlara verilen adlar yerel ve ulusal değişkelere uygun olarak farklılaşır; Arap dünyasında Ay ya da Güneş karşısında kendinden geçmek, oldukça belirgin bir anlam taşır. "Ay için kullanılan jenerik ad önceleri İlah'ken, daha sonraları El-İlah, Hübel, Yehova, Asur... biçimini aldı; Güneş'in jenerik adı önceleri İlahe'ydi, daha sonra El-Uzza, Menat... oldu; Venüs için de Attar, Estar, sonra da İshtar... kullanıldı."[83] Bir Asur bilimi uzmanı da Lât'ın Venüs'e, Uzza'nın Ay'a, Menat'ın da Sirius'a denk düştüğünü öne sürer. Bu tanrıçalar Arap tanrısallığının üç ayrı yüzünü temsil ederler.[84] Lât, Uzza ve Menat'ın adları, yıldızlara yakarışla başlayan ("Ve'n- necmi iza heva") "Necm" (Yıldız) suresinde geçer:

Battığı zaman yıldıza andolsun;
sahibiniz (olan Peygamber) şaşırıp sapmadı ve azmadı.
O hevadan (kendi istek,
düşünce ve tutkularına göre) konuşmaz.

O (söyledikleri),
yalnızca vahyolunmakla olan bir vahiydir.[85]

Kuran yıldızlarla, gökcisimleriyle süslenmiştir; Allah'ın gücünün göstergesi olan bu yıldızlar tanrısal ışıkla dolup taşarlar. Yapılabilecek en iyi iş tanrıça yıldızları evcilleştirmek ve ulu Tanrı'nın hizmetine sokmaktır. Kuran'a göre yıldızlar, göğün süsleri ve onu şeytana karşı koruyan araçlardır:

Hiç şüphesiz, biz dünya göğünü
'çekici bir süsle', yıldızlarla süsleyip donattık.

83. Tevfik Fahd, *a.g.y.*, sayfa 20.
84. F. Lenormant, *Lettres assyriologiques* (Asur mektupları), cilt II, Paris, 1872, sayfa 142.
85. LIII. sure, "Necm", 1. ayetten 4. ayete kadar.

Ve itaatten çıkmış her azgın şeytandan koruduk.[86]

Sürgün edilen eski tanrıçalar, yeni Tanrı'nın kolay kolay ulaşamayacağı yerlere, yıldızların süt rengi büyüsüne ve yoldan çıkmış azizlerle azizelerin sapkın inanışlarına yerleşiverirler. Bütün Kuzey Afrika, dindar yolcuları tedirgin eden o şans yüklü ağaçlarla ve kirece bulanmış taşlarla doludur. Kadınlı erkekli pek çok insan umut ve doyurulmamış arzu yüklü muskalar ve bez parçaları asarlar buralara.

Kadınsallığı tam anlamıyla ortadan kaldırabilmek için cinsel eylem kavramını da değiştirmek gerekmektedir. Kadınla erkek arasında kurulan bu son derece özel ilişki, Tanrı'nın da katılımıyla üçlü bir ilişkiye dönüşür. Nitekim, İslam'ın meşru saydığı cinsel eylem, bir erkekle bir kadının birlikte gerçekleştirdikleri cinsel eylem değildir. Bu eylemde, üç varlığın ilişkisi söz konusudur: Erkek, kadın ve Tanrı. Buhari'ye göre erkek, orgazm anında Tanrı'nın adını anmalıdır. Buhari aklın, dördüncü bir varlığın, yani şeytanın etkisiyle allak bullak olduğu bir anda Tanrı'dan yardım istemek gerektiğini açıklar. Zaten, kadının bir yarısı şeytandır.

"Peygamber dedi ki: İçinizden biri karısıyla ilişkide bulunmak istediği zaman, "Allah'ın adıyla... Allahım, şeytanı benden uzak tut, şeytanı bu birleşmenin meyvesinden uzak tut" derse ve kader ya da takdir bu ilişkilerden bir çocuk yaratırsa şeytan asla bu çocuğa zarar vermez."[87]

Gazali *Evlilikte Edinilmesi Gereken İyi Alışkanlıklar Üstüne Kitap*'ta daha da ileri giderek yalnızca orgazm anında değil, cinsel ilişkiye başlamadan önce de Tanrı'dan yardım istenmesini öğütler. Ayrıca, karısını kollarına almaya hazırlanan mümine uzun, karmaşık, dikkati dağıtan ve kişiyi uyanık tutan dualar okumasını

86. XXXVII. sure, "Saffat", 6. ve 7. ayetler.
87. Buhari, Üs-Sahih. Rodolphe Krehl yayınları, Leiden, Ec-Beril, Üniveriste Matbaası, Evlilik kitabı, cilt III, sayfa 66. O. Houdas'ın Fransızca çevirisi, *Al-Bukhari, traditions islamiques* (El-Buhari, İslam Gelenekleri), İmprimerie nationale, Paris, 1908, cilt III, sayfa 578.

salık verir; çünkü böylesi bir eylem, dikkatin kadının bedeni üstünde yoğunlaştırılmasını gerektirmektedir.

Karı-koca arasındaki yakın ilişkilerde edinilmesi gereken alışkanlıklar: "Kocanın, önce Tanrı'yı yardıma çağırması tavsiye edilir; sonra da şunları söylemelidir: 1) "De ki: Tanrı ilktir, sonra da Tekbir ve Tehlil[88] getir ve şunu söyle: Üstün ve hikmetli Allah'ın adıyla. Allahım, eğer böbreklerimden çıkarmaya karar verdiysen, evladım iyi bir kul olsun." Ancak cinsel eyleme başlamadan önce dua etmek yetmez. Orgazm anında da dua etmek gerekir:

"Beli gelmek üzere olan müminin, içinden ve dudaklarını kımıldatmadan şu sözleri söylemesi uydundur: İnsanı su (damlasın)dan, vb. yaratan Tanrı'ya şükürler olsun." (Kuran XXV, 56)."[89]

Ayrıca Gazali, bir adamın orgazm sırasındaki tutumunu, örnek alınması gereken bir davranış olarak aktarır: Bu adam, o en ateşli anı yaşarken öylesine yüksek sesle dua etmektedir ki, sesi bütün evde yankılanmaktadır. Gazali'nin başka bir öğüdü de "Kâbe'ye saygısızlık etmemek için", sevişirken Mekke'ye doğru durulmamasıdır. Sanki cinsel eylem, Tanrı'ya ve O'nun tapınağına karşı çıkmak için yapılan bir eylemmiş gibi...

Öyle görünüyor ki, cinsel eylemin Müslüman Tanrı için taşıdığı anlam, aynı üremede olduğu gibi, bir bunalım-olay, O'na adanması gereken bir davranış biçimidir. Erkek müminlerin dikkatini kadınların bedeninden uzaklaştırmak, erkeğe haz ve çocuk sunan ve var olan bu bedeni tasfiye etmek, onun yerine somut olarak ne birini ne de diğerini verebilen hiçliği, yani Tanrı'yı var etmek gerekir.

Erkeğin, kadın bedenine sevgi duyması tehlikesi karşısında Müslüman ailenin, iki kurumdan yararlanarak önlem almaya ça-

88. Tekbir: "Allahü ekber" (En büyük Tanrı'dır). Tehlil: "La ilahe illallah" (Allah'tan başka Tanrı yoktur).

89. Gazali, *İhya ül-ulûm id-din,* El-Mektebetu't-Ticariyyeti'l-Kübra, Mısır. Burada L. Bercher ve G. H. Bousquet'nin Fransızca çevirisi kullanılmıştır, *Le Livre des bons usages en matière de mariage* (Evlilikte edinilmesi gereken iyi alışkanlıklar üstüne kitap), 49-50, Maisonneuve, Paris, 1953, sayfa 84.

lıştığını söylemek yanlış olmaz. Bunlar boşanma ve çokeşliliktir. Gerek çokeşlilik gerekse boşanma hem erkeğin kadına duyduğu sevgiyi parçalamaya yönelik mekanizmalardır hem de Müslüman ailenin çekirdeğinde, bir erkek bir de kadından oluşan çiftin yer almasının yadsınmasıdır.[90] Müslüman ailenin, resmen ve kurumlar aracılığıyla erkeğin hizmetine sunduğu cinsel eşlerin çokluğu, gerek çokeşlilik (aynı anda en çok dört kadınla evli olabilme) gerekse boşanma aracılığıyla (kocanın, yalnızca "boşsun" demesi, evlenme akdinin sözlü ve tek yanlı olarak feshedilmesi için yeterlidir) erkeğin tek bir kadına bağlanmasını engeller, onu sevgi ve heyecan kapasitelerini yoğunlaştırmaktan alıkoyar ve bu kapasiteleri dağıtmaya teşvik eder.

Aslında bu olgu cennet mekânı betimlemeleriyle büyük benzerlikler gösterir; bu betimlemelerde de hurilerin sayısı konusunda açık seçik bir belirsizlik vardır. Müminler tek bir huriyle mi yetinecеklerdir yoksa çok sayıda huri edinebilirler mi? Her ne kadar Kuran bu soruya açık bir yanıt getirmese de diğer metinler daha net bir yaklaşım ortaya koymaya çalışırlar.

Buhari, *Sahih* adlı yapıtında her müminin iki kadınla evlenebileceğini açıklar.[91] Buhari'nin yorumcusu Es-Sindi ise bu düşüncenin yanlış olduğunu söyler. Ona göre "her müminin yetmiş üç ya da buna yakın sayıda kadınla evlenme hakkı vardır ve bu sayıyı yalnızca Tanrı bilebilir."

Öncelikle erkekler için tasarlanmış bir mekân olan cennet, huri biçimini almış dişilerin işgali altındadır (ne büyük çelişki!)

Cennetteki nüfus dengesizliği kimi betimlemelerde, özellikle Es-Süyuti'nin ve İbnü'l-Kadı'nın betimlemelerinde inanılmaz boyutlara ulaşır.[92] Cennetin kapılarına ulaşan müminler, ellerinde Kuran bulunan huriler tarafından karşılanırlar; her huri kendi mü-

90. Fatima Mernissi, *Sexe, idéologie et Islam* (Cinsiyet, İdeoloji ve Islam), Tierce yayınları, Paris, 1983.
91. Buhari, *Üs-Sahih*, Daru'l-ma'rife, Beyrut, cilt II, sayfa 217.
92. Es-Süyuti, *Ed-Dürerü'l-hisan ve na'imü'l-Cinan*, Dar-et-Tıbbaa-tü'l-Hadise, Casablanca.
El-İmam Abdurrahman bin Ahmed el-Kadi, *Dakikü'l-akbar fi zikri'l-Cenneti' ve en-ne*, Dar-et-Tıbbaatü'l-Hadise, Casablanca.
Bu iki belge, genellikle aynı kitap içinde ve biri diğerinin dipnotu olarak sunulmaktadır.

minine yaklaşır ve onu kucaklayıp aşkını ilan eder, sonra da onunla birlikte evine girer.

"...Ve evde yetmiş yatak vardır. Her yatakta yetmiş sedir ve her sedirde, yetmiş elbise giymiş bir huri..."

Sonsuza dek bâkire, sonsuza dek genç ve güzel bir hurinin aşk ilanına mazhar olan mümin, eve girince de dört bin dokuz yüz hurinin arasında kalıverir.

Bu konuda ilgimizi çeken bir noktaya değinmek istiyoruz; cinsi latifin çoğunlukta olması sonucu ortaya çıkan nüfus dengesizliği, başka bir deyişle kadınlar tarafından kuşatılmış bir mekân, çoğu kez cehennem ve kıyamet imgeleriyle birlikte anılır. Buhari, *Sahih*'te yer alan bir hadiste, Peygamber'in şunları söylediğini öne sürer:

"Ben cennetin kapısında durdum. Gördüm ki, cennete girenlerin çoğu darlık içinde yaşayanlardır. Oysa cehennemi hak eden ve oraya çoktan götürülmüş olanlar dışındaki bütün hali vakti yerinde insanlar -hesaplarının görülmesi için- kapıda bekletiliyorlardı. Bu sefer cehennemin kapısında durdum. Oraya girenlerin çoğu kadınlardı."[93]

Yine Buhari'nin aktardığı bir hadiste Peygamber, kadın nüfusunun hızla artmasını kıyamet alameti olarak görür:

"...Allah'ın elçisi bana şöyle dedi: Kıyametin habercileri şunlardır: İlimin yok olduğu ve cehaletin arttığı görülecek; zina yaygınlaşacak; çok şarap içilecek, erkeklerin sayısı azalırken kadınlar öylesine çoğalacak ki tek bir erkeğe elli kadın düşecek."

Baş döndürücü bir ayna oyunuyla, bir kadınla bir erkekten oluşan çift görünmez hale getirilir ve erkek müminin çevresinde bulunan kadınların sayısı artırılır; bu işlem bir yandan çokeşlilik ve boşanmayla kurumlaştırılırken bir yandan da kıyamet ve cehennem gibi olumsuz zaman-mekânlara yansıtılırlar. Kadın ise erkek müminin çevresini kuşatan bir öğedir; ayrıca, bir yandan düzenin, yani erkek mutluluğunun temelindeki çokeşlilik tarafından özendirilen bir üreme kaynağı olarak görülür, diğer yandan da kıyamet ve cehennem inanışlarında olduğu gibi yıkımın ve kargaşanın ta kendisidir. Kadın karşısında takınılan bu belirsiz tutumu anlayabilmenin tek yolu, onu kendi bütünsel bağlamı içine

93. Buhari, *Üs-Sahih,* édition Brill, Bab 87. Houdas çevirisi, sayfa 590.

yerleştirmek, başka bir deyişle İslam uygarlığının arzuyla ilgili görüşlerini belirlemektir.

F. Nefis mücadelesi: Büyük cihat

Tanrı, kadını kısırlaştırmakla ve elinden analık iradesini almakla erkeği de kısırlaştırmış olur. Çocuk, erkek müminle kadın müminin cinsel birleşmesinin bir ürünü değil üçüncü bir kişinin, yani Tanrı'nın salt kendi iradesiyle yarattığı bir canlıdır.

Yaratma gücü kadınla erkeğin elinden alınmakla birlikte, bu çifte özgü ve yine temel derecede önemli başka bir boyut, yani arzu boyutu ortada kalır; bu da, diğeri gibi çifti dünyanın ve tanrısal alanın dışında bir yere götürür; İslam düzeni arzudan kaygı duyar ve orgazmı Tanrı'nın vaat ettiği cennet zevkleriyle karşılaştırır:

"Erkeği çocuk sahibi yapan şehvet tanrısal bilgeliğin bir belirtisidir; ancak şehvet, başka bir gerçeğin daha belirtisi sayılmalıdır: Şehvet doyuma ulaştırıldığı anda duyulan hazzın kalıcılığı sağlanabilseydi, kuşkusuz insanoğlunun yaşayabileceği en benzersiz duygu olurdu: Şehvet, cennette (ona) sunulacak hazların tadına bakılmasıdır; çünkü insana, hiç tatmadığı bir haz vaat edildiğinde onu etkilemek olanaksızlaşır..."[94]

Tanrı, işte bu düzeyde de işe karışma gereği duyar. Yeryüzünde bulunan ve insana zevk veren her şey Tanrı'ya aittir. Tanrı, doğası gereği tekelcidir. Tektanrıcı Tanrı, insanoğlunu doyuma ulaştıran her şeyi kendi denetimi altına almadıkça ona baş eğdiremez. Kadın bedenine düşkünlüğü açıklayabilen tek olgu, orgazmla döllenmeyi birleştiren heteroseksüel ilişkidir. Yalnız orgazmla sınırlı kalan homoseksüel ilişki ise İslam düzeni tarafından yasaklanmış olmakla birlikte bu düzeni fazlaca tedirgin etmez ve sistemin önemsemediği bir sorun olarak kalır.[95] Kutsalın, temelde kadın düşmanlığını körükleyen tutumunu an-

---

94. Gazali, 'Evlilikte edinilmesi gereken iyi alışkanlıklar üstüne kitap", *İhya ül-ulûm id-din*'de, sayfa 27, Bercher ve Bousquet'nin çevirisi, sayfa 25.
95. İslam'ın homoseksüelliği yasakladığı, Lut'un başından geçen olaylar aktarılırken açıklanır; örneğin, XXVI. sure, "Şuara", 160. ayetten 166. ayete kadar; XXVII. sure, "Neml", 55. ve ardındaki ayetler.

layabilmenin tek yolu bu tutumu, soyut bir varlık olan Tanrı ile somut bir varlık olan kadın arasında süregelen iktidar mücadelesi bağlamında değerlendirmektedir. Kutsalın, bütün tektanrılı deneyimlerde, nihai olarak homoseksüel bir deneyim olduğu söylenebilir. Çünkü, eğer tektanrıcı Tanrı yeryüzü erkeğinin bir izdüşümüyse, kutsal da erkek öğenin kendi kendini döllemesi girişimidir. Ayrıca kutsal yeryüzü erkeğinin, tanrısal bir varlık haline dönüşmüş erkek öğe tarafından döllenmesidir; buradan doğan ve temel bir önem kazanan kutsal-heteroseksüel ilişki çatışması İslam'da akıl-nefis çatışması çerçevesinde odaklaşır.

İnsan ırkına halel getirmeden heteroseksüel ilişkiyi engelleyemeyen kutsal da onun sevgi boyutunu tasfiye eder. İslam, cinselliği kendi bünyesine alırken onun arzuya ilişkin boyutunu kesip çıkarır.

İslam bir akıl dinidir; mümin de işaretleri (ayet) anlayabilen, çözebilen akıllı bir canlıdır. Müslüman olmak, her şeyden önce Tanrı'nın işaretlerini anlayabilmeyi, ayetleri çözebilmeyi gerektirir:

> *...Böylece Allah... size ayetlerini gösterir; belki akıllanırsınız.*[96]

> *...düşünen bir topluluk için gerçekten ayetler vardır.*[97]

Müslümanlar, işaretleri anlayan insanlardır. Kuran'da anlamak, " 'akala", aklını kullanmak anlamını taşır. Dilbilimsel açıdan anlamak anlamına gelen " 'akala" ile akıl anlamına gelen "akl" sözcükleri kaynaşmıştır.

Müminlerin dikkatini, dikkatin odaklaşması gereken bu noktadan, yani Tanrı'dan uzaklaştırma tehlikesi taşıyan her şey "nefis" (şehvet) olarak adlandırılır; çünkü Tanrı'ya ulaşmanın tek yolu sürekli olarak akıl yürütme çalışmaları yapmaktır. İslam uygarlığının bu temel çatışmasında karşı karşıya gelen güçler uygarlıkla cinsellik değil, uygarlık ve cinselliğin yalnızca bir bi-

96. II. sure, "Bakara", 73. ayet.
97. *Ay.y.*, 164. ayet.

leşeni olan arzudur. Söz konusu çatışmayı somut örneklerle açıklamak için, aşk ve/ya da kadın üstüne yazılmış kitapların tümünü gözden geçirmek gerekir; bu kitaplar, İslam kültürümüz içinde yer alan kibar söylemin türlerinden birini oluştururlar.

Hıristiyan uygarlığındaki cinsellikle Müslüman uygarlığındaki cinsellik arasında karşılaştırma yapanların çoğu, genelleme yapma konusunda fazlaca aceleci davranmak ve özellikle İslam'ın cinsellik konusunda olumlu bir tutum takındığını açıklamak gibi hatalara düşerler. Bunun örneklerinden biri de A. Budiba'dır; yazar *La sexualité en Islam* (İslam'da cinsellik) adlı kitabında, daha önce de belirttiğimiz gibi, Müslüman olmaktan çok büyük bir mutluluk duyduğunu, çünkü kendi uygarlığının cinsellik karşısında olumlu bir tutum takındığını söyleyip durur. Oysa İslam cinsellik karşısında hiç de olumlu bir tutum takınmaz; onu diğer uygarlıklardan ayıran, bu konuda doğal olmayan, yapmacık bir tutum takınmasıdır. Cinselliğin, bütünsel olarak düzene karşı bir olgu olduğu söylenmese bile, onun en insani ve denetim altına alınması en zor olan bileşeni, yani arzu, gayri meşruluğun kaynağı ve özü olarak tanımlanır. Meşru sayılan akılla, gayri meşru sayılan arzu arasında, daha önceki bölümlerde ortaya koyduğumuz bir eklemlenme-terselme ilişkisi vardır: Akıl ve arzu bir kuvvet ilişkisiyle eklemlenir; bu ilişkide, söz konusu öğelerden birinin kuvvetlenmesi, diğerinin zayıflamasını gerektirir; bu etkileşim ise iki öğenin hiç bitmeyen ve asla çözülemeyen bir mücadele içine girmeleri demektir.

Bir aşk kuramı geliştirmeye çalışan kibar söylemde "akl", imanın ve Tanrı aşkının bir aracıdır:

"Akıldan üstün olan herhangi bir şey, hiçbir zaman Tanrı karşısında hayranlık duymamıştır."[98]

Aynı yazar bu düşünceyi biraz daha geliştirir ve aklı insan varlığının kanıtı ve niteliği sayar:

"Akıl, gizli kalanı aydınlatan bir ışıktır, belirgin olan her şeyin güzelliğidir, düzenin temelidir, kulun kılavuzudur. O olmadan, yaşam hiçbir anlam taşımaz ve her şey onun çevresinde

98. İbni Kayyim ül-Cevziye, *Ravzatü'l-Muhibbin ve Nüzhetu'l-Mustakim*, Darü'l-Kitabil-İlmiye, Beyrut, 1977, sayfa 19, yazarın çevirisi.

döner." Ayrıca, bir insanın dinsel inanışlarının olgunlaşması için öncelikle aklının olgunlaşması gerektiğini belirtir:

Aklı, insan varlığının en temel yetisi, dinin kilit taşı ve düzenin özü olarak tanımladıktan sonra, kaçınılmaz olarak arzuyu evrenin negatif kutbu, kargaşa yaratan kuvvetlerin somutlaşması olarak görmek gerekir. Arzu, Tanrı iradesinin karşıtıdır:

"Allah nefsi, Peygamber'e emanet ettiği mesajın karşıtı (mudaddun) olarak yarattı. Tanrı'ya göre, kendi nefsinin ardından gitmek, O'nun peygamberlerinin verdiği mesajı terk etmekle eşdeğerdir (mukabilen). Tanrı, buna dayanarak insanları iki gruba ayırır: Esinin (vahiy) ardından gidenlerle nefsin (heva) ardından gidenler. Kuran'ın pek çok ayeti bu ayrımı açık bir biçimde ortaya koyar: "...Sana icabet etmeyecek olurlarsa, artık bil ki onlar gerçekten kendi hevalarına uymaktadırlar."

İbni Kayyim ül-Cevziye, XXVIII. surenin ("Kasas") 50. ayetini aktararak Tanrı ile arzu arasında temel bir karşıtlık bulunduğunu söyler:

Buna rağmen, sana icabet etmeyecek olurlarsa,
artık bil ki, onlar gerçekten
kendi heva (istek ve tutku)larına (Ahva'ahum), uymaktadırlar.
Oysa Allah'tan bir kılavuz olmaksızın,
kendi istek ve tutkularına (hevasına) uyandan
daha sapık kimdir?

Kibar söylemin kuramcıları, aşkla ilgili kuramlarına bir bütünlük kazandırmanın yolunu, Tanrı-arzu çatışmasına ilişkin ayetlerin çevresinde dönüp durmakta bulurlar. Aynı yazar, yine Kuran'dan aktardığı ayetleri kanıt göstererek İslam uygarlığının benimsediği temel ayrımı, insanlarla hayvanlar arasındaki farkı ortaya koyan ayrımı yorumlar. Bir insan, arzularının peşinden gitmekle kültür boyutunu yadsımış ve hayvan evresine geri dönmüş olur:

"Tanrı... arzularının peşinden gidenleri, biçim ve kavram olarak en çirkin hayvan türleriyle karşılaştırdı. Bir ayette, onları köpeklerle karşılaştırdı: '...Ne var ki toprağa bağlandı ve tehlikeli

bir eğilimin ardına düştü. Bir köpekten farkı yoktu.' Başka bir ayette onları eşeklerle karşılaştırdı: '...Korkudan çılgına dönmüş eşekler nasıl aslanın önünden kaçarsa.' Tanrı, başka olaylarda onları maymuna ve domuza dönüştürdü."

Ravzatü'l Muhibbin'in (Âşıklar Bahçesi) yazarı İbni Kayyim ül-Cevziye, arzunun (heva) özü bakımından zarar verici bir nitelik taşıdığını açıklar; eğer zarar verdiği alan ilimse onu bida' ya, yani bir sapmaya (dalâl) dönüştürür; eğer zarar verdiği alan iktidar ve onu uygulayan merciyse her ikisini de yoldan çıkarır ve adaletsizliğin hizmetine sunar. Nihayet eğer arzu, İslam topluluğunun önderine zarar veriyorsa onu İslam davasına ihanet etmeye sürükler; çünkü bundan böyle önder, topluluğu yönetirken İslam yasalarına ve talimatlarına karşı çıkıyordur. Başka bir yazara, İmam Abdurrahman İbnülcevzi'ye göre "dikkatsizlikten (gaflet) daha ağır bir uyku, arzudan daha büyük bir tutsaklık olamaz. Ve gaflet kuyusuna düşmedikçe, arzu asla seni yenemez." Akıl ve arzu sürekli bir kuvvet ilişkisi içindedirler.

"Eğer zaferi kazanan taraf arzuysa, sezgi gücü (rey), kesinlikle ortadan kalkmış demektir."

"İradesi en güçlü insan, arzusunu yenebilen insandır. Aklın görünümleri olan iradeyle (azim) sezgi gücü (rey) arasındaki ilişkinin kurulabilmesi ve gerçekleşebilmesi için arzuya (heva) karşı mücadele etmek şarttır:

Eğer kişiyi yöneten akılsa arzu ona boyun eğer (salemehu'l-heva) ve onun kulu kölesi olur. Eğer yöneten arzuysa, akıl ona tutsak olur. Onun yükünü taşır."[99]

İmam İbnülcevzi'nin aktardığına göre, Peygamber nefis mücadelesini "büyük cihat" olarak adlandırır; bu, kutsal bir savaştır ve "küçük cihat"tan, yani İslam'ın düşmanlarına karşı sürdürülen fiziksel savaştan son derece farklıdır.[100] Nefsini yenebilen ve onunla başedebilen kişi fiziksel ve düşünsel gücünü kat kat artırmış olur; üstelik o, bir kâfir kentini fetheden bir mücahitten daha değerlidir.[101]

---

99. *Ravzatü'l-Muhibbin*, sayfa 10.
100. *Zemmü'l-Heva*, sayfa 39.
101. *Ravzatü'l-Muhibbin*, sayfa 477.

İslam değerleri sistemi içinde en büyük erdem muruvve'dir; başta görevlerin yerine getirilmesi olmak üzere sistemin kutsal ve dokunulmaz saydığı ne varsa hepsi karşısında dürüst davranmayı, Tanrı'nın iradesine ve yasalarına, bire bir ve en küçük bir zayıflık göstermeden bağlı kalmayı gerektiren bu kavram, arzu karşısında itaatsizliği de buyurur. Peygamber der ki, bir insanın kuvveti, "başka insanları yenme gücü değil, kendi kendini (nefsehu) yenme gücüdür." Bütün sapmaların, bütün anormal gelişmelerin (el-bela) kaynağı el-heva'dır, yani arzudur ve bunların önünü alıp düzeni, sağlığı (şifa) yeniden bulmanın tek yolu arzuyla mücadele etmektir.

Genel ve belirsiz bir kavram olan hevanın, yani arzunun İslam düzenini yıkmaya çalışan bir mihrakın ve anormalliğin kaynağı olduğu ortaya konduktan sonra sıra, onu günah boyutunda tartışmaya gelir; bu boyutta hevanın, birbirinden ayrılmaz iki biçimi vardır: Şeytan ve kadın. Aklın, Tanrı'ya duyulan hayranlığın bir aracı olduğunu görmüştük: "Şeytan, en büyük çaresizliği aklı başında bir mümin karşısında duyar." Ne var ki, yukarıda sözü edilen sağduyulu mümin kendine bir kadın bulmaya kalktığında, şeytanın bile sarsamadığı bu irade göçüp gider: "Şeytan bir mümininden umudu kesince, onu kadınların yardımıyla elde etmeye çalışır." İbnülcevzi'ye göre, kadın güzelliği şeytanın bir görünümüdür:

"Erkekten kadının güzelliğine yönelen bir bakış, iblisin fırlattığı zehirli oklardan biridir."

Aynı yazara göre iblis şöyle der: "Elimde bulunan oklar içinde en güvenilir olanı, kurbanını asla elinden kaçırmayan kadındır."

Bu arzu-şeytan-kadın üçlemesi dinsel edebiyatta son derece açık bir biçimde ortaya konur; müminlere arzuyu konu alan ve inceden inceye hazırlanmış bir kuram olarak değil sistemin bir verisi, bir gerçekliği olarak sunulur.

Buhari, hadislerin kesin olarak gerçeğe uygun olduğunu ortaya koymak için yazdığı *Sahih* adlı yapıtında kadını bir tehlike odağı ve kargaşanın somutlaşmış bir biçimi olarak görür. Bu yapıtta yer alan hadislerden birinde Peygamber şöyle der:

"Benden sonrakilere, insana zarar verebilecek hiçbir şey bırakmayacağım; kadınlar dışında."[102]

102. Buhari, *Le livre du mariage*, (Evlilik Kitabı), Houdas çevirisi, sayfa 554.

Müslim bin El-Haccac, kendi *Sahih*'inde aynı düşünceyi açıklar. El-Haccac'a göre Peygamber sokakta bir kadın görür; derhal evine giderek karısı Zeynep ile cinsel ilişkiye girer, sonra da arkadaşlarının yanına giderek şunları söyler:

"Kadın, şeytan kılığında gelir ve yine şeytan kılığında gider. Eğer bir kadın içinizden birinin dikkatini çekecek olursa hemen kendi karınızın yanına gidiniz. Ancak böyle yaparak kafanızı toplayabilirsiniz (yuruddu ma fi nefsihi)."[103]

Müslim bin El-Haccac bu hadisi şöyle yorumlar: Peygamber'in bu öğüdü vermekteki ve kadını şeytanla karşılaştırmaktaki amacı, onun arzu ve kargaşa kaynağından başka bir şey olmadığını ortaya koymaktır; kadın, "tek bir bakışıyla ya da diğer bütün yönleriyle erkeklere verdiği haz yüzünden, sürekli olarak onları günah işlemeye kışkırtan" bir yaratıktır. Müslim, bu hadisle ilgili yorumun sonunda, Peygamber'in kadınları neden şeytan ile karşılaştırdığını açıklar: Kadınlar insanları kötülüğe (şer) kışkırtır.

Gazali'nin çözümlemeli yaklaşımındaki en belirgin özellik, hayranlık uyandıracak düzeyde kesin olmasıdır. Gazali, şeytanla kadının özdeşleştirilmesini kısa, özlü ve oldukça açık bir anlatımla özetler.

"Penisi ereksiyon halinde olan bir erkek, aklının üçte birini yitirir. Kimileri de imanının üçte birini yitirdiğini söylerler."[104] Hemen ardından akılla arzuyu karşı karşıya getirerek bu olayı açıklamaya çalışır. Ona göre penisin sertleşmesi, erkeğin iradesini hiçlik düzeyine indirgeyen bir sınamadır, çünkü arzu alev alınca aklın onu denetlemesi olanaksızlaşır. İşte bu yüzden kadını denetlemek, olabildiğince etkisizleştirmek gerekir; çünkü o, arzunun tek somut biçimidir.

Tanrı gibi şeytanın da fiziksel bir varlığı yoktur. Kadını boyunduruk altına almak aklı, tanrısal iradeyi ve düzeni muzaffer kılmaktır: Gazali'ye göre evlilik kölelikten (rıkkıyet) başka bir şey değildir. Erkeğin kadına üstünlüğü, aklın akıldışılığa üstünlüğüdür. İslam düzeninin ilkelerinden biri herkesin Tanrı katında eşit olmasıdır. Gazali, bu konuda oldukça bilinçli bir tavır

103. Müslim bin El-Haccac, *Sahih*, sayfa 29, yazarın çevirisi.
104. Gazali, *İhya ül-ulûm id-din*, sayfa 57, yazarın çevirisi.

takınmakla birlikte bu ilkeyi ayakta tutan mantığın sınırına yaklaşınca duruverir:

"Peygamber dedi ki: Eğer bir canlının başka bir canlı önünde secdeye varmasını buyurmam gerekseydi kadına, erkeğinin önünde secde etmesini söylerdim; ona olan borcu o kadar büyük ki..." Hal böyle olunca bir erkeğin bir kadına itaat etmesi, elbette düzenin yıkılması ve kargaşa düzeninin kurulması olarak görülecektir.

Arzunun somutlaşmış bir biçimi olan kadını boyunduruk altına alma zorunluluğu, müminin onu denetim altına alma, ona egemen olma zorunluluğu içtihadi İslam'ın çok açık bir biçimde ortaya koyduğu kadın düşmanlığını açıklar. Akıl-arzu çatışması, hepsi de birbirinden önemli bir dizi çatışmayı kendine doğru çeker ve bünyesine alır: Aklı, düzeni, Tanrı'yı, denetim altına alınmış olanı temsil eden erkek öğesi ile arzuyu, kargaşayı, şeytanı ve denetim altına alınamayanı temsil eden kadın öğesi.

Tanrı, düzen ve akıl hiçbir zaman kesin olarak kazanılmış değerler değildir; bunlar, her an karşıt kuvvetlerin mücadelesiyle ulaşılan sonuçlardır. İşte bu noktada, kutsal zamanın algılanmasında temel bir önem taşıyan denge kavramı doğar.

Söz konusu akıl-arzu dengesini cinsel ilişki sırasında gerçekleştirebilmek için, orgazmdan önce ve orgazm boyunca Tanrı'nın adını anmak yeterli değildir; bir de, kadının bedenini fetişleştirmek gerekir. Arzuyu tasfiye etmenin, sevgi ve heyecanı kesip atmanın, yani düşünce ve akıl yürütme yeteneğini kurtarmanın tek yolu budur.

Kadının, erkek için çok büyük bir önem taşıyabileceğinin kabul edilmesi Tanrı'yı, hiç de istemediği bir şey yapmak zorunda bırakır: Tanrı kadını fetişleştirmek zorunda kalır. Bu yüzden de erotizm, ortodoks söylem içinde çok özel bir görünüm kazanır: Bu, arzuya yer vermeyen bir erotizmdir; bu erotizm heyecan arayışını ortadan kaldırmak, hiç olmazsa en aza indirmek ve bedensel arayışlar üstünde yoğunlaştırmak zorundadır.

İmamlar, zifaf gecelerinde yeni evlilere yardımcı olmak için el kitapları yazarlar; din bilginleri bu kitapçıklarda, sünnetin ana belgelerinde bulunan cinsel bilgileri özetlerler. Mevlana Tuhami Gen-

nun[105], evlenmek için Ramazan ayının tercih edilmesi gerektiğini söyler. Damadın iyice temizlenmesi ve özellikle gizli yerine (batinuhu) özen göstererek onu yıkaması ve hazırlaması (yuzay yinehu) gerekir. Sonra sıra, herhangi bir geline hiç bitmeyecekmiş gibi gelebilecek bir dizi duaya gelir. Bunun ardından olacaklar konusunda, *Adabu'z-Zifaf fi's- Sünneti't- Tahire*'nin[106] yazarı Muhammed Nasır ed-Din el Albani ile Mevlana Tuhami aynı görüşü savunurlar: Damat, gelinle hiçbir yakınlık kurmamalı ve önce onu, kendisiyle dua etmek üzere yanına çağırmalıdır. "Ona, arkasına geçerek kendisiyle birlikte iki rekat namaz kılmasını buyurmalıdır."

Daha sonra yapılması gerekenler konusunda Muhammed Tuhami'nin verdiği öğüt şöyle: Damat "karısının yanına oturup onunla yüz yüze durmalı, onu selamladıktan sonra elini onun alnına, saç köküne koymalı ve başka dualar okumalıdır. Herhangi bir duayı mırıldanmak yeterli değildir; 'Vakıa suresi'nden iki uzun bölüm okumak gerekir."

El-Albani, gerek söz gerekse davranışlarda geline karşı yumuşak davranılmasını öğütler. Gennun ise geline tatlı yiyecekler yedirilmesini salık verir. El-Albani içeceklerin de unutulmaması gerektiğini anımsatır. Ancak, bu ayrıntıyı somutlaştırmak için Peygamber'den örnek verirken yalnızca sütten, yani lebenden söz eder (sayfa 18). Tuhami Gennun damadın, evlendiği gün bazı yiyeceklerden kaçınması, mercimek ve sarımsaktan kesinlikle uzak durması gerektiğini söyler (sayfa 34).

Fıkıh bilginleri, alınması gereken bütün bu törensel önlemleri sıraladıktan sonra damadı en çok meşgul eden soruya yönelirler: Ona nasıl yaklaşmalı ya da Arapça deyişle "keyfe ye'tihe"? Mevlana Gennun damada, bir Müslüman erkeğin her koşulda ciddi davranmak zorunda olmadığını anımsatır. Karısıyla başbaşa olduğu anlarda, onunla birleşmeden önce gevşemeli ve onunla oynaşmalıdır. Böyle anlarda pek çok şeyin yapılmasına izin verilir;

105. Et-Tuhami Gennun el-İdrisi el-Hassan, *Kurretu'l-ayn, An-nikâh es-sahr'i ve adabuh*, Daru'l-İlm-Lilcemi, 1964.
106. Nasır ed-Din el-Albani, *Adabu'z-Zifaf fi's-Sünneti't-Tahire*, El-Mekte-betu'l - İslami, Beyrut.

en başta da "dokunmaya, kucaklamaya ve gözler dışında kalan yerleri öpmeye... Çünkü kadını gözlerinden öpmek ayrılığa yol açar... Ve özellikle de beklemediği bir anda onunla ilişki kurmaktan kaçınmak gerekir..." (sayfa 36). Bu noktayı, fıkıh bilginlerine özgü didaktik bir açıklıkla şöyle açıklar: "Kadın, kocasıyla aynı şeyi elde etmek ister. Eğer erkek, beklemediği bir anda onunla ilişki kurarsa, kadından önce amacına ulaşır. Bu durumda ona kötülük (yu'dihe) yapmış olur; kadın şaşkına döner hatta bazen bu yüzden günah işleyebilir. Ve zaten iyi olan her şey sünnette vardır. Ve sünnete göre, onunla uzun uzadıya konuşmadan ve birleşme eyleminden önce yapılması gerekenleri yapmadan ona girmemelidir" (Tuhami Gennun, sayfa 36). "Müdaabe"siz (şakalaşma, latife) bir birleşmeden doğan bir çocuğun "cahil ve budala" bir çocuk olması kaçınılmazdır. Yapılması gereken başka bir şey gelinin üstündeki giysilerin tümünü çıkarmaktır." Evliliğin inceliklerinden biri de erkeğin birleşmeden önce karısını soymasıdır. Üstündeki tüm giysileri çıkarması ve onunla aynı yatakta, aynı çarşafın altında buluşması gerekir; çünkü sünnet soyunmak ve yatağa çıplak girmektir." Bu konuda bir noktayı aydınlatmak gerekir: Soyunmak, birbirinin çıplak bedenini seyrederek kendinden geçmek değildir; böyle davranmak gelenekleri yadsımaktan başka bir anlam taşımaz; işte bu nedenle soyunduktan hemen sonra çarşafın altına girmek gerekir.

El-Albani damadı duruş biçimleri konusunda rahatlatarak dilediği seçimi özgürce yapabileceğini söyler: "Ona önden, dilediği yandan ya da arkadan ulaşabilir" (sayfa 24). Bir sonraki bölüme kocaman harflerle şu başlık atılmıştır: "Makat yasağı" (tahrimu'd-dubur). El Albani, genç adamın yeni eşinden aldığı zevkle kendinden geçmesini ve yaradanın varlığını unutmasını engellemek için, işi bittikten sonra eğer bir kez daha karısına yaklaşmak istiyorsa aptes alması gerektiğini söyler. Küçük aptesle (el-vuzu), yetinebilir, ancak boy aptesini (gusül) tercih etmesi istenir (sayfa 32).

Karılarınız sizin tarlanızdır:
Tarlanıza dilediğiniz gibi varın.

Kendiniz için (geleceğe hazırlık olarak güzel davranışlar) takdim edin.[107]

Müslim'in yazdığı ve başka *Sahih*'lerde yeniden ele alınan bu *Sahih*'te, ayetin oldukça özel sayılması gereken bağlamı açıklanır; bu ayetin amacı, İslam tarafından uygun görülen birleşme biçimleri konusunda var olan kafa karışıklıklarını gidermek, konuyu aydınlatmaktır. Metinde, Yahudi kabilelerinde egemen olan bir inanışa değinilir: Eğer bir erkek karısıyla arkadan birleşirse (bu birleşmenin makattan değil de dölyolundan gerçekleşmesi gerektiği, büyük bir açıklıkla anlatılır) bu ilişkiden doğan çocuğun şaşı olma olasılığı oldukça yüksektir.[108] Başka hadislerde bu ayetin, Muhammet'in bağlı olduğu Kureyş kabilesiyle Hicret'ten sonra sığındığı Medineli bir kabile olan Ensarlar arasındaki evliliklerden doğan sorunlara çözüm getirmek için indirildiği söylenir. Bir Kureyşli ile evli olan Ensar topluluğuna bağlı bir kadın, kendisiyle arkadan ilişki kurmak isteyen kocasının bu isteğini yerine getirmez. Bağlı olduğu kabilenin inanışlarına uygun olarak, yalnızca yan yatmışken erkeğin onunla ilişki kurabileceği konusunda ısrarlıdır. Sorun o denli büyür ki, sonunda çözüm bulmak için Peygamber'e başvurulur. O da yukarıda aktarılan ayetle yanıt verir.

Bu ayet, sevgi boyutundan yalıtılmış, organik bir eyleme ve bedensel devinimlere indirgenmiş bir cinselliğin programlanmasından başka bir şey değildir; bu cinsellikte erkek organı büyülü bir kuvvet tarafından kuşatılır.

Her Müslüman, model Müslüman ile erkek gücünün ölçütüyle, yani Muhammet'in kendisiyle özdeşleşmelidir.

"Enes bin Malik'in anlatımına göre Muhammet tek bir gecede bütün karılarını ziyaret ederdi ve -o dönemde- dokuz karısı vardı."[109]

Dinsel erotik söylemle ortodoks söylem arasındaki en temel ay-

---

107. II. sure, "Bakara", 223. ayet.
108. İmam Müslim, "El-Camiu's- Sahih", Evlilik Kitabı, Mektebetu't- Ticariyye, Beyrut, tarih belirtilmemiş, cilt 3, sayfa 156.
109. Buhari, "Sahih", *Evlilik kitabı*, Houdas çevirisi, cilt III, sayfa 546.

rımlardan biri, işte bu noktada su yüzüne çıkar. Kitabımızın ilk bölümünde ele alınan dinsel erotik söyleme göre dölyolunun orgazm kapatesi sınırsızdır ve buna karşılık penis, onún gereksinimini karşılayabilecek kadar güçlü değildir; çünkü erkek cinsel bakımdan ve hem fiziksel hem de potansiyel güç olarak ondan zayıftır. Oysa ortodoks söylem fallusun gücünü yüceltir. Bu söylemde erkeğin cinsel isteği sınırsız bir istek olarak betimlenir; buna bağlı olarak fıkıh bilginleri için sorun, yukarıdaki sorunun tam tersidir: Erkeğin isteklerinin kadın tarafından doyurulamaması Müslüman evlilikte ne tür sorunlar yaratabilir? *Sahih* ve *Sünnet*'te sözü edilen bu güç bir efsaneden başka bir şey değildir ve Müslüman evliliğin düzenlenişiyle aile kurumunu yöneten yasalar bu efsane çevresinde biçimlenir. İşte Müslüman hukukçuları meşgul eden sorular: Bu süper istekli müminleri gayri meşru ilişkiden alıkoymak için neler yapılabilir? Müminlerin meşru ilişkilerle yetinmeleri nasıl sağlanabilir? Çokeşlilik ve boşanma, bu sorunlara çözüm getiren uygulamalardır.

Bu tutkunun (cinsel tutku) kucağına düşen ve namusunu korumak için tek bir kadınla yetinemeyenler aynı anda dört kadın alabilirler. Tanrı, bu dört kadınla müminin yaşantısını kolaylaştırıyor ve ona gönül rahatlığı veriyorsa, ne âlâ. Vermiyorsa değişiklik yapmak gerekir... Peygamber'in torunu olan Hasan bin Ali bin Ebu Talip, kendi döneminin bir numaralı boşayıcısıdır *(mitlak):* Evlendiği kadınların toplam sayısı iki yüzden çoktur; kimi kez bir seferde dört kadınla evlenir, kimi kez dördünü birden boşayıp yerine yenilerini alır. Muhammet (S.A.V.) Ebu Talip'e şöyle der: "Fiziksel ve manevi bakımdan bana benziyorsun."[110]

Eşleriyle olan ilişkilerinden sıkıntı duymaya başlayan her Müslaman'ın derhal ya onların sayısını artırması ya da eğer sayı sınırına ulaşmışsa eskilerden boşanarak yenileriyle evlenmesi gerekir: Tek sorun, bu olağanüstü gücün meşru bir ilişki çerçevesinde doyurulmasıdır. İşte bu noktada fıkıh bilginleri cinsel eylemin ayrıntılarına girerler.

Cinsel güçle dolup taşan bu müminin yatakta gösterdiği becerinin karşısına hiçbir engel konmamalıdır. İmamlar, oğ-

110. Gazali, *İhya ül-ulûm id-din*, sayfa 30-31.

lancılıkla ilgili olanlar dışında, bütün duruş biçimlerine izin verildiğini söylerler. Âdet kanaması sırasında erkeğin kadınla ilişki kurmaktan kaçınması mı gerekir? Bu soru da bütün ayrıntılarıyla yanıtlanır. Peki ya kadın sevişmek istemezse? "Nüşuz", yani kadının kocasına itaat etmeyerek cinsel ilişkiye girmemesi çok büyük bir suçtur:

"Peygamber dedi ki: Eğer koca, karısını yatağına çağırdığında kadın ona itaat etmezse, melekler sabaha kadar kadını lanetler."[111]

Hatta imam Tirmizi bu konuda kadınlara güvence vermekten geri kalmaz: "Kocasını doyurup geceyi onun yanında geçiren kadınların önünde cennetin bütün kapıları açılır."[112]

Ortodoks söylemi benimseyen imamların hiçbiri soruyu ters yönde sormaz, yani hiçbiri cinsel isteği kocasından fazla olan ve doyumsuz kalan bir kadının sorununu çözmeye yönelmez. Cinsel eylem tek bir kişiyle, yani erkek müminle ilgilidir. Cinsel eylemin amacı, onun orgazma ulaşmasıdır. Aileyi yöneten kuralların hedefi mümini, yalnızca fiziksel bir nitelik taşıyan bu hazza ulaştırmaktır. Mümin erkek, yasalar çerçevesinde, boşanma ve çokeşlilik kurumları aracılığıyla dilediği kadar kadınla cinsel ilişki kurabilir. Bu kadınlar birbirinin yerini alabilen fetişlerdir ve bütün işlevleri erkeğe olabildiğince mekanik bir orgazm yaşatmaktır; böylelikle müminin rahatlatılması ve en önemli ilişkiye, yani Tanrı ile olan ilişkisine yönelmesi sağlanır. *İhya ül-ulûm id-din* adlı kitabında cinsellik konusunda en parlak kuramlardan birini ortaya koyan Gazali, aynı yapıtta İslam'da evliliğin işlevini açıkça dile getirir. Onun varlık nedeni Tanrı'dır. Bir insanın Tanrı'yı düşünmesi ve O'na tapınması için cinsel uyarımn yarattığı orgazm gerilimini olabildiğince kısa yoldan çözmesi gerekir. Cinsel ilişki arayışları son derece tehlikelidir, çünkü erkeğin kadından üstün olmasını isteyen tanrısal düzeni altüst etmekten başka bir işe yaramaz.

"Ruh pek çabuk usanır ve doğasına aykırı olduğu için görevlerini yerine getirmeme eğilimi taşır. Dayanması ve hoşuna gitmeyen bir işi yapması için zorlandığında isyan edip baş-

---

111. Buhari, *Sahih*, Houdas çevirisi, sayfa 590.
112. Tirmizi, *Es-Sünen*, sayfa 414, cilt II, El-Mektebetu's-Selefiyye Medine.

kaldırabilir. Ancak belirli anlarda ve bazı zevklerin yardımıyla gevşemesi sağlanırsa güçlenir ve çalışmaya hazır bir duruma gelir. Örneğin, kadınlarla yakın ilişki içinde olmak, onun sıkıntısını atmasını ve gönlünü dinlendirerek gevşemesini sağlar. Dindar ruhların, dinin izin verdiği araçlardan yararlanarak dinlenmeleri mubahtır."[113] Gazali'ye göre kadın bir gevşeme, bir dinlenme, bir ayraçtır. Erkeğin sevgiye yönelik enerjileri bu ayracın dışında kalan varlığın, yani Tanrı'nın çevresinde yoğunlaşmalıdır. Erkek, aşağıda bulunanla (kadın, gerçek, maddi yaşam) yukarıda bulunan (Tanrı, soyutlama, manevi yaşam) arasında gidip gelir. Onun yaşamı, aynı bir ip cambazının yaşamı gibi tehlikelerle doludur: İpin bir yanında çekici, duyarlı ve manevi değerlerden yoksun bir kadın, diğer yanında maddi değerlerden arınmış ve ancak soyutlama düzeyinde var olabilecek bir yetkinliğe indirgenmiş bir Tanrı.

İslam, bir bakıma evrenin oluşturulmasıdır; oluşturulacak bu evrenin amacı insanoğluna bütün potansiyel güçlerini gerçekleştirebileceği bir ortam sunmak değildir. Onun amacı, insanın yaşamsal potansiyel güçlerinden yola çıkarak bir mümin, yani itaat ve tapınma koşullarında tümüyle kendinden üstün ve soyut bir güç tarafından kuşatılmış bir canlı yaratmak, insanı bu kalıba dökmektir. İnsan, ancak bu tür bir eşitsiz ilişki içinde gerçekleşebilir. Ne kadın ne de erkek yaşamın amacını kendi iradeleriyle belirleyebilirler. Bu amaç, yalnızca egemen ve otorite sahibi bir başkasının gereksinimine göre tanımlanabilir. Kadın, erkek müminin gereksinimine göre tanımlanırken erkek mümin de sürekli ve rakipsiz tapınılma gereksinimi duyan Tanrı'ya göre tanımlanır. Bu üçlü ilişkide birleşmenin yerini itaat alır ve ilişkinin öğelerinden her biri kendi görevini ve işlevini yerine getirmek zorundadır.

113. Gazali, Paris Ulusal Kitaplığı'nın çevirisi, F. Mernissi, Beyond the Veil, *a.g.y.*

V. SONUÇ

İmamlar, büyük bir sabırla ilmek ilmek dokurlar ağı; arzu denen o muhteşem balığı su yüzüne çekip tanımak (erotik söylem) ve yönlendirmek için (ortodoks söylem)... Bu kitapta yapmaya çalıştığımız şey, bu ağın nasıl dokunduğunu ortaya çıkarmaktı. Ya vardığımız sonuç?

Bu noktada, global bakış açısını gözden kaçırmamak gerektiğine inanıyoruz: Gerek erotik gerekse ortodoks söylem gerçeği konu alan söylemlerdir. Erotik söylem dindışı bir düşünüşü yansıtır; bu söylemde birey, yani yazar belli bir konuya ilişkin düşüncelerini ortaya koyar; seçtiği konu ise hazzın kaynağı ve aracı saydığı kadın bedenidir. Buna karşılık ortodoks söylem tanrısal iradeyi ifade eder; iktidarı ve iktidarın dağılımını te-

mellendirmekle kalmaz, buna ilişkin hiyerarşileri de meşrulaştırır. O, evreni düzenlemeyi hedefleyen bir bakış açısıdır; merkezde bulunan kuvveti (Tanrı) belirler; insanoğlunun gereksinim, arzu ve korkularını bu kuvvetin çevresinde konumlandırır. Bu anlamda ortodoks söylem hem bir felsefe hem de bir yasadır; hem iktidardır hem de iktidarın uygulanış biçimleri.

Bu iki söylemin yapısı, kapsamı ve bunlara bağlı olarak İslamlık'ın ruh hali üstünde yarattığı etki çakışmaz. Erotik söylem, herhangi bir imamın bireysel yaklaşımı olarak görülmelidir; bu imam, büyük ancak bulanık ve toplu yaşamda pek belirgin bir yeri olmayan bir olayı aydınlatır; bu olayın adı erotizmdir, cinsel hazdır. Özel yaşamın adı geçen alanlarında, izin verilen ve yasaklanan davranışlar hangileridir? Bu sorular, öznellik düzleminde yer almadan yanıtlanabilir mi? Erotik konuları kaleme alan imamların amacı, kesinlikle okuyucuya kadınla ilgili kendi bakış açılarını dayatmak değildir. Onların tek isteği erotizmin gizlerini öğrenmek ve edindikleri bu bilgileri okuyucuya öğretmektir. Onlar, benimsedikleri yöntemler ve vardıkları sonuçlar bakımından katı bir tutum takınmazlar. Onların bütün gereksinimi Tanrı'nın himayesidir; çünkü onlar her tür girişimi tehlikeli sayarlar. Sınırsız bir arzunun kaynağı olan kadınların peşisıra gitmek bir maceraya atılmaktan başka bir şey değildir ve onlar, yasak şehirde dolaşmakla kendilerini tehlikeye attıklarının farkındadırlar.

Buna karşılık içtihadi İslam söylemi, derhal belli bir kuvvet ilişkisi içindeki yerini alır. Soru: Gerçeği dizginlemenin ve yasaların boyunduruğuna sokmanın yolu nedir? Yanıt: Tanrısal iradeyle simgelenen kolektiflik. Günümüzde "kaynağa dönmek" isteyenler[114], Allah'ın ve şeriatın tehdit altında olduğunu söyleyip dururlar; çünkü onlar, kendi beyinlerine saplanan modern bireycilik oklarının, gerçekte grup egemenliğini hedeflediğini çok iyi bilirler; Allah ve şeriat ise kolektifliğin ağır bastığı bir toplumun kurucu öğeleridir. Erotik söylem dindışı ve iradeye bağlı bir düşünüştür; ortodoks söylem ise ancak ve ancak, kolektifle Tanrı'nın kaynaştığı kutsallık tarlasında filizlenip gelişebilir. O.

114. Bu hareketin "Yeni Selefiye" ya da "Selefilik" olarak anıldığını belirtelim. (Ç.N.)

yaşamın bütün alanlarında varlığını sürdürür; dualar, yakarışlar, devlet başkanlarının verdiği söylevler, sendikal mücadeleler ve hatta küfürler dinsel kökenlidir; örneğin, Kahire'den Casablanca'ya bütün Müslümanlar en öfkeli anlarında, simgesel bir anlam taşıyan "dinü ümmik" (ananın dini) küfrünü savurmaktan kaçınmazlar.

Bununla birlikte köken, hedef ve statü farklılıklarına karşın bu iki söylem, cinsellik ve kadınsallığa ilişkin yaklaşımlarında büyük benzerlikler gösterirler. Farklı kaygılardan yola çıkmakla birlikte aynı sonuca varırlar: Kadın arzulu bir canlıdır ve onun arzusu erkeğinkiyle karşılaştırılamaz. Erotik söylemi benimseyen imamlar bu dengesizliği geçici olarak ortadan kaldırmaya çalışır ve büyülü diyetetik reçeteler sunarlar. Ortodoks söylem ise kadının kocasına itaat etmesini sağlamak için yasalara başvurmak zorunda kalır; bu zorunluluk da güçsüzlüğün itiraf edilmesinden başka bir şey değildir. Kocaya tanınan ayrıcalıklar (çokeşlilik, boşanma, babalık) kadını hareketsizleştiren ve peçenin ardına gizleyen denetim sistemi, daha işin başında denetlenmesi olanaksız bir canlı olarak kabul edilen kadın karşısında duyulan korkunun işaretleri değil de nedir?

Erotik söylem kadını, etkin olarak zevki arayan arzulu bir canlı olarak tanımlar ve bu tanımı mutlaklaştırır. Ne var ki bu tanım dehşet verici bir düşünceye dayanır ve erotizmin imamı, bu düşünceyle başa çıkmak için kasıklarını patlatma pahasına, kendisini kapıp derinliklere sürükleyen bu gemi-kadının dümen suyundan ayrılmaz. Ortodoks imam ise bilinç düzleminde bu arzulu kadını yadsır. Arzu ile karşı cinsi cinsel nesne olarak kullanma tekeli ve ayrıcalığı erkeğin elindedir. Kadın arzu duyamaz. O, babasının kızı olduğu dönemde, her şeyden önce bakire olmak zorundadır; cinsel yaşamının ikinci aşamasında ise tek yapması gereken şey itaat etmektir; ne bu alanda ne de diğer alanlarda inisiyatif kullanabilir. Koca, hem kendisi hem de kadının adına inisiyatif kullanır.

Ne kadar çılgın olurlarsa olsunlar arzunun sözcülüğünü yapan imamların hakkını yememek gerektiğini düşünüyoruz. Onların fantazmasında kadının kuvveti ezici, nefsi ise taşkındır; ancak

yine de onlar bu omniseksüel, aşırı derecede güçlü ve erkeği sarıp yutan kadın aracılığıyla bu fantazmayla yüz yüze gelme, bu kadın karşısında duydukları korkudan kurtulmaya çalışma cesaretini gösterirler. Onların takındığı tutum, gerçekten yüreklilik ister; çünkü kadın, belleğin bataklıklarına capcanlı gömülmüş, insan yiyen bir cadıdır. Ortodoks söylemin bu korku karşısında gösterdiği tepki farklıdır: O, kendisini korkutanın kadın değil arzu olduğunu öne sürer. Bir aracıya gereksinim duyar; aracılık yapmak için gerekli bütün nitelikler şeytanda vardır. O da arzu gibi kötüdür ve aynı anda her yerde var olabilir. Üstlendiği diğer işlevlerin yanı sıra şehvete dönüşen arzunun yükünü de sırtlanır. Sonuç olarak ortodoks söylem iki ayrı olguyla yüz yüze kalır: Bir yanda güçsüzleştirilmiş bir kadınsallık, diğer yanda içi şehvet ve çekicilikle doldurulmuş bir şeytan.[115]

Kadın, bu zayıf ve uyuşuk haliyle kesinlikle ürkütücü bir canlı değildir; onun korunması, kapatılması ve peçenin ardına gizlenmesi gerekir; ona, kimin mülkiyetinde olduğunu belirten ve "başkası tarafından kullanılamaz" ibaresi taşıyan bir damga vurulmalıdır. Bütün bunlar yapıldıktan sonra geriye tek bir sorun kalır: Bu öğeler, yalın, açık ve akılcı bir berraklık gösteren bir oluşum içinde nasıl bir araya getirilebilir? Daha da önemlisi, arzulu kadının yarattığı ve yasanın işlemesi için son derece önemli olan bu korku, söz konusu bağlamın içine nasıl yeniden yerleştirilebilir? Bu sorunun yanıtı büyük cihattır; yani tutkulara (ehvâ) karşı verilen mücadele; yani cinsel isteklere (şehvet, diğerinin duyduğu şiddetli arzu ve hazza ilişkin umutlar) karşı verilen mücadele. Bu noktada, şeytanla kadının büyük bir ustalıkla ve son derece işlemsel bir biçimde özdeşleştirildiğine tanık oluruz. İşte ortodoks söylemin dahiyane buluşu: Arzulu kadın karşısında duyulan korkuyu, korkunun adını bile anmadan yaşamak. O, hem kargaşa korkusunu hem de aklın üstünlüğü düşüncesini yerleştirebilmek için, şeytanın varlığından yararlanarak heyecan temelinde kurulan bağlılıklar yaratmayı başarır.

Gelelim, bugün hepimizi meşgul eden bir soruya: Kadını az ya

---

115. Celaleddin'in "Nâkdu'l-Fikri'd-din "(Dinsel düşünüşün eleştirisi) başlıklı denemesindeki çözümlemeye bkz.

da çok ürkütücü bulan bu söylemler modern yaşamın dayattığı sorunları aşabilirler mi? Günümüzde yaşanan ve kıyametin habercisi sayılan yapısal ve düşünsel altüst oluşlar sonunda İslam'ın hali ne olacak? Peçesini yırtıp atan, yurttaş konumuna ulaşarak sokaklarda dolaşan ve belli bir işte çalışıp ücret alan bu kadın İslam'ı ne hale sokacak? Ya kadınlar proleterleşir ve sendikalaşmak isterse? Ya, aynı erkekler gibi iş bulmak için Avrupa ülkelerine ve petrol üreten ülkelere göç ederlerse? Ne olacak o zaman İslam'ın hali? Şalvarının cebinde doğum kontrol hapı taşıyan ve yalnızca, dispansere rahim içi araç taktırmaya giderken örtünen kadın İslam'ı ne duruma düşürecek?

İslam, bütün bu sorunlar karşısında ne yapacak? O, sürekli olarak yenilenen bir söylemdir ve hiçbir koşulda değişmeyecek bir geleneğe sahip olma fantazmasından vazgeçmemekle birlikte kendi kavramlarını gerçeğe uydurmak için onları yeniden düzenlemeye çalışacaktır. Olacakları kestirmek çok zor değildir: Siyaset adamları hukukçuları devreye sokacaklar; onlara kadınla, onun çıkarlarıyla uzak yakın en küçük bir ilişkisi olmayan ve iki koşula uygun düşen söylemler ısmarlayacaklar. İşte koşullar: Söylem üretenlerin siyasal çıkarlarını koruyup kollamak ve parçalanmak üzere olan bir gerçeğin zayıf noktalarını sağlamlaştırmak. Bu denli ağır bir yükü taşıyabilecek tek güç, her zamanki gibi yine şeriat olacaktır; şeriat, yani Tanrı iradesini temsil eden tek siyasal meşruluk kaynağı... Bütün siyaset adamları ona yanaşıp onu ayartmaya, elde etmeye, tekellerine almaya çalışacaklar. Bütün dikkatlerini borçlara ve Batı ülkelerinin isteklerine verecek, aldıkları kararları, şeriatın her şeyi gizleyebilen cübbesinin altına sokacaklar. İşsizliğin önüne geçmek için ondan hiç söz etmeden "Şeriat, kadının yeri evidir' der" formülünü, her zaman yaptıkları gibi yineleyip duracaklar. Lise mezunu kadınların sayısı her geçen gün artıyor mu dediniz? Kolayı var! Onlardan örtünmelerini isteyecek ve bir kez daha onlara şunu anımsatacaklar: Bilginin yücelerinde ve iktisadi üretimin çarkları içinde kadınların yer alması kesinlikle yasalara aykırıdır.

Onlar, bir yandan iş pazarını kitlesel olarak istila ederek iktisadi sorunlara yol açarken, bir yandan da modernleşme bu-

nalımına katılacaklar; çünkü her zaman olduğu gibi, simge taşıyıcısı olma işlevini sürdürecekler. En önemli boyutun da bu olduğunu vurgulamak istiyoruz. Evet, en önemli boyut budur; çünkü bu boyut psikolojiyi ve kadını, az ya da çok itiraf edilen ve savuşturulan bir dizi korku ve sıkıntının kaynağı olarak görür: Kadın bir alegoridir; dümdüz bir yüzeydir ve simgelerle söylenceler ona tutunur, onda yansır; kadın bir fantazma aynasıdır ve ruha dinginlik veren imgeler onun üstünde biçimlenir; unutulmuş ilkörneklerden doğan örtülü korkular onun varlığında gün ışığına çıkarlar.

Bununla birlikte kadın simgesi kendini, bu atalardan kalma bastırılmış korkuya indirgemez: Kadın, demokrasi sorununun temel sorun haline geldiği ülkelerde bireyi de gün ışığına çıkaran bir simgedir. Devlet başkanlarının Müslüman kadına gün geçtikçe daha büyük bir ilgi göstermelerinin (giderek artan konferanslar, seminerler, yuvarlak masa toplantıları, yayınlar, vb.) nedeni, bir türlü dile getirilemeyen demokrasi sorununa yaklaşmaya çalışmak değil de nedir? Kadın güçsüz, zayıf ve aşağıda olan her şeyin simgesidir; o, bir günah keçisidir; grup kendi kurallarınca işlesin ve başkan başkanlığını sürdürsün diye kendisine tanınan bütün ayrıcalıklardan vazgeçmeye hazırdır. Bu anlamda kadın, bütün ezilenlerin ve bundan da önemlisi, onun gibi kendi toplumunda sürgün yaşamı sürdürenlerin temsilcisidir. Halifelere danışmanlık yapan İbnülmukaffa'nın bu konuya ilişkin görüşlerine kulak verelim. Ona göre kitleler, birbirinden farklı üç nitelik taşırlar; bu nitelikler de kadını tanımlayan ilkellik, sorumsuzluk ve yıkıcılık gibi nitelikleri bir kez daha doğrular: "Emir-ül müminin, insanların kötülüğe ve karışıklığa yatkın olduklarını çok iyi bilir. Günümüzün yaşamsal gereksinimi beslenmek değildir; gelenekleri ve geleneksel davranış biçimlerini yeniden canlandırmak bundan çok daha önemlidir. Bugün her büyük kentin, her askeri bölgenin, her sınır kentinin namuslu insanlara gereksinimi vardır; ancak ve ancak, dinimizin ilkelerini, sünneti ve tarihi iyi bilen bu insanlar onları eğitebilir, doğru yola getirebilir, onlara yanlış olanı gösterip öğüt verebilir, yenilikleri yasaklayıp taşkın dav-

ranışlardan alıkoyabilir ve başkaldırılar karşısında onları uyarabilir."[116]

Okula gitme yaşına gelince bütün köylü çocukları okula girebilmek için mücadele etmeye başlarlar; bu okul onlara yalnızca iş olanakları sunmakla kalmayacak aynı zamanda simgeselliğin kapılarını da açacaktır. Kadın sorunu ve kadının, kendisine sunulan alanların dışına çıkması gerektiğini savunmak, bütün biçimleriyle bireyciliğin ta kendisidir; bu tartışmalar, Müslüman toplumun kafasını kurcalayan hiyerarşi ve ayrıcalık sorunlarının bir kez daha gözden geçirilmek istenmesidir.

Diğer toplumsal grupların hakları gibi kadın hakları da, öncelikle kadınların bağımsız ve içtenlikle benimsenmiş bir söylem geliştirmelerine bağlıdır. Pakistanlı kadınlar bir dergi yayımlamaya başladılar: *Simurg*. Simurg, sufi Attar'ın *Kuşların Dili*[117] adlı yapıtında geçen bir masal kuşu. Bugüne dek yazın, her zaman kadını kendi gerçekliği içine kapatıp yadsıdığına göre Simurg onu simgeleyebilir pekâlâ: Tekdüze yaşantılarından bunalan kuşlar bir gün, kendi düşlerinde yarattıkları o harika kuşu bulmak için uzak diyarlara uçarlar. Çok uzun ve yorucu bir yolculuktan sonra, Simurg'un şaşılacak ölçüde kendilerine benzediğini görürler; sonunda gerçeği anlarlar: Her biri bir Simurg'dur ve o güne dek bunun farkına varamamışlardır!

---

116. İbnülmukaffa, *Risale Fi's-Sahabe*, Fransızca'ya çeviren Charles Pellat, Maisonneuve et Larose, Paris, 1976, sayfa 62.
117. Fransızca'ya çeviren Garcin de Tassy, Papyrus Yayınları, Paris, 1982. [Türkçesi: *Mantık Al-Tayr* / Ferideddin-i Attar, Çeviren: Abdülbaki Gölpınarlı, MEB Yayınları, 1990. (Ç.N.)]

Nasıl olur da aynı halk, kadın konusunda birbirinden bu denli farklı imgeler üretebilir? Bir yanda, doyurulması olanaksız ve gemi azıya almış şehveti yaşayan bir kadın ve onun kurduğu yoğun aşk ilişkileri; öte yanda, peçenin ardına sığınmış, boyun eğmiş, sessizce kendi köşesine çekilmiş kadın ve kocasının iradesini beklerken gösterdiği sabır... İşte, *İslam'ın Bilinçaltında Kadın*'ı okurken akla geliveren ilk sorular...
Yazar, bu soruları sorarken bir noktada duyarlı olmaya çok özen gösteriyor: Sorunu, sorunun kendi diliyle ve İslam'ın verileri doğrultusunda tartışıyor. Bütün kadın imgelerini, yani bugünün kadınını, Kuran'daki kadını, dinsel, kibar ve erotik edebiyatta betimlenen kadını bu veriler içinde inceliyor. Ve kadının, günümüz Müslüman toplumlarının çağımızın kimi sorunlarını aşmak için kullandığı yöntemlerdeki "simgesel" önemine dikkat çekiyor.
"Korunan, kapatılan, peçenin ardına gizlenen ve kimin mülkiyetinde olduğu belirtilen..." kadın yaklaşımlarına karşı çıkarak şu tip sorular soruyor: Şimdiye kadar üretilen kadın söylemleri modern yaşamın dayattığı sorunları aşabilir mi? Günümüzde yaşanan ve kıyametin habercisi sayılan yapısal ve düşünsel altüst oluşlar sonunda İslam ne yapacak? Peçesini yırtıp atan, yurttaş konumuna ulaşarak sokaklarda dolaşan ve belli bir işte çalışıp ücret alan kadınlar İslam'ı nasıl etkileyecek?

"Fetna Ayt Sabbah'ın kitabında Doğu cinselliğinin zengin örneklerini buluruz. Gündelik yaşama ve aşka ilişkin anlatılanlar günümüz yasakları ve sansür ortamının çok ilerisindedir. Kadın bedeni, cinselliğin çeşitlendirilmesi, yaşamdan zevk almak, Çin'den Ortadoğu'ya kadar uzanan Doğu dünyasında yemek içmek kadar doğal kabul edilmektedir. (....) Sabbah, Doğu cinselliği üzerine ilginç bir araştırma yapmış. Konuyla ilgilenenler için yararlı kaynaklara yöneliyor ve ilginç tezler öne sürüyor."

Oral Çalışlar/ Cumhuriyet Kitap

"İslam'ın, yani erkeğin bilinçaltını anlatır bu kitap. Çünkü tarihi onlar yazmıştır ve Sabbah onların tarihiyle hesaplaşır. İslam'ın yani dünyanın üçte birinin tarihi, inancı, felsefesiyle."

Aktüel

AYRINTI • İNCELEME
ISBN 975-539-029-4

